

Auteursrechterlijke overeenkomst

Opdat de Universiteit Hasselt uw eindverhandeling wereldwijd kan reproduceren, vertalen en distribueren is uw akkoord voor deze overeenkomst noodzakelijk. Gelieve de tijd te nemen om deze overeenkomst door te nemen, de gevraagde informatie in te vullen (en de overeenkomst te ondertekenen en af te geven).

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling met

Titel: Een onderzoek naar de relatie tussen accounting en de bedrijfsprestaties

Richting: master in de toegepaste economische wetenschappen - accountancy en financiering
2009

Jaar:

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Ik ga akkoord,

OKCELIK, Derya

Datum: 14.12.2009

Een onderzoek naar de relatie tussen accounting en de bedrijfsprestaties

Derya Okcelik

promotor :

Prof. dr. Nadine LYBAERT

Woord vooraf

Deze masterproef vormt het sluitstuk van mijn opleiding 'Toegepaste Economische Wetenschappen' aan de universiteit Hasselt. Een eindverhandeling komt nooit tot stand door de inspanningen en de toewijding van de student alleen. Het is het eindproduct van de inzet en inbreng van verschillende personen. Daarom wil ik de kans grijpen om de personen te bedanken die mij hebben geholpen bij de totstandbrenging van deze eindverhandeling.

Eerst en vooral wil ik mijn promotor Prof. Dr. N. Lybaert oprecht bedanken voor haar begeleiding, tussentijdse evaluaties en kritische bedenkingen. Ook wil ik de heer Daniel Lambrechts bedanken voor zijn hulp bij het opzetten van mijn online-enquête.

Verder wil ik mijn familie en mijn vrienden bedanken die mij doorheen mijn studies altijd hebben gesteund en mij moed hebben ingesproken. In het bijzonder wil ik een dankwoordje tot mijn ouders richten. Hun geloof in mijn vermogen en hun morele steun doorheen de jaren heen hebben mij geholpen bij het vervolledigen van mijn studies.

Als laatste wil ik de ondernemingen en de medewerkers van deze ondernemingen bedanken voor de moeite die ze hebben opgebracht en de informatie die ze mij hebben verstrekt tijdens de totstandbrenging van mijn onderzoek.

Samenvatting

In 2007 heeft de Europese Commissie meegedeeld dat ze een vereenvoudiging van het ondernemingsklimaat inzake financiële verslaggeving voor de KMO nastreeft. De Europese Commissie is namelijk van mening dat de administratieve lasten voor de kleine en middelgrote ondernemingen te hoog liggen. Daarom stelt ze enkele maatregelen voor waaronder de afschaffing van de publicatieplicht, volledige vrijstelling van de micro-entiteiten inzake het opstellen van de jaarrekening,...

Deze maatregelen zijn niet optimaal en zelfs niet wenselijk volgens verschillende instanties zoals de BIBF, het IBR, ... Zij zijn van mening dat de KMO haar geloofwaardigheid zal verliezen ten aanzien van de bank, de leverancier, de klant,... indien ze geen nauwkeurige informatie over zich kan verstrekken. Bovendien toont de literatuur aan dat het gebruik van de financiële staten kan leiden tot een verbetering van de prestaties. In de huidige kenniseconomie is dit niet te verwonderen.

Het hele debat tussen de voorstanders en de tegenstanders doet de vraag rijzen of kleine ondernemingen geen gemis zullen hebben aan waardevolle informatie afkomstig van de verschillende financiële staten. Heeft het gebruik van accounting informatie helemaal geen meerwaarde voor kleine ondernemingen? De bruikbaarheid van de financiële staten voor de stakeholders is door meerdere auteurs onderzocht. Of de financiële staten voor de internen van de KMO (managers, eigenaars) een belangrijk hulpmiddel vormen, is minder een onderwerp voor onderzoek geweest in verschillende landen en al helemaal niet in België. Daarom vonden we het aangewezen om een antwoord te zoeken voor de volgende centrale onderzoeksvraag:

Ondervinden KMO's als gevolg van het gebruik van accounting informatie (door de managers/eigenaars) een verbetering van de bedrijfsprestaties?

Dit onderzoek bestaat uit verschillende onderdelen. In hoofdstuk I komt de probleemstelling aan bod, waarin het probleem volledig uit de doeken wordt gedaan. Hoofdstuk II gaat in op de kleine en middelgrote ondernemingen. Hierin worden eerst en vooral deze ondernemingen gedefinieerd op basis van kwalitatieve en kwantitatieve criteria. Daarna komen de boekhoudverplichtingen van de KMO's aan bod. De maatregelen die de Europese Commissie voorstelt, sluiten dit hoofdstuk af.

Het gebruik van accountinginformatie wordt in hoofdstuk III besproken. Hierbij wordt er eerst en vooral een omschrijving gegeven van de accountinginformatie. Daarna worden de gebruikers van accounting informatie opgedeeld in externe en interne gebruikers.

Hierbij wordt er vooral ingegaan op de interne gebruikers (managers). In het volgende deel worden de bronnen die de gebruikers kunnen aanwenden om accounting informatie te verzamelen, besproken. Deze zijn tweërlei. Enerzijds kan er een beroep gedaan worden op de boekhoudsystemen en anderzijds op de accountants. Het belangrijkste gedeelte in dit hoofdstuk zijn de verschillende doeleinden waarvoor de financiële staten worden ingezet. Hierbij wordt achtereenvolgens het gebruik van de financiële staten voor de planning, voor de controle, voor het verkrijgen van leningen en voor het maken van economische beslissingen besproken.

De bedrijfsprestaties zijn het onderwerp van hoofdstuk IV. De bedrijfsprestaties worden gemeten voor verschillende redenen, maar het is ook belangrijk om te weten hoe de prestaties door de ondernemingen en meer bepaald door de KMO'er kunnen worden gemeten. Deze topics worden in de eerste twee delen van hoofdstuk IV bekeken. Bij het meten van de prestaties zijn de prestatie-indicatoren zeer belangrijk. Hoe deze moeten worden gekozen, welke indicatoren het meest worden gebruikt, volgt in het laatste gedeelte van dit hoofdstuk.

Ter afronding van de literatuurstudie zijn de onderzoeken, uitgevoerd in het buitenland, opgenomen in hoofdstuk V. Dit hoofdstuk draait rond de relatie tussen het gebruik van accounting informatie en de bedrijfsprestaties. Het is een overzicht van de reeds uitgevoerde onderzoeken, waarop er in dit onderzoek verder op gebouwd wordt. De meerderheid van de auteurs stellen een positieve relatie vast.

Het empirisch gedeelte van het onderzoek start in hoofdstuk VI. Hoe het eigenlijke onderzoek van start is gegaan, komt hier aan bod. De hypothesen die in het onderzoek worden gehanteerd, de keuze van de gegevensvergaring en de steekproef worden hierbij achtereenvolgens besproken. Op basis van het onderzoek wordt er getracht om een antwoord te formuleren op 2 hypothesen. De gegevens die nodig zijn worden via de enquêtering van de ondernemingen verzameld.

Hoofdstuk VII geeft de resultaten van de enquête weer. De vijf vragen die in de enquête aan de respondenten worden voorgelegd, worden elk afzonderlijk onder de loep genomen. Hierbij worden de gemiddelden van de gegeven antwoorden berekend en een grafiek van de gegeven antwoorden uitgezet.

De regressieanalyse wordt toegepast om een positieve causale relatie tussen het gebruik van accounting informatie en de bedrijfsprestaties te kunnen toetsen. Hoofdstuk VIII zet de keuze van de afhankelijke- en de controlevariabelen uiteen. Nadat de variabelen zijn

vastgesteld, worden ze eerst en vooral geanalyseerd via een univariate analyse. Dan worden twee regressiemodellen opgesteld en getest op de aanwezigheid van multicollineariteit en autocorrelatie. Eens is vastgesteld dat deze gevallen zich niet voordoen, is er overgegaan op het uittesten van de modellen. De resultaten worden achtereenvolgens besproken in het voorlaatste deel van dit hoofdstuk. De relatie tussen het gebruik van de jaarrekening en de tevredenheid over de boekhoudregelgeving sluit het hoofdstuk af.

De besluiten die kunnen worden getrokken op basis van het uitgevoerde onderzoek worden als laatste geformuleerd in hoofdstuk IX. er worden eveneens aanbevelingen gedaan naar de toekomst toe. Twee belangrijke conclusies worden getrokken op basis van het empirisch onderzoek. Enerzijds besluiten we met betrekking tot hypothese één dat de ondernemingen die gebruik maken van hun financiële staten betere prestaties vertonen (gemeten door de 'return on sales' en 'return on assets') dan deze die het niet doen. Anderzijds concluderen we wat betreft hypothese twee dat er een positief verband bestaat tussen de tevredenheid van de ondernemingen over de huidige accountingregelgeving en het gebruik van de jaarrekening, maar deze relatie is helaas niet significant.

Inhoudsopgave

Woord vooraf

Samenvatting

Lijst van figuren

Lijst van tabellen

Hoofdstuk I: Probleemstelling

A. De probleemstelling	pagina 1
B. Formulering van de onderzoeksvragen	pagina 3
C. De onderzoeksopzet.....	pagina 5

Hoofdstuk II: Boekhoudkundige verplichtingen van een KMO

A. Definiëring van KMO's	pagina 7
A.1 Definiëring volgens de kwantitatieve criteria.....	pagina 7
A.2 Definiëring volgens de kwalitatieve criteria.....	pagina 10
A.3 Situatieschets van kleine ondernemingen in België.....	pagina 11
B. Boekhoudkundige verplichtingen van KMO's.....	pagina 11
B.1 Algemene regels inzake boekhouding	pagina 12
B.2 Aanvullende regels voor een volledige boekhouding	pagina 13
B.3 Beperking van de informatieve waarde volgens het verkorte schema	pagina 14
C. Vereenvoudigingsmaatregelen voor de KMO.....	pagina 14
C.1 De invoering van micro-entiteiten	pagina 15
C.2 Overschrijden van de drempels voor kleine en middelgrote ondernemingen	pagina 16
C.3 De vrijstelling van kleine entiteiten van de publicatieplicht	pagina 17
C.4 Het uitbreiden van de vrijstellingen voor vennootschappen zonder specifieke externe gebruiker van hun financiële informatie.....	pagina 17
C.5 Vereenvoudigingsmaatregelen voor de KMO: boeking van uitgestelde belastingen en de openbaarmaking	pagina 17
C.6 Publieke raadpleging Europese Commissie	pagina 18

Hoofdstuk III: Accounting informatie

A. Karakteristieken van accounting informatie.....	pagina 21
B. Gebruikers van accounting informatie	pagina 22
B.1 De externe gebruikers	pagina 22
B.2 De interne gebruikers.....	pagina 23

C. Accounting informatiebronnen van KMO's	pagina 24
C.1 Boekhoudsystemen	pagina 25
C.2 Accountants	pagina 26
D. Het gebruik van accounting informatie	pagina 27
D.1 De financiële staten voor de planning	pagina 28
D.2 De financiële staten als controlemiddel	pagina 29
D.3 De financiële staten voor het verkrijgen van leningen.....	pagina 31
D.4 De financiële staten voor economische beslissingen	pagina 32

Hoofdstuk IV: Bedrijfsprestaties

A. Redenen voor het meten van bedrijfsprestaties	pagina 35
A.1 Zicht op stand van zaken	pagina 35
A.2 Beter beheer van bezittingen.....	pagina 36
A.3 Waarde voor de klant creëren.....	pagina 36
A.4 Invloed op bedrijfsimago	pagina 37
B. Prestatiemetingsystemen in een KMO.....	pagina 37
B.1 Ontwikkeling van een prestatimetingsysteem in een KMO	pagina 37
B.2 Soorten prestatimetingsystemen	pagina 39
C. Prestatie-indicatoren in een KMO	pagina 41
C.1 Factoren die de prestatietesting in KMO's beïnvloeden.....	pagina 41
C.2 Meting in KMO's: gebruik van prestatie-indicatoren	pagina 42

Hoofdstuk V: De financiële staten en bedrijfsprestaties

A. Het gebruik van financiële staten: de praktijk	pagina 46
B. Financiële staten als een instrument voor de planning en controle	pagina 47
C. Informatie en bedrijfsprestaties.....	pagina 49

Hoofdstuk VI: Opzet van het onderzoek

A. Hypothesen	pagina 50
A.1 Relatie accounting informatie en prestaties	pagina 50
A.2 Tevredenheid over de huidige accountingregelgeving	pagina 51
B. Gegevensvergaring	pagina 52
C. Steekproef.....	pagina 54

Hoofdstuk VII: Univariate analyse van de antwoorden

A. Algemene kenmerken	pagina 56
B. Het gebruik van accountinginformatie	pagina 58
C. Zwakheden van de accountingverplichting van toepassing op de KMO.....	pagina 62

D. Noodzakelijkheid van de maatregelen van de Europese Commissie	pagina 63
E. Maatregel een antwoord op de zwakheden	pagina 65
F. Keuze scenario's	pagina 66

Hoofdstuk VIII: Toetsen van hypothesen

A. Het regressiemodel en variabelen	pagina 69
B. Univariate analyse van de variabelen	pagina 73
C. Outlier, multicollineariteit en autocorrelatie.....	pagina 74
C.1 Outliers	pagina 75
C.2 Multicollineariteit	pagina 76
C.3 Autocorrelatie.....	pagina 80
D. Meervoudige regressieanalyse.....	pagina 81
E. Contingentietabel.....	pagina 85

Hoofdstuk IX: Conclusie pagina 88

Lijst van geraadpleegde werken pagina 92

Lijst van figuren

Figuur 2.1: Respondenten publieke raadpleging	pagina 19
Figuur 2.2: Response per land.....	pagina 20
Figuur 3.1: Voorstelling van het managementniveau	pagina 24
Figuur 4.1: Ontwikkeling PMS in KMO	pagina 38
Figuur 7.1: Accountingervaring	pagina 56
Figuur 7.2: Opleiding	pagina 57
Figuur 7.3: Betrekking	pagina 57
Figuur 7.4: Gebruik accountinginformatie	pagina 60
Figuur 7.5: Zwakheden opstellen financiële staten	pagina 63
Figuur 7.6: Maatregelen EC	pagina 65
Figuur 7.7: Maatregelen oplossing voor zwakheden	pagina 66
Figuur 7.8: De scenario's.....	pagina 68

Lijst van tabellen

Tabel 2.1: Drempels kleine en middelgrote vennootschappen.....	pagina 16
Tabel 3.1: Overzicht van voornoemde ratio's	pagina 31
Tabel 6.1: Overzicht vragenlijst.....	pagina 53
Tabel 7.1: Verschillen tussen eigenaar, manager, boekhouder	pagina 58
Tabel 7.2: Het gebruik van de financiële staten: gemiddelden.....	pagina 59
Tabel 7.3: Significantie verschillen tussen sectoren per doeleinde.....	pagina 61
Tabel 7.4: Significantie verschillen tussen sectoren algemeen	pagina 61
Tabel 7.5: Zwakheden accountingverplichtingen.....	pagina 62
Tabel 7.6: Maatregelen EC.....	pagina 64
Tabel 7.7: Maatregelen oplossing voor de zwakheden	pagina 66
Tabel 7.8: Verschillende scenario's	pagina 67
Tabel 8.1: Overzicht variabelen	pagina 72
Tabel 8.2: Beschrijvende statistiek variabelen	pagina 73
Tabel 8.3: Outliers voor het model met ROS als afhankelijke variabele.....	pagina 75
Tabel 8.4: Outliers voor het model met ROA als afhankelijke variabele.....	pagina 75
Tabel 8.5: Beschrijvende statistieken van de variabelen na de filtering.....	pagina 76
Tabel 8.6: Correlaties tussen de variabelen.....	pagina 78
Tabel 8.7: Tolerance- en VIF-waarden voor het model met ROS	pagina 79
Tabel 8.8: Tolerance- en VIF-waarden voor het model met ROA	pagina 79
Tabel 8.9: Durbin-Watson statistiek voor het model met ROS als afhankelijke variabele.....	pagina 80
Tabel 8.10: Durbin-Watson statistiek voor het model met ROA als afhankelijke variabele.....	pagina 80
Tabel 8.11: Regressiemodel met ROS als afhankelijke variabele	pagina 81
Tabel 8.12: Regressiemodel met ROA als afhankelijke variabele	pagina 83
Tabel 8.13: Contingentietabel aangaande hypothese 2b	pagina 86
Tabel 8.14: Significantietest hypothese 2b.....	pagina 87

Hoofdstuk I: Probleemstelling

In dit hoofdstuk wordt getracht om aan te duiden waarom de relatie tussen het gebruik van accounting informatie en de bedrijfsprestaties als onderzoeksonderwerp is gekozen. Dit zal in verschillende stappen gebeuren. Eerst en vooral zal het probleem aangekaart worden (sectie A), daarna zullen de onderzoeksvragen daaruit afgeleid worden (sectie B) en als laatste zal de aanpak van het onderzoek uiteengezet worden in sectie C.

A. De probleemstelling

In de Belgische boekhoudwetgeving maakt men een onderscheid tussen ondernemingen die een volledige boekhouding moeten voeren en ondernemingen die voor een vereenvoudigde boekhouding mogen kiezen. De wetgever heeft dit gedaan om de administratieve lasten van zeer kleine ondernemingen te verzachten. Natuurlijke personen die koopman zijn, de vennootschappen onder firma en de gewone commanditaire vennootschappen waarvan de omzet over het laatste boekjaar 500.000 EUR en 620.000 EUR voor pomphouders niet overschrijdt, vallen onder deze bepaling (Van Hulle & Lybaert, 2005).

De Europese Commissie heeft de intentie om het toepassingsgebied van de vereenvoudigde boekhouding uit te breiden naar de KMO's toe. Op 10 juli 2007 publiceerde ze een mededeling over een vereenvoudiging van het ondernemingsklimaat op het gebied van vennootschapsrecht, financiële verslaggeving en controle van de jaarrekeningen. De Commissie maakt hierin duidelijk dat micro-ondernemingen niet meer de verplichting gaan hebben om een jaarrekening op te stellen en te publiceren. Micro-ondernemingen zijn volgens de Europese Commissie de ondernemingen die minder dan 10 personeelsleden tewerk stellen en een balanstotaal en een omzet hebben die respectievelijk minder bedragen dan 500.000 EUR en een miljoen EUR (mededeling Europese Commissie, 2007). De intentie bestaat om de maatregel aan te nemen. De Commissie moet tegen november 2008 een voorstel indienen, opdat het nog tijdig door het Europees Parlement kan worden goedgekeurd (de Tijd, 30 september 2008).

Met deze maatregel wil de Europese Commissie de administratieve lasten van de kleine ondernemingen terugdringen. Ze is van mening dat de administratieve kosten van de EU-regelgeving op het gebied van financiële verslaggeving bijzonder hoog zijn en dat de publicatieplicht voor kleine ondernemingen een grote last is voor deze ondernemingen (mededeling Europese Commissie, 2007).

Vele instanties hebben al hun bezwaren in verband met de maatregel bekend gemaakt. Zo is de voorzitter van het IBR, P. Berger, van mening dat de geloofwaardigheid van KMO's ten aanzien van hun bankiers, leveranciers, werknemers en klanten zal verminderen, als ze geen nauwkeurige financiële informatie over zichzelf meer verstrekken. 'Betrouwbare financiële verslaggeving vergemakkelijkt de overdracht van ondernemingen. Ze bevordert ook het grensoverschrijdend verkeer en kan de concurrentiepositie van de Europese ondernemingen versterken', onderstreept R. Smets, voorzitter van het BIBF. Verder voegt het IBR er nog aan toe dat de verplichtingen inzake de financiële verslaggeving en de wettelijke controle van de jaarrekening de transparantie bevorderen en de kwaliteit van de financiële verslaggeving verbeteren. Tenslotte verwachten deze instanties dat de maatregel de administratieve lasten net gaan verhogen, doordat ondernemingen als gevolg van een afzwakking van de eisen op het gebied van boekhouding andere middelen moeten aanspreken om over de gewenste financiële gegevens te beschikken.

De productie van accounting informatie en het gebruik ervan door de ondernemingen draagt ook bij tot een verbetering van de bedrijfsprestaties. Hoewel het empirisch niet onderbouwd is, stellen Bushman en Smith (2003) voor dat financial accounting informatie de bedrijfsprestaties op drie verschillende manieren kan beïnvloeden. Ten eerste helpt financial accounting informatie de managers bij het identificeren van investeringsmogelijkheden. Accurate informatie bevordert de efficiëntie omdat de managers met minder fouten waarde creërende opportuniteiten identificeren. Ten tweede speelt accounting informatie een belangrijke governance rol. Het verplicht de managers tot een efficiënt management van de bezittingen. Het zet aan tot een betere projectselectie, waardoor de aanwezige bronnen worden ingezet voor projecten die als 'goed' worden beschouwd. Als laatste vermindert het de informatieasymmetrie tussen de investeerders.

De opkomst van de informatie-economie heeft nog meer het belang van kennis en informatie als belangrijke ingrediënten voor het welslagen van de bedrijven benadrukt (Laudon & Laudon, 2006). In de huidige snel veranderende economie moeten ondernemingen zich snel kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden (Robins & Coulter, 2003). Ze hebben nood aan nauwkeurige en accurate informatie om de juiste beslissingen te kunnen nemen. Accounting biedt de ondernemingen de nodige informatie om in te spelen op de veranderingen.

Hoewel men kan concluderen dat het gebruik van accounting informatie van belang kan zijn voor de ondernemingen en hun prestaties, zien we toch dat er acties worden

ondernemen om de verplichtingen van kleine ondernemingen in verband met financiële verslaggeving te verminderen. Een vereenvoudigde verslaggeving is op zich geen slechte zaak, het kan een vermindering van de kosten betekenen voor kleine ondernemingen. Wat ons het meest ongerust maakt, is dat de meeste ondernemingen de neiging gaan hebben om geen enkele accounting informatie op vrijwillige basis te produceren, wanneer de verplichting om financiële staten op te stellen vervalt (Argilés & Slof, 2003).

We kunnen ons hierbij dan beginnen afvragen of kleine ondernemingen geen gemis zullen hebben aan waardevolle informatie afkomstig van de verschillende financiële staten. De vraag rijst dan of het gebruik van accounting informatie helemaal geen meerwaarde heeft voor kleine ondernemingen.

B. Formulering van de onderzoeksvragen

De mededeling van de Europese Commissie legt de nadruk op de administratieve last van de financiële verslaggeving voor kleine ondernemingen. De vraag rijst echter of de toepassing van financial accounting helemaal van geen waarde is voor de desbetreffende ondernemingen. Vele inspanningen zijn verricht door auteurs als Ball en Brown (1968, in Argilés & Slof, 2003) om te bepalen welke betekenis accounting informatie heeft voor de externe stakeholders, in het bijzonder de investeerders en banken. Het nut van de financiële staten voor het management is in mindere mate een onderwerp voor onderzoek geweest. Uit de beperkte literatuur kunnen we afleiden dat accounting informatie een waarde kan hebben voor de internen van kleine ondernemingen (McMahon, 2001; Argilés & Slof, 2003; Ismail & King, 2005).

Voor de Belgische KMO's zijn er geen empirische studies uitgevoerd om na te gaan welke rol accounting informatie speelt voor deze ondernemingen. Hierdoor is het aangewezen om het belang van de financiële staten, als informatiebron voor Belgische kleine ondernemingen, na te gaan.

Dit gaan we doen aan de hand van de volgende centrale onderzoeksvraag, die als leidraad gaat dienen doorheen het onderzoek:

Ondervinden KMO's als gevolg van het gebruik van accounting informatie (door de managers) een verbetering van de bedrijfsprestaties?

Uit de centrale onderzoeksvraag kan vervolgens de volgende deelvragen worden afgeleid, die als richtlijn van dienst zijn bij het formuleren van een antwoord op de

centrale onderzoeksvraag. De antwoorden op deze deelvragen zijn achtereenvolgens terug te vinden in de hoofdstukken II, III, IV en V.

Kleine en middelgrote ondernemingen en hun verplichtingen

- *Hoe worden KMO's gedefinieerd?*
- *Wat zijn de verplichtingen in België waaraan ze moeten voldoen op het gebied van financiële verslaggeving?*
- *Welke grote wijzigingen stelt de Europese Commissie voor?*

Accounting informatie

- *Op welke accounting informatie doet het management een beroep?*
- *Voor welke doeleinden wordt accounting informatie gebruikt?*
- *Hoe verzamelt het management van kleine en middelgrote ondernemingen de nodige accounting informatie?*

Bedrijfsprestaties

- *Hoe kunnen we de bedrijfsprestaties definiëren?*
- *Hoe worden de prestaties gemeten?*
- *Welke prestatie-indicatoren kunnen we onderscheiden*

Zoals eerder is aangehaald, is de relevantie van de financiële staten voor het management minder onderzocht. Dit is de reden waarom mijn aandacht uitgaat naar de relatie tussen het gebruik van accounting informatie en de bedrijfsprestaties van kleine ondernemingen. De doelstelling van dit onderzoek is daarom om enerzijds aan te tonen dat het opstellen van en het gebruikmaken van de financiële staten een belangrijke aangelegenheid moet zijn voor kleine ondernemingen. Anderzijds zal er aangetoond kunnen worden dat kleine ondernemingen die minder geïnteresseerd worden door stakeholders toch baat hebben bij het opstellen van een jaarrekening. Deze ondernemingen moeten weliswaar minder rekenschap afleggen aan stakeholders, omdat deze eenmaal minder aanwezig zijn (Argilés & Slof, 2003). Dit mag hen echter niet beletten om een inspanning te leveren om de financiële staten op te maken die gebruikt kunnen worden bij belangrijke beleidsbeslissingen. Als laatste zal dit onderzoek het mogelijk maken om te bewijzen dat er degelijk voordelen verbonden zijn aan een kwalitatieve financiële verslaggeving, indien het verwachte verband kan worden vastgesteld.

Kortom: er zal getracht worden om de waarde van de jaarrekening voor kleine en middelgrote ondernemingen in termen van verbeterde resultaten aan te tonen.

C. De onderzoeksopzet

Om een antwoord te kunnen formuleren op de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen komen twee onderzoeksstrategieën aan bod.

De bespreking van de drie deelvragen zal in eerste instantie gebeuren door een beroep te doen op de eerste strategie, met name de literatuurstudie. Op deze manier wordt er kennis genomen van de informatie die rond de deelvragen bestaat. De opgedane kennis helpt bij het opstellen van de gestandaardiseerde vragenlijsten voor het praktijkonderzoek.

De literatuurstudie is een eerste verdieping in de materie betreffende het onderwerp. Met behulp van een literatuurstudie wordt eerst en vooral nagegaan wat de regelgeving vertelt over de financiële verslaggeving van kleine ondernemingen zowel op nationaal niveau als op Europees niveau. Daarnaast worden de gebruikers van accounting informatie onder de loep genomen en hun informatiebehoeften. Als laatste wordt geprobeerd om een definitie te geven van de bedrijfsprestaties.

Om de literatuurstudie uit te voeren wordt zowel beroep gedaan op primaire als secundaire bronnen. In dit verband worden verschillende boeken, tijdschriften, artikels, eindverhandelingen, wetteksten en wetboeken geraadpleegd. Hiervoor worden verschillende universitaire bibliotheken bezocht. Daarnaast wordt er uitgebreid gebruik gemaakt van elektronische zoekmachines zoals Anet, Bronco en Ebscohost om gericht boeken en artikels te zoeken. Mediargus is de bron die wordt aangewend om krantenartikels op te zoeken. Als laatste kan er aan toegevoegd worden dat de populaire bronnen opgezocht worden door middel van Google en Yahoo.

De relatie tussen het gebruik van accounting informatie en bedrijfsprestaties, wordt via het empirische gedeelte van het onderzoek achterhaald.

Op deze manier komt men aan de tweede strategie toe, namelijk de empirische studie. Een surveyonderzoek is de gepaste methode om het probleem empirisch te toetsen. De gebruikte methode zal in lijn liggen met de methode gevolgd door Maingot en Zenghal (2006). Hierbij wordt er gebruik gemaakt van gestandaardiseerde vragenlijsten waarbij naar de mening van kleine ondernemingen wordt gepeild in verband met het gebruik van accounting informatie.

Als onderzoekseenheden worden de KMO's gekozen, om aan te kunnen tonen dat kleine ondernemingen in het bijzonder voordeel kunnen halen uit de toepassing van accounting informatie. De managers, (mede)eigenaars en eventueel de boekhouder van de KMO's worden bevraagd om de nodige gegevens te verzamelen.

De verzameling van de gegevens gebeurt door de managers aan te spreken via e-mail en eventueel via telefoon indien de respons niet aan de verwachtingen voldoet. De gegevens worden verwerkt door middel van een regressieanalyse. Deze methode helpt bij het achterhalen van de invloed van accounting informatie op de bedrijfsprestaties alle andere factoren constant houdend. Voor de statistische verwerking wordt er een beroep gedaan op het softwarepakket SPSS.

Zoals alle onderzoeksstrategieën zal de toegepaste strategie ook haar beperkingen en haar voordelen hebben. Een eerste beperking is dat er enkel uitspraken kan worden gedaan over kleine ondernemingen omdat de steekproef enkel uit deze ondernemingen bestaat. De gevonden relatie tussen het gebruik van accounting informatie en bedrijfsprestaties kan dus moeilijk doorgetrokken worden naar grote ondernemingen. Anderzijds vangt een survey een situatie of gebeurtenis op een bepaald moment. Voor verder onderzoek zou bijvoorbeeld een longitudinaal onderzoek aangewezen zijn (Ismail & King, 2005). Het voordeel verbonden aan een surveyonderzoek is dat uitspraken over een steekproef veralgemeend kunnen worden naar de populatie toe, namelijk kleine ondernemingen. Verder is het een methode waarbij snel gegevens verzameld kan worden omdat de volledige populatie niet aangesproken moet worden (Broeckmans, 2006).

Hoofdstuk II: Boekhoudkundige verplichtingen van een KMO

Ongeveer 83 procent van de Belgische bedrijven telt minder dan 10 werknemers, 97 procent van de bedrijven stelt minder dan vijftig werknemers tewerk. Hieruit blijkt dat het overgrote deel van de ondernemingen behoort tot de groep KMO's. De vraag is echter wat de criteria zijn die ervoor zorgen dat de ondernemingen tot de genoemde groep behoren. In sectie A wordt er getracht om de definities van KMO's te formuleren, gebruik makend van kwalitatieve en kwantitatieve criteria. In sectie B komen de boekhoudkundige verplichtingen van desbetreffende ondernemingen aan bod. Als laatste wordt er in sectie C de wijzigingen die de Europese Commissie voorstelt in het kort besproken.

A. Definiëring van KMO's

Verschillende definities van kleine en middelgrote ondernemingen zijn terug te vinden naargelang de gehanteerde criteria. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de kwantitatieve en anderzijds de kwalitatieve criteria. De eerstgenoemde criteria omschrijven de KMO volgens kwantificeerbare kenmerken zoals het balanstotaal, de netto-omzet en het aantal tewerkgestelde personen. De kwalitatieve omschrijving is een verzameling van de typische kenmerken van KMO's die de context waarin een KMO moet worden geplaatst, schetst (Delmotte et al., 2002).

A.1 Definiëring volgens de kwantitatieve criteria

Het afbakenen van de definitie van een KMO aan de hand van kwantitatieve criteria heeft verschillende voordelen. Deze maatstaven hebben een ondubbelzinnige betekenis, zijn vrij gemakkelijk meetbaar en lenen zich tot classificatie (Delmotte et al., 2002). Een eerste definitie in verband met de kleine ondernemingen kan worden teruggevonden in artikel 15 van het Wetboek van Vennootschappen. De kleine vennootschappen zijn deze die op de balansdatum twee van de volgende criteria niet overschrijden:

- balanstotaal: 3.650.000 EUR;
- netto-omzet: 7.300.000 EUR;
- gemiddeld personeelsbestand = 50.

Indien het jaargemiddelde van het personeelsbestand meer dan 100 bedraagt, zal de vennootschap als een grote onderneming worden beschouwd. Alle ondernemingen die

aan de bovengenoemde criteria niet voldoen, worden als grote ondernemingen bestempeld. In de Belgische wetgeving wordt er geen onderscheid gemaakt tussen kleine en middelgrote ondernemingen. Wel worden de ondernemingen opgedeeld als zeer kleine, kleine en grote ondernemingen. De zeer kleine ondernemingen zijn de vennootschappen onder firma, de gewone commanditaire vennootschappen en de natuurlijke personen die koopman zijn en waarvan de omzet over het laatste boekjaar 500.000 EUR en voor de pomphouders 620.000 niet overschrijdt (artikel 5, de Wet van 17 juli 1975).

Een andere definitie van een KMO kan worden teruggevonden in artikel 2 van de programmawet tot bevordering van het zelfstandig ondernemerschap. Hierin zijn KMO's ondernemingen waarvan:

- het gemiddeld aantal werknemers op jaarbasis niet meer dan 50 werknemers bedraagt;
- de jaaronzet 7 miljoen EUR niet overschrijdt;
- ofwel het balanstotaal 5 miljoen EUR niet overschrijdt;
- en niet meer dan 25 procent van de aandelen in handen is van grote ondernemingen.

Een onderneming die niet beantwoordt aan één van deze criteria, wordt niet beschouwd als een KMO. Hieruit kan worden afgeleid dat het Wetboek van Vennootschappen andere criteria hanteert wat betreft het balanstotaal en de omzet dan de programmawet. Het wijst er op dat er in België nog geen uniforme definitie wordt toegepast.

Verschillen bestaan er ook tussen de landen. Zo is de bovengrens betreffende het personeelsbestand voor kleine ondernemingen in Frankrijk en Duitsland 500 werknemers (Julien, 2001, in Delmotte et al., 2002), wat in vergelijking met België een zeer hoge maximumgrens is. Omwille van de verschillen heeft de Europese Commissie een uniforme definitie geïntroduceerd, waar er een onderscheid wordt gemaakt tussen middelgrote, kleine en micro-ondernemingen (Aanbeveling 2003/361/EG van de Commissie van 6 mei 2003). Deze aanbeveling is op 1 januari 2005 in werking getreden en is van toepassing op alle beleidslijnen, programma's en maatregelen van de Commissie ten behoeve van KMO's. De Commissie is van mening dat deze maatregelen op een gemeenschappelijke definitie moeten steunen om zo de doeltreffendheid ervan te verbeteren. Het staat de lidstaten vrij de definitie te gebruiken, maar de Commissie verzoekt de lidstaten om het zo veel mogelijk te hanteren. Een van de belangrijkste

doelstelling van de nieuwe definitie is dus ervoor te zorgen dat steun alleen wordt verleend aan ondernemingen die deze echt nodig hebben. De volgende definities worden door de Europese Commissie gehanteerd (Informatiebrochure Europese Commissie, 2006).

Een middelgrote onderneming wordt als volgt gedefinieerd:

- een onderneming waar minder dan 250 personen werkzaam zijn;
- de omzet niet meer dan 50 miljoen EUR bedraagt;
- OF het balanstotaal niet meer dan 43 miljoen EUR bedraagt.

Een kleine onderneming wordt gedefinieerd als zijnde:

- een onderneming waar minder dan 50 personen werkzaam zijn;
- het jaarlijks balanstotaal niet meer dan 10 miljoen EUR bedraagt;
- OF de omzet niet meer dan 10 miljoen EUR bedraagt.

Een micro-onderneming is een onderneming die:

- minder dan 10 personen tewerkstelt;
- waarvan de omzet niet meer dan 2 miljoen EUR bedraagt;
- OF het jaarlijkse balanstotaal niet meer dan 2 miljoen EUR bedraagt.

De Vierde Richtlijn van de Raad van 25 juli 1978 betreffende de jaarrekening van bepaalde vennootschapsvormen geeft ook een omschrijving van een kleine en middelgrote vennootschap. Hierin is bepaald dat ondernemingen die twee van de volgende drie criteria niet overschrijden middelgrote vennootschappen zijn (gewijzigd bij Richtlijn 2006/46/EG):

- balanstotaal: 17. 500.000 EUR;
- netto-omzet: 35.000.000 EUR;
- gemiddeld personeelsbestand: 250.

De kleine vennootschappen zijn deze die voldoen aan twee van de volgende drie criteria:

- balanstotaal: 4.400.000 EUR;
- netto-omzet: 8.800.000 EUR;
- gemiddeld personeelsbestand: 50.

-

Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat er heel wat definities worden gebruikt. De verschillende instanties hanteren naargelang het toepassingsgebied ook andere omschrijvingen.

A.2 Definiëring volgens de kwalitatieve criteria

KMO's kunnen niet worden beschouwd als grote ondernemingen in een kleiner formaat. De volgende uitspraak: "A small business is not a little big business" van Welsh en White (1981, in Delmotte et al., 2002) benadrukt dit nogmaals. De verschillen tussen KMO's en grote ondernemingen liggen dus niet alleen in de grootte, maar ook in andere factoren. Hierdoor wordt de toepassing van kwalitatieve criteria voor het maken van een onderscheid tussen een KMO en een grote onderneming verantwoord. Hoewel deze minder objectief meetbaar zijn en dus minder wetenschappelijk bruikbaar, vermindert de relevantie ervan binnen de KMO-definitie niet (Delmotte et al., 2002). Voorbeelden van kwalitatieve kenmerken zijn de centrale rol die de bedrijfsleider speelt, het familiale karakter van vele Belgische KMO's, de beperkte middelen en de vlakke organisatiestructuur (Delmotte et al., 2002). Deze worden hierna in het kort besproken.

Een eerste kenmerk is de centrale rol die de bedrijfsleider speelt. In een KMO vallen de eigendom, het beheer en de dagelijkse leiding (meestal) samen in één persoon. Het succes van de onderneming hangt bijgevolg nauw samen met de persoonlijkheid en de ondernemingsstijl van de bedrijfsleider. Rauch en Freese (2007) tonen met hun studie aan dat er een positieve relatie bestaat tussen bepaalde persoonlijkheidskenmerken van een ondernemer en het succes van de startende onderneming.

Een ander kenmerk is het familiaal karakter van KMO's. Ongeveer 70 procent van de ondernemingen in België zijn familiebedrijven (Delmotte et al., 2002). Donckels (1989) definieert een familiale onderneming als een onderneming waar de eigendom (meer dan 50 procent van de aandelen) en het management niet gescheiden zijn maar worden gecontroleerd door één familie. Wat betreft het management, moeten de leidinggevende functies overwegend door de familieleden worden uitgeoefend.

De beperktheid van de middelen komt ook naar voren als een kwalitatief kenmerk. Deze beperktheid komt vooral tot uiting op de volgende gebieden: knowhow, financiën, management en technische competentie (Hvolby & Thorstenson, 2001). Als laatste kan de vlakke organisatiestructuur als kenmerk worden aangestipt. Aangezien verschillende

belangrijke bevoegdheden worden samengebracht bij de bedrijfsleider, wordt er niet veel aandacht besteed op organisatorisch vlak (Delmotte et al., 2002).

A.3 Situatieschets van kleine ondernemingen in België

Volgens de statistieken van de Unizo bestaan er 480.740 KMO's in Vlaanderen (tot 50 werknemers) en 2.886 grote ondernemingen (vanaf 50 werknemers) indien men zich enkel op de criteria van het aantal werknemers baseert. Het totale percentage van KMO's is dan 99.4 procent.

Wanneer er op het niveau van de provincies een analyse wordt gemaakt, dan kan er worden vastgesteld dat ongeveer 99 procent van de ondernemingen in elke provincie KMO's zijn. Het grootste aantal KMO's - in absolute aantallen - kan worden teruggevonden in de provincie Antwerpen, die wordt gevolgd door de provincies Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Limburg (Unizo KMO-barometer, 2008).

Een indeling van de KMO's volgens de sector geeft het volgende: het grootste aantal KMO's wordt teruggevonden in de sector van de overige zakelijke dienstverlening (15 procent), dan volgen de kleinhandel (12 procent), groothandel (12 procent) en de bouwnijverheid (11 procent). 6 procent van de KMO's in België bevinden zich in de industrie, waarbij de subgroepen voeding (1,1 procent), metaal (1 procent) en uitgeverijen, drukkerijen en reproductie (1 procent) de grootste takken zijn (Unizo KMO-barometer, 2008).

B. Boekhoudkundige verplichtingen van kleine en middelgrote ondernemingen

Kleine en middelgrote ondernemingen zijn zoals alle andere economisch productieve entiteiten verplicht om een boekhouding te voeren en een jaarrekening op te stellen. In de Boekhoudwet worden de basisverplichtingen inzake het voeren van de boekhouding voor alle ondernemingen opgenomen. Hierbij wordt er een onderscheid gemaakt tussen ondernemingen die een volledige boekhouding moeten voeren en de ondernemingen die voor een vereenvoudigde boekhouding mogen opteren. Alle ondernemingen moeten zich houden aan de algemene verplichtingen ongeacht het type boekhouding (Van Hulle & Lybaert, 2005). Naast de algemene regels bevat de Boekhoudwet bijzondere regels betreffende de volledige en vereenvoudigde boekhouding. In wat volgt worden de algemene en de bijzondere regels inzake de volledige boekhouding besproken, omdat deze regels van toepassing zijn op de kleine en middelgrote ondernemingen gedefinieerd

volgens de Europese Commissie (zie hoger). De vereenvoudigde boekhouding die van toepassing is op de natuurlijke persoon die koopman is, de vennootschap onder firma en de gewone commanditaire vennootschap valt buiten het bestek van dit onderzoek en zal bijgevolg niet worden besproken.

B.1 Algemene regels inzake boekhouding

De algemene regels betreffende de boekhouding worden besproken in de artikelen 2, 6, 7, 8 en 9 van de Wet van 17 juli 1975 (ook de Boekhoudwet genoemd). Deze artikelen worden hier in het kort toegelicht.

Artikel 2 van de Wet van 17 juli 1975 bepaalt dat elke onderneming een voor de aard en de omvang van haar bedrijf passende boekhouding voert en de bijzondere wetsvoorschriften betreffende dat bedrijf in acht neemt. Dit impliceert dat elke onderneming de boekhouding en de indeling van de rekeningen zodanig moet organiseren dat het mogelijk is naar behoren te voldoen aan de diverse informatiebehoeften van de onderneming zelf en van de derden aan wie rekenschap moet worden gegeven (Van Hulle & Lybaert, 2005).

In artikel 6, eerste lid Boekhoudwet, kunnen de bepalingen wat betreft de verantwoordingsstukken worden teruggevonden. Elke boeking moet aan de hand van een gedagtekend verantwoordingsstuk gebeuren waarnaar zij moet verwijzen. Hiermee wordt aan de boekhouding haar bewijskrachtig karakter verleend en de regelmatigheid van de boekingen verzekerd. De verantwoordingsstukken moeten methodisch worden opgeborgen en zeven jaar worden bewaard, in origineel of in afschrift. Stukken die niet strekken tot bewijs ten opzichte van derden, worden drie jaar bewaard.

De ondernemingen moeten de boeken op zodanige wijze houden dat de materiële continuïteit ervan, evenals de regelmatigheid en de onveranderlijkheid van de boekingen zijn verzekerd (artikel 7, Wet van 17 juli 1975). Hiertoe moeten de boeken naar tijdsorde bijgehouden worden, zonder enig wit vak of enige weglating. In geval van correctie moet het oorspronkelijk geschreven tekst leesbaar blijven (artikel 8, Wet van 17 juli 1975).

Artikel 9 van de Wet van 17 juli 1975 legt de verplichting op om eenmaal per jaar een inventaris op te stellen. In de inventaris worden alle bezittingen, vorderingen, schulden en verplichtingen van welke aard ook opgenomen. Hierbij aansluitend kan er aan toegevoegd worden dat de kleine en middelgrote ondernemingen ook verplicht zijn een

jaarrekening op te stellen en deze te publiceren (artikel 92, Wetboek van Vennootschappen). De kleine ondernemingen krijgen echter de mogelijkheid om de jaarrekening volgens het verkort schema op te stellen in plaats van het volledig schema (artikel 93, Wetboek van Vennootschappen). De jaarrekening moet worden neergelegd bij de Nationale Bank van België (artikel 98, Wetboek van Vennootschappen).

B.2 Aanvullende regels voor een volledige boekhouding

De aanvullende regels die gelden voor een volledige boekhouding worden opgenomen in de artikelen 3 en 4 van de Wet van 17 juli 1975. Artikel 3 van de Wet van 17 juli 1975 bepaalt dat de boekhouding van rechtspersonen al hun verrichtingen, bezittingen, vorderingen, schulden en verplichtingen van welke aard ook moet omvatten. De boekhouding van natuurlijke personen die koopman zijn, omvat dezelfde gegevens betreffende hun bedrijf. Voor natuurlijke personen treft de boekhouding enkel het vermogen dat bestemd is voor het economisch bedrijf. Verder bepaalt hetzelfde artikel dat indien een onderneming onderscheiden bedrijven in economische zin uitoefent, voor elk van die bedrijven een "afzonderlijk systeem" van rekeningen wordt aangelegd.

In dit artikel wordt er ook op gewezen dat wanneer het bedrijf van een onderneming ook werkzaamheden omvat die zij als zaakvoerder of deelgenoot in een tijdelijke handelsvereniging verricht, haar boekhouding derwijze wordt aangepast dat ze volledig is, zowel wat betreft de betrekkingen met derden als wat betreft de rekening en verantwoording door de deelgenoten onderling of door zaakvoerder en deelgenoten aan elkaar moet worden gedaan.

Een verdere verplichting voor ondernemingen die een volledige boekhouding moeten voeren is terug te vinden in artikel 4 van diezelfde wet. Dit bepaalt dat elke boekhouding door middel van een stelsel van boeken en rekeningen dient gevoerd te worden en dit met inachtneming van de gebruikelijke regels van het dubbel boekhouden. De verrichtingen moeten zonder uitstel, getrouw en naar tijdsorde zijn ingeschreven in een dagboek of in een hulpdagboek. Het is hier vereist dat er periodiek een samenvattende boeking in een centraal boek plaatsvindt. De inschrijving in het centraal boek heeft uitsluitend tot doel de onomkeerbaarheid van de boekingen periodiek vast te leggen (Van Hulle & Lybaert, 2005). Dit artikel schrijft daarnaast ook voor dat de rekeningen moeten worden ondergebracht in een voor het bedrijf van de onderneming passend rekeningstelsel ingericht naar de eisen van de bedrijfsuitoefening van de onderneming.

B.3 Beperking van de informatieve waarde volgens het verkorte schema

Er is eerder aangehaald dat kleine ondernemingen de mogelijkheid krijgen om hun jaarrekening volgens het verkorte schema op te stellen. De verschillen tussen een volledig en verkort schema liggen niet in de hoofdindeling. Verschillen zijn enkel terug te vinden bij de opsplitsing van enkele posten van de balans en resultatenrekening. Zo worden de financiële activa, de voorraden en bestellingen in uitvoering en de geldbeleggingen niet verder ingedeeld in het verkorte schema. Verder worden de posten voorzieningen voor risico's en kosten en de financiële en handelsschulden op meer dan één jaar niet verder opgedeeld (Van Hulle & Lybaert, 2005).

Deze verschillen hebben geen aanzienlijke invloed op de informatieve waarde van de balans voor de managers. De beperkte indeling van de schulden op lange termijn kan wel nadelig zijn, indien de onderneming de schuldpositie zou willen nagaan (Van de Wiele & Reyns, 1996).

De resultatenrekening vertoont wel grote verschillen tussen een verkort en een volledig schema. Het verkorte schema voegt de posten omzet, handelsgoederen, diensten en diverse goederen, grond- en hulpstoffen samen tot één bedrag, namelijk de bruto-marge. De berekening van de rendabiliteit kan tot moeilijkheden leiden als gevolg van deze beperking (Van Hulle & Lybaert, 2005).

Voor het financieel resultaat en het uitzonderlijk resultaat wordt er ook een totaal bedrag vermeld, in tegenstelling tot een volledig schema die een onderverdeling eist.

Van de Wiele & Reyns (1996) duiden er op dat een beperkte indeling van de jaarrekening enkel nadelig is voor de externe gebruikers. De managers beschikken doorgaans over dezelfde gegevens als een grote onderneming op basis van de gevoerde boekhouding volgens de minimumindeling van het algemeen rekeningstelsel.

C. Vereenvoudigingsmaatregelen voor de KMO

Vennootschapsrecht en financiële verslaggeving spelen een cruciale rol bij de totstandbrenging van een gemeenschappelijke markt en behoren daarom tot de eerste wetgevingsgebieden die op Europees niveau zijn geharmoniseerd. De wettelijke controle van de jaarrekening volgde hier op. De diverse verordeningen en richtlijnen zijn diverse

keren geactualiseerd om aan de veranderende omstandigheden aan te passen (mededeling Europese Commissie, 2007).

Tijdens de bijeenkomst van de Europese Raad op 8 en 9 maart 2007 is onderstreept dat de terugdringing van de administratieve lasten een belangrijk middel is om de Europese economie te doen opleven, vooral wegens de potentiële voordelen ervan voor de kleine en middelgrote ondernemingen (Mededeling Europese Commissie, 2007). De administratieve lasten beoogt de Europese Commissie te verkleinen door de introductie van haar vereenvoudigingsprogramma.

De Europese Commissie wil hiermee maatregelen introduceren ter vereenvoudiging van de financiële verslaggeving en controle van de jaarrekeningen (afdeling 4 van de Mededeling van de Europese Commissie over een vereenvoudiging van het ondernemingsklimaat op het gebied van vennootschapsrecht, financiële verslaggeving en controle van jaarrekeningen, 2007). De maatregelen betreffen het invoeren van micro-entiteiten, de drempels voor kleine en middelgrote ondernemingen, het vrijstellen van kleine ondernemingen van de publicatieplicht, uitbreiden van de vrijstellingen van middelgrote ondernemingen en vereenvoudigingsmaatregelen voor alle ondernemingen. Wat betreft deze laatste maatregel, worden enkel de bepalingen voor de KMO's opgenomen. De verschillende maatregelen worden hierna achtereenvolgend besproken.

C.1 De invoering van micro-entiteiten

Een eerste voorstel van de Europese Commissie is de invoering van micro-entiteiten. Om een wezenlijke vereenvoudiging voor de kleinste kapitaalvennootschappen mogelijk te maken, dient volgens de Commissie in de Vierde Richtlijn een categorie "micro-entiteiten" te worden ingevoerd. Micro-entiteiten worden in de aanbeveling van de Commissie van 2003 gedefinieerd als ondernemingen met minder dan tien werknemers en met een omzet of een balanstotaal van minder dan twee miljoen EUR (Aanbeveling 2003/361/EG van de Commissie van 6 mei 2003 betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen). De lidstaten achten de in de aanbeveling van de Commissie van 2003 gehanteerde drempels echter te hoog voor de doeleinden van de financiële verslaggeving en de controle van jaarrekeningen. De drempels die vastgesteld zijn in de aanbeveling zijn veel hoger dan die in de Vierde Richtlijn (zie hoger).

Hierdoor wordt door de Commissie een nieuwe definitie van micro-entiteiten voorgesteld (afdeling 4 van de Mededeling van de Europese Commissie over een vereenvoudiging van

het ondernemingsklimaat op het gebied van vennootschapsrecht, financiële verslaggeving en controle van jaarrekeningen, 2007):

- minder dan 10 werknemers;
- een balanstotaal van minder dan 500 000 EUR en
- een omzet van minder dan 1 000 000 EUR.

De lidstaten krijgen de mogelijkheid de micro-entiteiten volledig van de toepassing van de jaarrekeningenrichtlijnen en van de in de richtlijnen vastgelegde voorschriften betreffende de wettelijke controle van jaarrekeningen vrij te stellen. De micro-entiteiten kunnen hierdoor een eenvoudiger kader voor de financiële verslaggeving toepassen, indien de nationale autoriteiten het toestaan.

C.2 Overschrijden van de drempels voor kleine en middelgrote ondernemingen

Zodra een kleine entiteit de drempel voor middelgrote ondernemingen twee jaar op rij overschrijdt moet ze de voorschriften inzake jaarrekeningen en de controle daarvan voor middelgrote ondernemingen toepassen (artikel 12, Vierde Richtlijn). Het nadeel dat hieraan verbonden is, is volgens de Commissie dat het onvoldoende rekening houdt met de werkelijke economische cyclus van kleine en middelgrote ondernemingen. De Commissie is van oordeel dat het langer dan twee jaar duurt voordat een kleine entiteit de groei van haar bedrijfsactiviteiten kan consolideren. Een succesvolle vennootschap zal de drempels waarschijnlijk na vijf jaar pas permanent overschrijden, aldus de Europese Commissie. Indien een vennootschap na de overschrijding terug onder de drempels valt, is de (nu weer) kleine vennootschap krachtens de richtlijn toch verplicht om gedurende twee jaar de voorschriften voor een middelgrote vennootschap toe te passen.

In de jaarrekeningenrichtlijnen wordt onder een "kleine" of een "middelgrote" vennootschap een vennootschap verstaan die aan twee van de volgende drie criteria voldoet, zie hiervoor tabel 2.1 (drempels na wijziging bij Richtlijn 2006/46/EG):

Tabel 2.1: Drempels kleine en middelgrote vennootschappen

	Kleine vennootschappen	Middelgrote vennootschappen
Omzet	8.800.000 EUR	35.000.000 EUR
Balanstotaal	4.400.000 EUR	17.500.000 EUR
Aantal werknemers	50	250

C.3 De vrijstelling van kleine entiteiten van de publicatieplicht

De Commissie is ook van mening dat de geldende publicatieplicht voor kleine ondernemingen leidt tot aanzienlijke administratieve lasten. Een afschaffing van de publicatieplicht voor deze categorie vennootschappen zou een oplossing zijn volgens haar. Het belang voor kleine vennootschappen om jaarrekeningen te publiceren is kleiner omdat deze slechts worden gebruikt door een beperkt aantal belanghebbenden, zoals kredietinstellingen en leveranciers. Zij kunnen de betrokken vennootschap rechtstreeks om financiële informatie verzoeken, volgens de Commissie.

C.4 Het uitbreiden van de vrijstellingen voor vennootschappen zonder specifieke externe gebruiker van hun financiële informatie

Vennootschappen die weinig externe gebruikers van hun jaarrekening hebben, zouden minder eisen gesteld krijgen. Om de administratieve lasten voor deze vennootschappen te verminderen, stelt de Commissie daarom voor een risicogeorïenteerde benadering te volgen, waarbij de volgende middelgrote vennootschappen wordt toegestaan een eenvoudige regeling toe te passen zoals de kleine ondernemingen:

- vennootschappen waarvan de bestuurders ook de eigenaars zijn: een directeur is bijvoorbeeld de belangrijkste aandeelhouder of vennoot (mits geen enkele vennoot een deelneming van meer dan 5% bezit)
- vennootschappen met onbeperkte aansprakelijkheid die onder het toepassingsgebied van artikel 1, lid 2 (VOF en gewone commanditaire vennootschap) en artikel 47, lid 1 bis (openbaarmakingsverplichting) van de Vierde Richtlijn vallen.

C.5 Vereenvoudigingsmaatregelen voor de KMO: boeking van uitgestelde belastingen en de openbaarmaking

De feedback van de opstellers van jaarrekeningen die de Europese Commissie kreeg, bevestigt dat de boeking van uitgestelde belastingen (artikel 43, lid 1, punt 11 Vierde Richtlijn) zeer belastend is voor alle vennootschappen. De informatie over uitgestelde belastingen wordt niet als een relevant element voor de te nemen beslissingen beschouwd zowel door de opstellers als de gebruikers van de jaarrekeningen. De Commissie stelt daarom de vermindering van de administratieve lasten voor kleine en middelgrote ondernemingen voor door deze verplichting af te schaffen.

De jaarrekeningenrichtlijnen bevatten een groot aantal openbaarmakingsverplichtingen. Bij elke wijziging van de richtlijnen is dat aantal vermeerderd. De Europese Commissie beschouwt de toenemende openbaarmakingsverplichtingen als belastend vooral voor de KMO. De relevantie ervan voor de gebruikers van jaarrekeningen moet worden afgewogen. De kleine ondernemingen bezitten al de mogelijkheid om hun informatie in verkorte vorm te verstrekken.

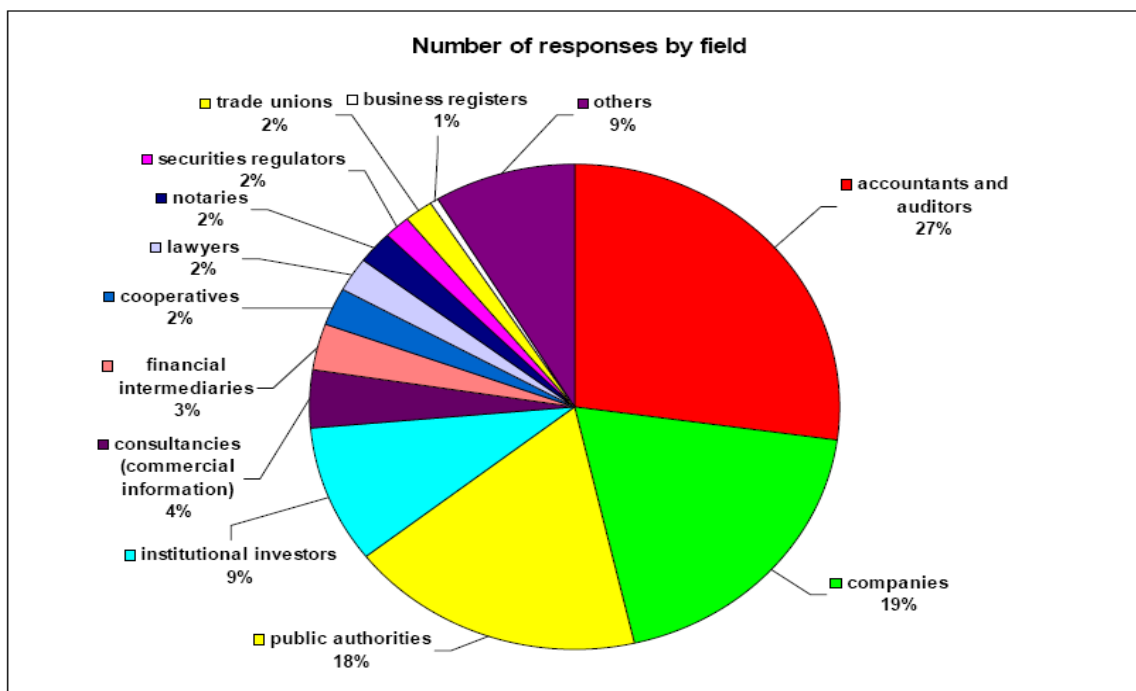
Dit heeft de Commissie ertoe aangezet na te gaan of er niet nog andere openbaarmakingsverplichtingen kunnen worden afgeschaft. Uit haar eerste analyse blijkt dat de afschaffing van de volgende openbaarmakingsverplichtingen eventueel kan worden overwogen:

- het geven van toelichting bij de oprichtingskosten (artikel 34, lid 2, Vierde Richtlijn);
- het vermelden van de netto-omzet, uitgesplitst naar categorieën bedrijfsactiviteiten en naar geografische markten (artikel 43, lid 1, punt 8, Vierde Richtlijn).

D. Publieke raadpleging Europese Commissie

De Europese Commissie heeft een publieke raadpleging omtrent dit onderwerp gehouden. Verschillende instanties hebben op de vraag van de Europese Commissie gereageerd. In figuur 2.1 worden de respondenten weergegeven.

Figuur 2.1: Respondenten publieke raadpleging

Bron: Europese Commissie, 2007

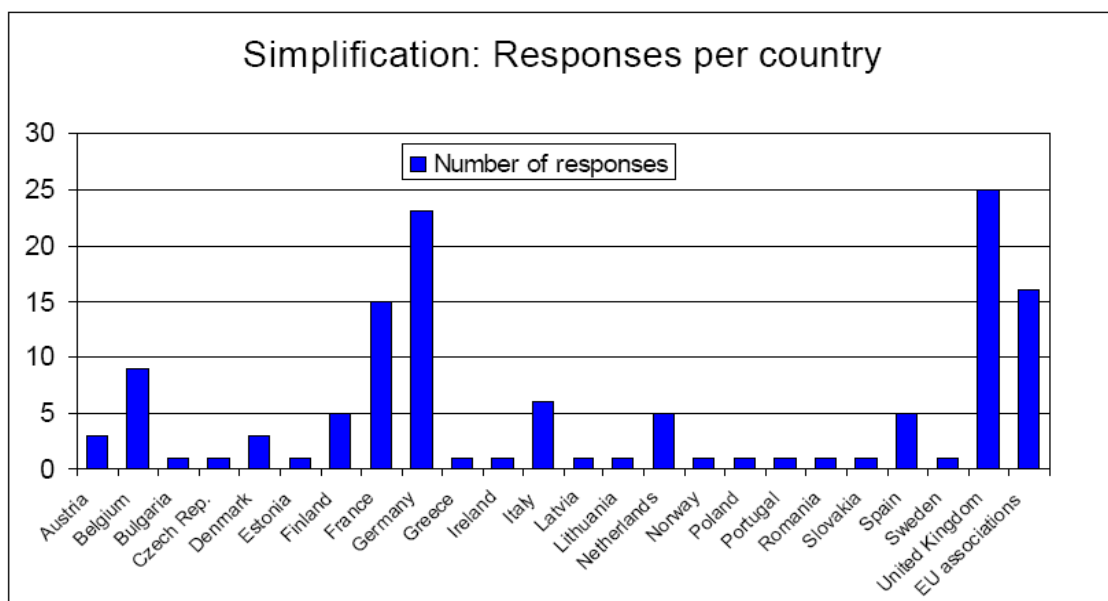
De reacties van de respondenten op de maatregelen die in sectie C zijn vermeld, zijn uiteenlopend. 80 procent van de respondenten reageren positief op de introductie van micro-entiteiten. Deze respondenten zijn van mening dat de maatregel zal leiden tot een verlaging van de administratieve lasten. De tegenstanders zijn opgesplitst in twee groepen: diegene die vinden dat de drempels moeten worden verhoogd en diegene die van mening zijn dat de drempels lager moeten liggen. In verband met de tweede maatregel (overschrijding van de drempels voor kleine en middelgrote ondernemingen) gaat de meerderheid van de respondenten akkoord met het voorstel. De tegenstanders wijzen er op dat de ondernemingen misbruik zouden kunnen maken van dit voorstel. De vrijstelling van kleine ondernemingen van de publicatieplicht krijgt ook de goedkeuring van 75 procent van de respondenten. Dat de concurrenten voordeel haalden uit de gepubliceerde informatie wordt als reden naar voren geschoven door de voorstanders van de maatregel. De tegenstanders zijn vooral de consultancy bureaus die de financiële staten gebruiken. Zij geven aan dat het niet kostelijk is om de financiële staten op te stellen gezien de ontwikkeling op het gebied van elektronische boekhoudingen.

Het uitbreiden van de vrijstellingen voor vennootschappen zonder specifieke externe gebruiker van hun financiële informatie zorgt ook voor positieve reacties vanwege de respondenten. De meeste respondenten vinden dat ondernemingen waarvan de bestuurders ook eigenaars zijn en de ondernemingen met onbeperkte aansprakelijkheid

moeten worden toegestaan om een eenvoudige regeling toe te passen zoals de kleine ondernemingen. Enkele respondenten vinden de maatregel niet interessant door op de informatiebehoefte van de stakeholders te wijzen. 40 procent van de respondenten hebben gereageerd op de vermindering van de openbaarmakingsverplichtingen. 75 procent daarvan (vooral ondernemingen) waren eens met de voorgestelde maatregel.

Figuur 2.2 geeft als laatste een overzicht van de verdeling van de response per land. Hieruit blijkt dat de grote Europese landen zoals het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Frankrijk de hoogste response hebben. België volgt deze landen op.

Figuur 2.2: Response per land

Bron: Europese Commissie, 2007

Hoofdstuk III: Accounting informatie

Accounting informatie wordt door verschillende systemen gecreëerd. Financial accounting, management accounting en cost accounting zijn enkele deelgebieden binnen het vakgebied accountancy die bruikbare accounting informatie produceren voor het management. In wat volgt ligt de klemtoon vooral op financial accounting als producent van accounting informatie. In sectie A komen de karakteristieken van accounting informatie aan bod. Sectie B geeft een uiteenzetting van de gebruikers van accounting informatie binnen KMO's. Verder worden in sectie C de bronnen van accounting informatie besproken. Als laatste wordt in sectie D de aanwending van accounting informatie voor verschillende doeleinden onder de loep genomen. De relatie met de bedrijfsprestaties wordt later in hoofdstuk V besproken.

A. Karakteristieken van accounting informatie

Accounting systemen worden door Bodnar en Hopwood (1998) gedefinieerd als de methoden waarmee financiële data in verband met een onderneming of haar activiteiten worden verzameld, verwerkt, opgeslagen en verspreid onder de verschillende leden van de onderneming. Het is mogelijk dat informatie die wordt verkregen door middel van een accounting systeem in de vorm van financiële staten, speciale rapporten of verbale staten worden voorgesteld. Accounting informatie wordt door Sarapaivanich & Kotey (2006) als geschreven informatie in de vorm van financiële staten (resultatenrekening, balans, kasstromentabel, crediteuren/debiteuren staten) omschreven.

Ondernemingen maken gebruik van accounting informatie om beslissingen te ondersteunen of prestaties te beoordelen. Het is echter belangrijk dat accounting informatie aan bepaalde kenmerken voldoet opdat het bruikbaar is. Twee van die kenmerken, namelijk relevantie en betrouwbaarheid wordt hier besproken.

Accounting informatie die relevant en betrouwbaar is, is bruikbaar voor de managers. Relevantie betekent dat de informatie een verschil kan maken bij het nemen van een beslissing doordat de onzekerheid in een situatie daalt of doordat de kennis over een bepaald onderwerp stijgt (paragraaf 25 van het FASB-raamwerk). De relevantie van informatie slaat terug op de volgende twee kenmerken, namelijk tijdigheid en de 'predictive or feedback value' (stelt de gebruikers in staat om toekomstverwachtingen te voorspellen). Als het weglaten of het onjuist weergeven van de informatie een invloed heeft op de economische beslissingen, dan spreekt men van materialiteit. Betrouwbare

informatie wordt gekenmerkt door verifieerbaarheid, neutraliteit en betrouwbare weergave.

B. Gebruikers van accounting informatie

Elke organisatie verkrijgt inputs en transformeert ze tot outputs die de vorm aannemen van producten en diensten. De allocatie van de bronnen binnen de ondernemingen is het middel om de doelen te behalen. Informatie heeft economische waarde doordat het de bronnenallocatie vergemakkelijkt en de ondernemingen helpt bij het verwezenlijken van hun doelen (Bodnar & Hopwood, 1998). Accounting informatie in het bijzonder helpt de verschillende gebruikers om beslissingen te ondersteunen binnen de onderneming. Verder kan men er op steunen om de beleidsbeslissingen te nemen en om op basis van de informatie keuzes te maken naar de toekomst toe.

De gebruikers van accounting informatie kunnen worden opgesplitst in twee grote groepen, namelijk de externe gebruikers en de interne gebruikers. De externe gebruikers kunnen als volgt worden opgesomd: de aandeelhouders, de investeerders, de crediteuren, de banken, de overheid, de klanten, de concurrenten,... Tot de interne gebruikers kunnen we de managers tellen.

Accounting informatie is een belangrijke bron voor de externe en interne stakeholders om beslissingen te nemen. Eerst wordt het belang van accounting informatie voor de externe stakeholders besproken. Aangezien het management de onderzoekseenheden van dit onderzoek vormen, wordt er dan dieper ingegaan op het management als informatie gebruiker en het belang van accounting informatie voor het management.

B.1 De externe gebruikers

De externe gebruikers hangen van de gepubliceerde accounting informatie af om beslissingen te kunnen nemen naar de toekomst toe. De meeste accounting informatie heeft betrekking op de transacties die de ondernemingen dagelijks uitvoeren. De financiële staten, zoals de balans en de resultatenrekening, helpen om hun variërende informatiebehoefte te bevredigen. Deze worden gebruikt om de historische prestaties te evalueren, toekomstige prestaties te voorspellen en inzicht te verkrijgen in de organisatie (Bodnar & Hopwood, 1998).

De aandeelhouders hebben hun vermogen verschaft aan de ondernemingen. Daarom zijn ze geïnteresseerd in informatie die hen aanduidt wat hun investeringen als rendement hebben opgebracht. Op basis van de financiële informatie beslissen ze verder of ze een additionele investering in het bedrijf willen doen of hun aandeel op het huidige niveau willen houden. De kredietverschaffers waaronder de banken en crediteuren, zijn geïnteresseerd in het evalueren van de onderneming wat betreft de terugbetalingscapaciteit (Pincus, 1995). Banken geven leningen indien zij ervan uit kunnen gaan dat de onderneming aan de afbetaling van de schulden kan voldoen. De leveranciers zullen enkel een betalingsuitstel toestaan of goederen leveren indien de financiële positie van de onderneming positief is. De overheid steunt sterk op accounting informatie om de fiscale inkomsten te bepalen. Verder is het een belangrijke informatiebron voor de overheid om de gezondheid van de economie te bepalen.

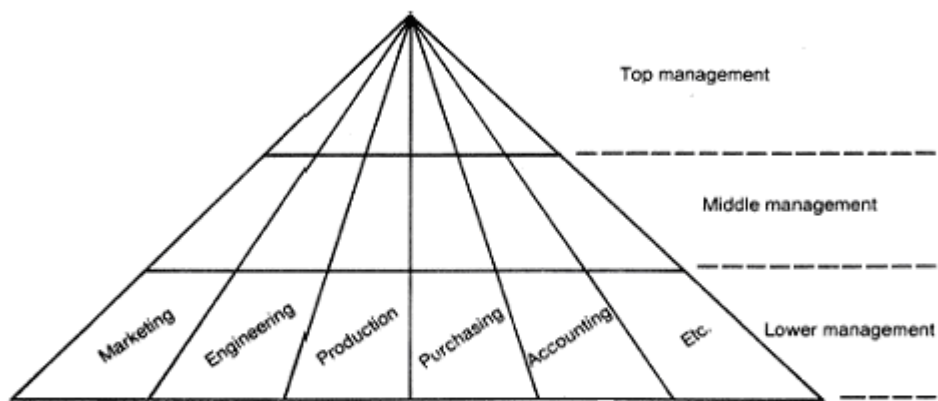
B.2 De interne gebruikers

De groeiende behoeften betreffende het steeds complexer wordend management van de ondernemingen vereist dat de managers over continue en betrouwbare informatie beschikken over de verrichtingen en de toestand van de onderneming (Van Hulle & Lybaert, 2005). Hierdoor is accounting informatie evenzeer van belang voor de managers om de juiste beslissingen te kunnen nemen en goed te kunnen functioneren. De managers hebben dus behoefte aan accurate financiële informatie verkregen van het accounting systeem.

De informatiebehoefte van managers zal afhangen van het niveau waarop ze zich bevinden alsook de functie die ze uitvoeren. Uit figuur 3.1 blijkt dat de managers kunnen worden geclassificeerd volgens drie niveaus. Het hoger management (*top management*) neemt strategische beslissingen voor de lange termijn over de producten en diensten. Vanuit dit top management zal er vooral een vraag bestaan naar samenvattende rapporten en minder interesse zijn voor gedetailleerde elementen. De accounting rapporten die worden geleverd aan het top management bestaan hierdoor voornamelijk uit geaggregeerde en samengevatte elementen zoals het kwartaalverkoop per divisie (Bodnar & Hopwood, 1998). Het middenmanagement (*middle management*) probeert de strategische doelen om te zetten in concrete plannen en budgetten en draagt zorg voor de prestaties van het bedrijf. Zij hebben meer gedetailleerde informatie nodig zoals dagelijkse of maandelijkse verkopen per productlijn (Bodnar & Hopwood, 1998). Het operationeel management (*lower management*) is verantwoordelijk voor het besturen van de dagelijkse activiteiten binnen de onderneming. Zij hebben de leiding over

specifieke projecten en wijzen middelen toe binnen het projectbudget. Zij hebben enkel relevante informatie nodig over hun bepaalde subunit (Laudon & Laudon, 2006). Deze indeling zal niet volledig overeenstemmen met de structuur van het management in een KMO, maar er kan worden afgeleid dat er verschillende informatiebehoefte op de verschillende niveaus bestaan in KMO's.

Figuur 3.1: Voorstelling van het managementniveau in een onderneming

Bron: Scott, 1987

C. Accounting informatiebronnen van KMO's

Informatie wordt binnen een bedrijf enerzijds opgeslagen op draagbare media als papier, diskettes,... anderzijds kunnen de medewerkers binnen de onderneming mondeling informatie overdragen. De geschreven informatie is de term die wordt gehanteerd om het eerste geval te beschrijven. Dit soort informatie kan een volledig en objectief beeld geven van de gegevens die nodig zijn om een probleem of een situatie juist in te schatten (Bragard, 1992). De gesproken informatie kan enkel mondeling worden overgedragen. Hieraan zijn enkele voordelen en nadelen verbonden. Enerzijds maakt het het mogelijk om over de informatie van gedachten te wisselen. Anderzijds geeft het de mogelijkheid om vertrouwelijke gegevens uit te wisselen (Bragard, 1992). Het nadeel is echter dat deze informatie niet op bepaalde media wordt opgeslagen zodat het niet snel opgevraagd kan worden en verloren kan gaan, ...

In wat volgt worden de twee belangrijke bronnen van accounting informatie in een KMO besproken, namelijk de accounting systemen (geschreven informatie) en accountants/consulenten (gesproken informatie).

C.1 Boekhoudsystemen

Boekhoudsystemen zijn één van de elementen waarop de KMO's steunen om de nodige financiële gegevens te verzamelen. Deze systemen leggen de zakelijke transacties binnen de onderneming vast en stellen hierover rapporten op. De output van een boekhoudsysteem bestaat dan voornamelijk uit de balans, de opbrengsten -en kostenrekeningen. Daarnaast helpen deze systemen de managers van KMO's bij het maken van prognoses met betrekking tot de toekomst. Als laatste bieden deze systemen de mogelijkheid om de gerealiseerde resultaten te vergelijken met de vooropgestelde resultaten (O'Brien, 1998). De verschillende onderdelen van het boekhoudsysteem volgens O'Brien (1998) zijn de volgende.

Een eerste onderdeel is de orderverwerking. Dit is een transactieverwerkend systeem dat orders van klanten vastlegt en verwerkt. Op basis van inkomende orders brengt het de nodige facturen voort. Het genereert informatie die nuttig kan zijn bij de verkoopanalyse en het beheer van de voorraden.

Voorraadbeheersystemen zijn een ander onderdeel. Ze verwerken gegevens over veranderingen in de voorraad. Op die manier weten de managers op elk tijdstip welke voorraad nog besteld moet worden opdat het niet uitgeput geraakt en wat nog voorradig is. Verder levert het hen voorraadstatusrapporten op.

De debiteurenadministratie houdt de bedragen bij die klanten verschuldigd zijn als gevolg van hun aankopen. De managers kunnen de betalingen van klanten beter opvolgen, de onbetaalde facturen sneller opsporen,... Het management krijgt de beschikking over rapporten die hen hierbij helpen.

De crediteurenadministratie controleert de gegevens over inkopen en betalingen aan leveranciers. Het management kan dankzij dit systeem de reputatie van kredietwaardigheid van het bedrijf behouden, doordat het tijdige en juiste betalingen aan de leveranciers bevordert.

Als laatste is er nog het grootboekadministratiesysteem. Dit systeem vat de gegevens van de voorgaande systemen samen in de balans en resultatenrekening op het einde van de boekhoudkundige jaar. Op deze manier worden sneller financiële overzichten geproduceerd.

C.2 Accountants

Vele KMO's automatiseren hun boekhouding, maar een groot deel besteedt de boekhouding uit aan externe accountancybureaus. De financiële informatie wordt dan door externe accountants voortgebracht opdat de ondernemingen aan de wettelijke verplichtingen kunnen voldoen (McMahon, 1999). Dit heeft tot gevolg dat de KMO's sterk afhankelijk worden van hun accountants om een zicht te krijgen op het financiële aspect van de bedrijfsvoering. Het belang van accountants kan dus niet worden onderschat.

Een onderzoek naar de belangrijkste informatiebronnen van de Belgische KMO's geeft aan dat bijna de helft van de KMO's de boekhouder als een essentiële bron van informatie beschouwt (Bragard, 1992). De meeste KMO'ers doen een beroep op de boekhouder om belangrijke informatie over de financiële situatie van de onderneming te verkrijgen. Daarnaast wordt de boekhouder aangesproken om informatie over de fiscale wetgeving in te winnen. Verder wordt de boekhouder geraadpleegd om informatie van administratieve, sociale of juridische aard in te winnen (Bragard, 1992). Uit een ander onderzoek – weliswaar buitenlands - blijkt ook dat de banken en de accountants voorop staan voor het inwinnen van advies voor de managers/eigenaars van KMO's (Boter & Lundström, 2005). De ondernemingen die plannen om hun bedrijf uit te breiden, in termen van werknemers en nieuwe geografische gebieden, doen meer beroep op de externe adviseurs (waaronder de accountants) dan ondernemingen die de intentie niet hebben (Johnson et al., 2007).

De rol van de accountant is, zoals reeds uit het voorgaande blijkt, het voorzien van de onderneming met accurate financiële informatie, maar nog belangrijker is het om de ondernemingen te helpen bij het begrijpen van de verschillende financiële gegevens en transacties. Ze moeten financiële informatie en technische ondersteuning geven aan de managers voor de besluitvorming (Hamilton, 2005). Verder kunnen de accountants het management helpen in hun planningsactiviteiten door hen bij te staan bij het vastleggen van strategieën. Als gevolg van hun kennis voor wat waarde creëert, helpen accountants het management bij het nemen van betere beslissingen en het verbeteren van de prestaties (Horngren et al., 2003).

Een andere belangrijke taak van de accountant is volgens Deakins et al. (2001) (gevonden in Gooderham et al. 2004) het functioneren als een consultant voor de manager. De accountant moet advies geven in verband met de interne plannings, besluitvorming en controle, meer bepaald in gebieden waarin de manager de vereiste

competenties mist. Zijn onderzoek toont aan dat accountants een grote hulp zijn voor de managers bij de introductie en implementatie van veranderingen. Zulk een rol is vooral van belang in de startfase van het bedrijf.

Hoewel accountants een bijdrage kunnen leveren aan het goed functioneren van managers, kan er toch worden vastgesteld dat er een zekere spanning en misverstand tussen accountants en managers bestaat. Argyris (1991) komt in zijn onderzoek tot de conclusie dat managers de accountants ofwel te controlerend ofwel te vaag en verwarrend vonden. Accountants richten zich vaak op abstract denken en precieze informatie over de resultaten en de fouten. Dit is in tegenstelling met de interesse van de managers, namelijk concrete manieren waarop met een probleem kan worden omgegaan om de productiviteit te verbeteren. Argyris (1991) stelt voor dat sociale interactie tussen de managers en accountants kan helpen bij het reduceren van de vertekeningen en bijdragen aan een betere gezamenlijke besluitvorming.

Een effectieve interactie tussen de managers en accountants draagt daadwerkelijk bij tot de besluitvorming en het verminderen van de vertekeningen, is de conclusie van het onderzoek van Tjosvold en Poon (1998). Ze stellen voor dat coöperatieve doelen, in vergelijking met onafhankelijke doelen, een open discussie over verschillende standpunten tot stand zal brengen die zullen bijdragen tot de besluitvorming. De relatie tussen de accountant en de lijnmanagers zal hierdoor kunnen versterken. Dit heeft op haar beurt een positieve invloed op de besluitvorming en leidt ertoe dat de productie van de geproduceerde financiële en accounting informatie wordt gewaardeerd.

D. Het gebruik van accounting informatie

Managers zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de volgende vier managementfuncties: plannen, organiseren, leidinggeven en controleren. Managers moeten plannen opstellen, wat betekent dat de doelstellingen die worden nagestreefd, worden geformuleerd. De middelen, gebruikt voor de realisatie van de doelstellingen, worden beschreven en gealloceerd (plannen). Een indeling van de taken die door de medewerkers uitgevoerd moeten worden, is hierbij vereist. Dit omvat onder andere het bepalen van wat er gedaan moet worden, wie wat moet doen, hoe taken samen moeten worden uitgevoerd,... (organiseren). Verder is het belangrijk voor de managers om hun ondergeschikten te motiveren, werknemers te ondersteunen, enz. opdat de doelstellingen van het bedrijf worden gerealiseerd (leidinggeven). Als laatste moeten

managers de uitgevoerde taken controleren en de behaalde prestaties vaststellen en eventueel corrigeren (controleren) (Robbins & Coulter, 2003).

Accounting informatie zoals die voortvloeit uit de financiële staten kan het management bijstaan bij de uitvoering van de verschillende functies. De aandacht zal in wat volgt vooral op de plannings -en controlefunctie worden gevestigd, omdat er van wordt uitgegaan dat er minder beroep wordt gedaan op de financiële staten voor de functies 'leidinggeven en organiseren'. Het onderzoek van Maingot en Zenghal (2006) ondersteunt dit uitgangspunt. Zij tonen immers aan dat KMO's de financiële staten vooral inzetten voor het verkrijgen van leningen, de controle van de prestaties, belastingdoeleinden en de planningsdoeleinden.

Deze paragraaf is verder als volgt opgesteld. Het gebruik van accounting informatie voor de plannings -en controlefunctie komt als eerste aan bod. Daarna wordt het belang van accounting informatie, als informatiebron om de stand van zaken aan de financiële instellingen op een betrouwbare manier over te brengen, onder de loep genomen. Als laatste wordt er een blik geworpen op het gebruik van de financiële staten voor (economische) beslissingen.

D.1 De financiële staten voor de planning

Eén van de managementfuncties is, zoals eerder aangehaald, het voeren van een planning. Een planning bestaat uit het selecteren van de organisatiedoelen, voorspellen van resultaten onder verschillende alternatieven of het behalen en het communiceren van de doelen (Horngren et al., 2004). Accounting informatie zal vooral worden aangewend voor de financiële planning. Een financiële planning laat de leidinggevende toe om de doelen van de onderneming te kwantificeren. Het maakt het verder mogelijk om de prestaties van de onderneming te controleren (Ibrahim & Ellis, 1990). Financiële planning omvat onder andere de analyse van de toekomstige geldstromen binnen de onderneming, het inschatten van de gevolgen van investerings- en financieringsbeslissingen voor diverse financieel boekhoudkundige grootheden en het afwegen van de effecten van verschillende alternatieven ten opzichte van elkaar. Aangezien managers met de schaarse middelen die ze in bezit hebben de vooropgestelde doelen moeten behalen, helpt een planning hen bij het zo doelmatig mogelijk aanwenden van de beschikbare financieringsmiddelen. Daarnaast geeft het hen de mogelijkheid om de toekomstige ondernemingsexpansie te toetsen aan de beperking met betrekking tot de beschikbare financieringsmiddelen (Laveren et al., 2004).

Het budget is het middel om een financiële planning uit te werken. Dit is een numeriek plan voor het toewijzen van middelen aan specifieke activiteiten. Het is gebaseerd op historische financiële informatie, terug te vinden in de financiële staten (kapitaal- en vermogenscomponenten (balans), de kosten- en opbrengstcomponenten (resultatenrekening)) en niet-financiële informatie die door middel van een accountingsysteem zijn vastgelegd. In KMO's zal het meestal nodig zijn om extra informatie op te zoeken als gevolg van de beperkingen die eerder zijn vermeld.

Managers moeten doorgaans budgetten opstellen voor inkomsten, uitgaven en grote investeringen. Het is een geschikt hulpmiddel om middelen te verdelen en de activiteiten in elk gebied en op elk niveau van de organisatie te sturen. Het dwingt het management financiële discipline af. Vele ondernemingen beschouwen het echter als een onderdeel van de boekhouding, waardoor het nut ervan als beleidsinstrument wordt onderschat.

D.2 De financiële staten als controlemiddel

Het is algemeen aanvaard dat effectieve controle noodzakelijk is voor het behalen van de gewenste resultaten, die vooraf bepaald zijn in een plan. Een uitstekend plan zal niet altijd leiden tot de verwachte resultaten als gevolg van onvoorziene omstandigheden binnen en buiten de onderneming. Daarom is naast een planning, de controle evenzeer belangrijk voor het management om de werkelijke resultaten te vergelijken met de geplande prestaties en acties te ondernemen om de factoren die een negatieve invloed hebben op de resultaten te corrigeren.

De financiële controlemiddelen die afgeleid kunnen worden van de financiële staten zijn één van de mogelijkheden voor de managers om een zicht te verkrijgen op de stand van zaken. Ze geven daarnaast een idee van de stappen die kunnen worden ondernomen om de vooropgestelde doelen te behalen. Zo kunnen managers kwartaalcijfers analyseren om de uitgaven van het bedrijf te beoordelen. Daarnaast kunnen ze balansverhoudingen opmaken om te bepalen of er voldoende geld is voor de lopende uitgaven, of de schuldenlast niet te hoog is en of de bezittingen productief worden ingezet (Robbins & Coulter, 2003).

Het management is daarnaast geïnteresseerd in de financiële structuur van de onderneming om te bepalen welke mix van korte termijn schulden, lange termijn schulden en eigen vermogen optimaal is. Het is voor het management hierbij belangrijk om de onderneming in een goede korte en lange termijn financiële positie te doen

verkeren en tegelijkertijd een winst te behalen (Gibson & Frishkoff, 1983). Het gebruik van een ratioanalyse helpt het management de financiële positie van de onderneming te controleren alsook beslissingen te nemen naar de toekomst toe.

Ratio's zijn belangrijke hulpmiddelen bij het aanduiden van belangrijke relaties binnen de onderneming door middel van verhoudingsgetallen tussen één of meerdere financiële basisgegevens. Op deze manier kan de gezondheidstoestand van verschillende financiële aspecten worden bepaald. Een financiële doorlichting van de onderneming brengt de zwakke en sterke punten aan het licht en laat toe eventuele problemen op te sporen (Laveren et al., 2004). De jaarrekening bestaande uit de balans, de resultatenrekening en de toelichting vormt het uitgangspunt van elke financiële analyse. Hierna volgt een bespreking van twee belangrijke ratio's (de rotatiecijfers zullen later aan bod komen).

Liquiditeit

Onder liquiditeit verstaat men de verhouding tussen de totaal op korte termijn te betalen schulden en de daarvoor beschikbare of op korte termijn beschikbaar komende middelen (Laveren et al., 2004). Deze ratio beoordeelt de korte termijn financiële situatie van de onderneming. De ratio gaat na of de onderneming kan betalen wat ze moet betalen op het ogenblik dat ze dit bedrag verschuldigd is. De minimumnorm voor deze ratio is één. Voor een KMO'er is deze ratio eenvoudig te berekenen vanuit de informatie die kan worden afgeleid uit de balans.

Rendabiliteit

De rendabiliteitratio's bekijken de winstcapaciteit van de onderneming van naderbij. Aandeelhouders die hun geld hebben belegd in de onderneming verwachten een opbrengst. Het management staat in voor het behalen van het vereiste rendement. Deze cijfers geven een totaalbeeld van de onderneming. De KMO'er is eerder geïnteresseerd in het rendement op productniveau. Het rendement van de verschillende producten is één van de beslissingsfactoren indien de ondernemer moet oordelen over het al dan niet verder aanbieden van een bepaald product. De omzet van het product en de verdeelde bedrijfskosten over het product moet er in dit verband worden berekend. Het eerst aangehaalde kan uit de boekhouding worden afgeleid, de verdeling van de kosten gebeurt meestal op basis van de omzet, wat zeer arbitrair is (Van de Wiele & Reyns, 1996).

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de opgesomde ratio's die kunnen worden aangewend.

Tabel 3.1: Overzicht van voornoemde ratio's

Doel	Verhouding	Berekening
Liquiditeit	Current ratio	<u>Vlottende activa</u> Kortlopende schulden
	Acid ratio	Vlottende activa na <u>af trek van voorraden</u> Kortlopende schulden
Winstgevendheid	Winstmarge op verkoop	<u>Nettowinst na belastingen</u> Totale verkoop
	beleggingsrendement	<u>Nettowinst na belastingen</u> Totale activa

Gebaseerd op: Robbins & Coulter (2003), Laveren et al. (2004)

D.3 De financiële staten voor het verkrijgen van leningen

De vermogensbronnen van kleine en middelgrote ondernemingen nemen de vorm aan van eigen vermogen en schulden. De financiering van het eigen vermogen kan gebeuren door een beroep te doen op externe bronnen zoals angel financing, venture capitalist, maar ook familie en vrienden en de persoonlijke spaargelden van de ondernemer (Smith & Smith, 2004). Een analyse van de kapitaalstructuur van KMO's duidt aan dat het overgrote deel van de KMO's op persoonlijke inbrengen en banken steunt (Berger & Udell, 1998).

De kleine en middelgrote ondernemingen verkiezen dus interne bronnen boven schuldfinanciering en extern aandelenkapitaal (*equity*). Peterson en Rajan (1994) argumenteren dat dit fenomeen zich voordoet omdat de kleine en middelgrote ondernemingen minder snel toegang krijgen tot andere bronnen omdat hun kapitaalbasis niet voldoende is. Hamilton & Fox (1998) besluiten dat de managers/eigenaars de controle over de onderneming niet willen verliezen, waardoor ze minder geneigd zijn om externe bronnen aan te spreken.

De KMO's die beslissen om ook externe financieringsmiddelen aan te trekken komen voor enkele problemen te staan. Zo weten ze meestal niet wanneer ze de voornoemde financieringsbronnen moeten aantrekken, waar ze het moeten vinden, hoeveel ze moeten aantrekken en hoe ze de investeerders moeten overtuigen van het welslagen van projecten. Het gebruik van financiële informatie ondersteunt de managers hierbij. Deze informatie helpt bij het bepalen van de behoefte aan financieringsbronnen en bij het

identificeren van het tijdstip waarop de bronnen nodig zijn en de meest gepaste bronnen die moeten worden gezocht (cf. financiële planning, zie hoger) (Ingram et al., 1999, in Sarapaivanich & Kotey, 2006).

Accurate financiële informatie moet ook regelmatig worden overgedragen aan de banken om aan de informatiebehoefte van deze financiële instellingen te kunnen voldoen. De banken wenden de financiële staten aan om een blik te werpen op de financiële gezondheid van de onderneming. De terugbetalingscapaciteit, de liquiditeit, de winstgevendheid en de solvabiliteit van de onderneming worden berekend om de kredietwaardigheid van de onderneming te beoordelen (Barker & Noonan, 1996).

Het regelmatig overdragen van informatie aan de banken brengt verschillende voordelen met zich mee. Zo helpt het om het vertrouwen te versterken en kan hierdoor bijdragen tot de opbouw van een langdurige relatie. Een goede relatie met de bank heeft op haar beurt positieve gevolgen voor de KMO'er. Er kan worden gedacht aan lagere intrestvoeten, minder waarborgen die nodig zijn voor het verkrijgen van een krediet, snellere verlenging van een bestaand krediet,... (Berger & Udell, 1998). Voor de KMO's die voor de eerste keer een bank aanspreken voor een lening, betekent het voortbrengen en overdragen van kwaliteitsvolle financiële informatie een verhoging van de kans op het verkrijgen van een externe financiering (Sarapaivanich & Kotey, 2006).

Als laatste kan er nog aan worden toegevoegd dat het aangewezen is dat de KMO'er zelf ook de financiële positie opvolgt en op zoek gaat naar mogelijkheden die een bijkomende financiering mogelijk maken. In dit verband moet de onderneming het huidige afbetalingsplan vergelijken met de liquiditeitspositie.

D.4 De financiële staten voor economische beslissingen

De eigenaars/managers van KMO's wenden de financiële staten ook aan om (economische) beslissingen te nemen. Hierbij kan er worden gedacht aan beslissingen in verband met investeringen, cash management, het aangaan van leningen, dividenduitkeringen en het salaris van de directeur/manager. Tot deze conclusie komen Barker en Noonan (1996) in hun onderzoek naar het belang van accountancy bij Ierse KMO's. Een korte toelichting in verband met de verschillende domeinen volgt hierna.

Investeringsbeslissingen zijn van groot belang voor de toekomst van elke organisatie. Managers op alle niveaus in de organisatie en in alle functionele gebieden besteden een belangrijk gedeelte van hun tijd aan investeringsvraagstukken (Mercken, 2004). Deze

kunnen de vorm aannemen van vervangingsinvesteringen, uitbreidingsinvesteringen maar ook verplichte investeringen. Wanneer de manager over moet gaan tot een beslissing in verband met het al dan niet uitvoeren van een investering, dan zullen de financiële staten veelal worden gebruikt om tot een besluit te komen. Een bekende techniek gebaseerd op de financiële staten is de ARR (accounting rate of return) methode. De bepaling van de ARR bestaat uit het berekenen van de verhouding tussen de verwachte boekhoudkundige winst (na afschrijvingen maar vóór financiële kosten en belastingen) die door het project per jaar wordt gegeneerd en het projectgemiddelde van de boekwaarde van het investeringsgoed (Mercken, 2004).

Om in leven te kunnen blijven moeten ondernemingen ook over voldoende 'cash' beschikken. De onderneming kan moeilijk tegemoet komen aan de dagdagelijkse uitgaven wanneer er een belangrijk tekort aan cash bestaat. Het is hierdoor essentieel dat de onderneming de cashpositie voortdurend in het oog houdt en de nodige maatregelen treft indien het in problemen verkeert. Dit kan door aan cash management te doen. Cash management wordt omschreven als de planning en onderlinge afstemming van ontvangsten en uitgaven, het beheer van geldstromen en liquiditeiten en het beheer van renteposities en posities in vreemde valuta op korte termijn (Kieft, 2006). De doelstelling van cash management is om door optimalisatie van de liquiditeitspositie, kostenbesparing en risicobeheersing het rendement van de onderneming te verbeteren en continuïteit te waarborgen (Kieft, 2006). Een belangrijke cash managementactiviteit is dan ook een goed werkkapitaalbeheer.

Het in oog houden van de behoefte aan werkkapitaal is essentieel voor de onderneming. Het doel hiervan is dat de onderneming de in- en uitgaande kasstromen uit operationele activiteiten kan beheersen. Eerst en vooral zal er met de berekening van de rotatiecijfers een eerste blik worden geworpen op de huidige situatie en de mogelijke problemen die zich voordoen. Daarnaast signaleert de bepaling van de behoefte aan bedrijfskapitaal (BBK) eventuele stappen die moeten worden genomen. Belangrijk is dat de onderneming ernaar streeft om de juiste hoeveelheid van de componenten van de BBK (liquide middelen, geldbeleggingen, vorderingen, voorraad en schulden op korte termijn) aan te houden. Te veel van de éne component is net zo erg als te weinig van de andere component. Zo zal een overschot aan liquide middelen een verlies van rendement ten opzichte van meer winstgevendende geldbeleggingen teweegbrengen en een tekort aan liquide middelen leidt tot insolventie (Laveren et al., 2004).

Om de behoefte aan bedrijfskapitaal te verminderen moet de onderneming ernaar streven om de hoeveelheid dubieuze debiteuren te minimaliseren en proberen om het geld verbonden in vorderingen te verminderen. Het is vooral aangewezen voor KMO's om deze posten goed in het oog te houden, aangezien vele KMO's sterk afhankelijk zijn van één of enkele grote klanten. Indien deze late betalers worden, moet de KMO een manier vinden om de gelden terug te vorderen zonder een negatieve reactie van de klant uit te lokken. Een andere kwestie die de aandacht vereist is dat de ondernemer ervoor moet zorgen dat ze niet in een vicieuze cirkel terechtkomen. Wanneer de klanten wanbetalers worden, kan de onderneming zelf niet aan haar verplichtingen voldoen. Dit leidt tot een vermindering van het leverancierskrediet, waardoor de onderneming zelf geen uitstel van betaling kan toestaan,... (Van de Wiele & Reyens, 1996).

Samen met de BBK kan de 'te financieren periode' (de tijd die verloopt tussen de kasuitstroom die productie mogelijk maakt en de kasinstroom geassocieerd met verkopen) worden onderzocht, aangezien ze nauw verwant zijn met elkaar. De te financieren periode wordt beïnvloed door drie ratio's, namelijk de klantenrotatie, de leveranciersrotatie en de voorraadrotatie. De klantenrotatie geeft aan hoe snel de uitstaande vorderingen worden geïnd of met andere woorden wat de gemiddelde betalingstermijn is in dagen die de onderneming aan haar klanten toestaat. De leveranciersrotatie bepaalt hoeveel dagen betalingsuitstel de onderneming gemiddeld krijgt van haar leveranciers. De voorraadrotatie geeft een eerste indicatie van de snelheid waarmee de voorraad in geld wordt omgezet (Laveren et al., 2004). De boekhoudkundige gegevens stellen de KMO's de nodige informatie ter beschikking om de analyse uit te voeren. Er wordt wel de nodige discipline vereist van de KMO'er om de gegevens dagelijks op te volgen.

De financiële staten worden ook als informatie instrument naar de banken toe gebruikt, zodat het verkrijgen van leningen zou vergemakkelijken (zie hoger).

Als laatste zal de ondernemer de financiële staten aanwenden om beslissingen te nemen over de dividenduitkeringen. Op basis van de financiële gegevens zullen de managers besluiten om al dan niet dividenden uit te keren en zo ja, hoeveel. De financiële gegevens vormen ook het uitgangspunt voor de bepaling van het salaris van de manager indien die gekoppeld is aan de prestaties van de manager.

Hoofdstuk IV: Bedrijfsprestaties

Vele ondernemingen meten hun bedrijfsprestaties om een zicht te krijgen op het bedrijfsgebeuren en zich te vergelijken met de concurrenten. Vooraleer er dieper wordt ingegaan op de redenen om de bedrijfsprestaties te meten, zal er eventjes worden stilgestaan bij de definitie van de bedrijfsprestaties. De definitie die door Robbins en Coulter (2003) wordt gehanteerd is als volgt: ' de eindresultaten van alle werkprocessen en activiteiten in het bedrijf'. De eindresultaten kunnen een verhoogde output, hogere winsten, een verhoogde productiviteit, ... zijn. Niet financiële indicatoren worden vandaag de dag ook gehanteerd: zoals verhoogde kwaliteit, betere service, verhoogde klanttevredenheid,... (Jorissen et al., 1994).

Dit hoofdstuk bestaat uit de volgende delen. In sectie A worden de redenen opgesomd voor het meten van de bedrijfsprestaties. Sectie B handelt over hoe een prestatiemetingsysteem (PMS) in een KMO kan worden ontwikkeld en de verschillende soorten systemen. Sectie B gaat als laatste over de verschillende dimensies van de bedrijfsprestaties.

A. Redenen voor het meten van bedrijfsprestaties

Goede bedrijfsprestaties geven een eerste indicatie over de overlevingskansen van de ondernemingen in de huidige turbulente omgeving. Hierdoor is het niet verwonderlijk dat vele ondernemingen vele inspanningen leveren om hun prestaties te meten. Vooraleer er op de methodes worden ingegaan, worden de verschillende redenen voor het meten van de prestaties in het kort bekeken.

A.1 Zicht op stand van zaken

Ondernemingen moeten hun bedrijfsprestaties in eerste instantie meten om een zicht te verkrijgen op het hele bedrijfsgebeuren. De meeste bedrijven stellen een doel voorop dat ze door de uitvoering van hun activiteiten willen verwezenlijken. Door regelmatig na te gaan of ze bepaalde criteria hebben behaald of niet, kunnen ze tijdig aanpassingen doorvoeren. Verder kunnen ze achterhalen waarom bepaalde acties niet de gewenste resultaten hebben opgeleverd. Een prestatiemeting helpt de managers om problemen tijdig op te sporen vooraleer ze een grote invloed hebben op de winstgevendheid. De meting van de bedrijfsprestaties dient als een eerste reflectie over het gevoerde beleid.

A.2 Beter beheer van bezittingen

Ondernemingen zetten middelen in om goederen te produceren of diensten te leveren die aan de wensen van de klanten voldoen, maken investeringen om hun marktpositie te vergroten of te consolideren, innoveren om als marktleider te kunnen blijven functioneren,... Deze acties vereisen steeds dat er bepaalde bronnen en middelen ingezet moeten worden zodat de gewenste resultaten kunnen worden behaald. Deze middelen en bronnen moeten op de juiste manier worden beheerd opdat ze waarde kunnen creëren. Zo moeten managers ervoor zorgen dat het gewenste rendement uit nieuwe machines wordt gehaald, dat de activa die geen alternatieve gebruik meer hebben worden afgestoot, dat er de nodige investeringen worden gedaan, dat de werknemers hun functies zo optimaal mogelijk uitvoeren... De waardevolle bezittingen van de onderneming moeten dus op elke niveau worden beheerd zodat het leidt tot betere prestaties. Omdat goed presteren zowel op korte als lange termijn belangrijk is, zijn managers steeds op zoek naar manieren om bedrijfsbezit beter te beheren. Wanneer de bedrijfsprestaties moeten worden gemeten, kunnen ze als gevolg van een goed beheer beter uit de verf komen. Het meten van de bedrijfsprestaties zet het management dus aan tot efficiënte handelingen (Robbins & Coulter, 2003).

A.3 Waarde voor de klant creëren

Vandaag de dag kunnen ondernemingen moeilijk hun positie in de markt behouden indien ze geen rekening houden met de behoeften van de klant. De ondernemingen die het best kunnen inspelen op de wensen van hun klanten, zullen zeer snel hun positie in de markt kunnen versterken. De producten die worden geproduceerd of de diensten die worden geleverd moeten een zeker kwaliteitsniveau behalen en waarde leveren aan de klanten. Managers moeten dus in de gaten houden wat de klanten het meest waarderen aan hun producten en wat de klanten nu eigenlijk aan hun organisatie hebben. Ze kunnen dit doen door de bedrijfsprestaties te meten, met als indicator bijvoorbeeld klanttevredenheid. Deze kunnen aangeven welke problemen de klanten hebben ervaren met het product, wat het aantal neen-verkopen zijn, ... om op die manier een oplossing te kunnen vinden voor de problemen van de klanten. De onderneming kan dan vervolgens nagaan wat de extra waarde is die ze aan hun klanten kunnen leveren (Robbins & Coulter, 2003).

A.4 Invloed op bedrijfsimago

Elke onderneming probeert om door de jaren heen een goede reputatie op te bouwen. Voor elke relatie die de onderneming aangaat of het nu gaat om klanten, leveranciers, banken,... zal het imago van de onderneming van groot belang zijn. De voordelen van een goed imago zijn meer vertrouwen van de klanten, de mogelijkheid om hogere prijzen te vragen, betere onderhandelingen met de leveranciers, enz. Bovendien bestaat er een sterke relatie tussen de financiële prestaties (zoals inkomstengroei en bruto-omzet) van een onderneming en haar imago. Door de bedrijfsprestaties regelmatig te meten en stappen te ondernemen om het te verbeteren, zal de onderneming enigszins haar reputatie op een hoog peil kunnen houden en/of versterken (Robbins & Coulter, 2003).

B. Prestatiemetingsystemen in een KMO

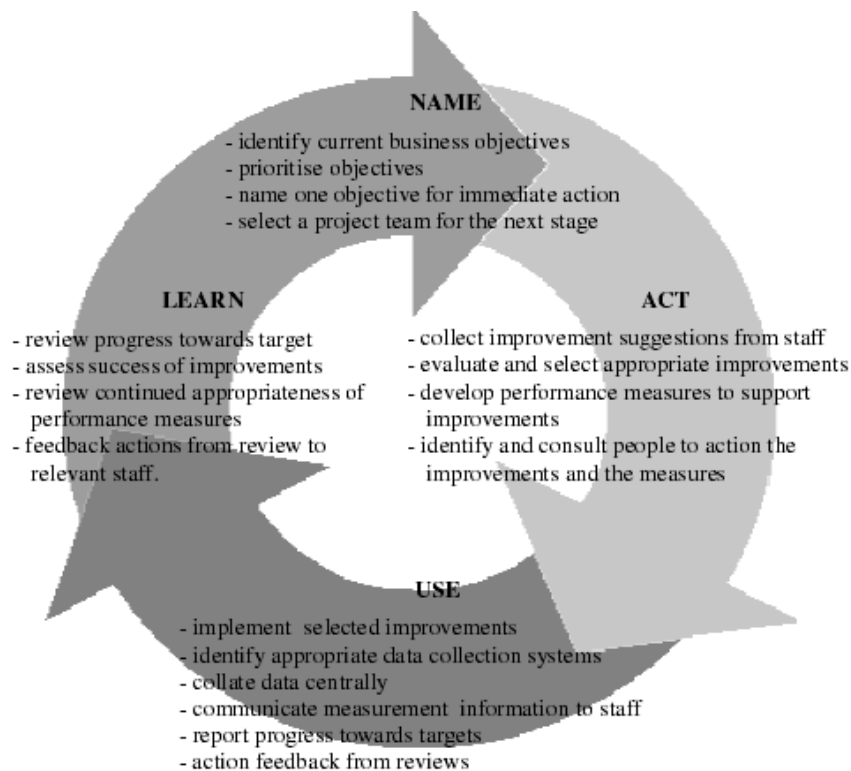
Ondernemingen hebben verschillende mogelijkheden om hun prestaties te meten. Sommige hebben gesofisticeerde systemen opgezet om een zicht te krijgen op hun prestaties, anderen hebben de middelen hiervoor niet en nemen genoegen met minder ingewikkelde systemen. Hierna volgen de verschillende systemen die in grote, maar ook in kleine en middelgrote ondernemingen worden toegepast. Maar vooraleer daarop wordt ingegaan, wordt de wijze waarop een prestatimetingsysteem kan worden opgezet in een KMO uiteengezet.

B.1 Ontwikkeling van een prestatimetingsysteem in een KMO

Financiële prestatimetingen werden lang bekritiseerd omdat ze de managers de mogelijkheid niet bieden om zich aan te passen aan de veranderende omgevingen (Ghalayini & Noble, 1996, in Hudson et al., 2001). Deze ontevredenheid heeft aanleiding gegeven tot de ontwikkeling van verschillende nieuwe benaderingen voor prestatimetingen, die financiële en operationele maatregelen integreren met de verwachtingen van de stakeholders en de strategie (bijvoorbeeld: de Balanced Score Card van Kaplan & Norton, Horngren et al., 2006). Meestal worden prestatimetingen ingezet om de prestaties een duwtje te kunnen geven. Dit kan echter problemen met zich meebrengen. In de meeste KMO's wordt bijvoorbeeld de output volume als een operationele maatstaf aangewend. Aangezien het in de onderneming als de enige prestatie maatstaf wordt beschouwd, richten de werknemers hun aandacht vooral hierop. Dit heeft tot gevolg dat de onderneming bij een verandering van de strategie zich moeilijk kan aanpassen, omdat die maatstaf zo sterk is ingebed.

Hudson et al. (2001) hebben een proces vastgelegd op basis waarvan de KMO's hun prestatiemetingsysteem kunnen optimaliseren. Verder richt het de aandacht van KMO's op zowel financiële als operationele aspecten van de activiteiten. Bij de eerste stap van het proces moet de onderneming de belangrijkste doelstellingen identificeren (Name). Hierna moeten een aantal prestatimaatstaven worden gecreëerd om de vastgelegde doelstellingen te kunnen behalen (Act). De prestatimaatstaven zullen verder worden ingezet om het succes van de verbeteringen te controleren en de vooruitgang in het oog te houden (Use). Deze controle signaleert in een vroeg stadium de eventuele problemen en verzekert de onderneming van de relevantie van de maatstaven. Dit kan leiden tot het updaten van bepaalde maatstaven of het introduceren van nieuwe (Learn). Figuur 4.2 geeft een overzicht van de verschillende stappen.

Figuur 4.1: Ontwikkeling PMS in KMO

Bron: Hudson et al., 2001

B.2 Soorten prestatie metingsystemen

Ondernemingen kunnen verschillende methoden gebruiken om hun prestaties te meten. Hierna volgt een opsomming van de mogelijkheden die de ondernemingen kunnen aanwenden om hun prestaties op verschillende gebieden te meten.

De 'performance measurement matrix' helpt de onderneming om de strategische doelstellingen te definiëren en deze om te zetten in prestatie indicatoren gebruik makend van een hiërarchische benadering. Een twee bij twee matrix combineert de interne en externe perspectieven alsook de non cost perspectieven. Het is een flexibele en simpele manier om de prestaties te meten (Garengo et al., 2005).

De 'performance pyramid system' is een model dat gebaseerd is op een piramide die gebouwd is op vier niveaus. Dit geeft de relaties tussen de bedrijfsstrategie en de strategische business units weer. Dit model is gebalanceerd, het meet de stakeholder tevredenheid (vb kwaliteit, levertijd, ...) en de operationele activiteit (vb productiviteit, aanlooptijd, ...) (Garengo et al., 2005).

De 'performance measurement system for service industries' focust op zes dimensies die worden opgedeeld in resultaten (financiële prestaties, concurrentievermogen) en determinanten van deze resultaten (kwaliteit, flexibiliteit, innovatie). Het onderlijnt het belang van voorzichtig gedefinieerde prestatie-indicatoren om de prestatiedoelstellingen te kunnen behalen. Het is echter enkel ontwikkeld voor de dienstenbedrijven (Garengo et al., 2005).

De 'Balanced Scorecard' is het meest populaire model in de literatuur en de praktijk. Het geeft het management de mogelijkheid om de prestaties op vier gebieden te beoordelen, zonder de relaties tussen de gebieden over het hoofd te zien. Het eerste perspectief is het financiële, i.e. de mogelijkheid om winsten te maken. Het klantenperspectief is de tweede, die zowel direct (ondervraging van klanten) als indirect (marktaandeel, behoud van klanten) kan worden gemeten. Het derde perspectief dat rond de interne bedrijfsprocessen draait, probeert de productiekwaliteit en productiviteit vast te leggen. Het vierde perspectief als laatste probeert de mogelijkheid van de onderneming om continu verbetering door te voeren, te meten (Horngren et al, 2003).

De 'integrated performance measurement system' wordt gedefinieerd als het informatiesysteem dat ertoe bijdraagt dat het 'performance management' proces efficiënt

en effectief functioneert. Dit model onderscheidt vier niveaus (onderneming, business unit, bedrijfsprocessen en activiteiten) en op elke niveau worden vijf sleutelfactoren bepaald (stakeholders, controle criteria, externe maatstaf, interne maatstaf en verbeteringsdoelstellingen). De niveaus worden volgens de complexiteit en onzekerheid van de bedrijfsomgeving opgedeeld. Dit maakt het mogelijk om de juiste prestatie-indicatoren vast te leggen (Bititci et al., 1997, in Garengo et al., 2005).

Het 'Performance Prism' is een driedimensionaal model dat prestaties van de hele organisatie wil meten. Een prisma reflecteert het model en elke zijde van het prisma komt overeen met een specifiek gebied van analyse. Stakeholder tevredenheid (wie zijn ze, wat hebben ze nodig), strategieën (welke strategieën zijn nodig om te voldoen aan de behoefte van de stakeholders), processen (welke processen zijn nodig om de strategieën uit te voeren), capaciteiten (welke zijn nodig om de processen te verbeteren) en stakeholder bijdrage (welke bijdrage wordt verwacht van hen opdat de onderneming de capaciteiten kan ontwikkelen) worden onder de loep genomen (Neely et al., 2002, in Garengo et al., 2005).

Het 'Organizational Performance Measurement' systeem is specifiek ontwikkeld voor KMO's en is gebaseerd op drie principes. Eerst en vooral is er 'alignment' waarbij de prestatie-indicatoren de overeenstemming tussen de acties van mensen en de ondernemingsstrategie steunen. Ten tweede is er 'process thinking' waarbij het metingsysteem refereert naar de controle en het monitoren van processen. Als laatste is er op elke niveau van de onderneming een consistent proces voor het identificeren van indicatoren die in acht moeten worden genomen (Practibility) (Chennell et al., 2000, in Garengo et al., 2005).

Het 'Integrated Performance Measurement for Small Firms' is een systeem dat specifiek voor KMO's ontwikkeld is zoals het voornoemde systeem. Het is gebaseerd op zeven dimensies van indicatoren, waarbij er twee externe dimensies (financiële prestaties en competitiviteit) bestaan en vijf interne dimensies (kosten, productiefactoren, activiteite, producten en opbrengsten). De interne dimensies worden gebruikt om de productieprocessen te monitoren. De externe dimensies worden aangewend om de positie van de onderneming in een competitieve context te beoordelen (Laitinen, 2002, in Garengo et al., 2005).

C. Prestatie-indicatoren in een KMO

Vele redenen kunnen worden opgesomd om de prestaties te meten. De verschillende methodes en systemen die de ondernemingen kunnen inzetten om de prestaties te meten zijn ook talrijk. Belangrijk is echter ook om te weten welke prestatie op welke gebied de managers precies moeten laten meten, aangezien de ondernemingen op verschillende domeinen uitmuntend moeten presteren. Welke gebieden deze zijn en welke prestatie-indicatoren hiermee overeenkomen, worden na de factoren die de prestatiemeting beïnvloeden onder de loep genomen.

C.1 Factoren die de prestatiemeting in KMO's beïnvloeden

Één van de karakteristieken van KMO's die hen onderscheiden van andere ondernemingen is hun beperkte bronnen. De aanwezige hardware, software en de tijd die kan worden ingezet voor verscheidene managementtaken is zeer gelimiteerd. Dit is ook van toepassing op de meting van prestaties. Meestal zullen de bronnen niet genoeg zijn om met een uitgebreid prestatie-metingsysteem om te gaan. Daarom moet men bij de keuze van prestatie-indicatoren een prioriteit opstellen. Een gefocuste benadering zal de aandacht vestigen op sleutelgebieden en de implementatie vergemakkelijken (Hvolby & Thorstenson, 2001).

De factoren die de toepassing van prestatiemeting beïnvloeden in KMO's zijn als volgt op te sommen:

- **Gebrek aan kennis:** KMO's hebben een beperkte hoeveelheid kennis binnen de onderneming. De werknemers houden zich bezig met hun dagelijkse activiteiten en hebben geen extra tijd voor bijkomende activiteiten zoals het implementeren van een prestatie metingsysteem (Hvolby & Thorstenson, 2000).
- **Management capaciteit:** technische excellentie in de productontwikkeling en operationele processen wordt meestal als de enige kritische factor in KMO's beschouwd. Een management cultuur is vaak afwezig in deze ondernemingen, zodat de managementtechnieken als waardevol worden beschouwd. Werknemers bekleden verschillende posities, de organisaties hebben een platte structuur en de ondernemer negeert de managementactiviteiten (Marchini, 1995, in Hvolby en Thorstenson, 2000).

- Beperkte kapitaalbronnen: de bronnen die KMO's nodig hebben om een prestatie-metingsysteem te implementeren is proportioneel meer verlieslatend dan bij grote ondernemingen (Barnes et al., 1998 in Garengo et al., 2005). De afwezigheid van software platforms die op de specifieke behoeften van KMO's ingaan, belemmeren de introductie van een PMS.
- Tacit kennis: omdat kennis binnen een KMO vooral tacit ('in de hoofden' van de werknemers) is, kan de informatie die nodig is om een PMS te implementeren moeilijk worden verzameld (Hvolby & Thorstenson, 2000).
- Verkeerd beeld over prestatiemeting: Bourne (2001) onderlijnt dat een PMS enkel effectief kan worden geïmplementeerd en gebruikt, indien de onderneming de voordelen verbonden aan een PMS inziet. KMO's begrijpen de voordelen meestal niet en gaan er van uit dat het de flexibiliteit van de KMO vermindert (Hvolby & Thorstenson, 2000, in Garengo et al., 2005).

Een onderzoek naar de factoren die de KMO's als obstakels beschouwen voor de implementatie van nieuwe prestatie maatstaven geeft dezelfde resultaten als de literatuur. Portugese KMO's sommen de training van de werknemers, de kosten en het huidige informatiesysteem als enkele obstakels op (Sousa et al., 2005).

C.2 Meting in KMO's: gebruik van prestatie-indicatoren

In het voorgaande wordt de aandacht gevestigd op de verschillende elementen die een invloed uitoefenen op de toepassing van een PMS in een KMO. Het is echter ook van belang om te weten op welk gebied de bedrijfsprestaties moeten worden gemeten. De bedrijfsprestaties worden omschreven als 'het resultaat van een activiteit' (zie hoger). In een onderneming vinden er verschillende activiteiten plaats, waardoor er moet worden vastgesteld welke activiteiten de onderneming wil evalueren. Tseng et al. (2007) onderscheiden vijf belangrijke dimensies waarop de onderneming excellent moet zijn. Deze domeinen zijn: concurrentie, productie, financiën, innovatie en de supply chain relaties. Om deze domeinen te kunnen beoordelen hebben ondernemingen duidelijke prestatie-indicatoren nodig. Prestatie-indicatoren zijn de belangrijkste elementen die het management gebruikt om de gezondheid van en de verbeteringen binnen de onderneming vast te stellen. Het voordeel van het gebruik van de prestatie-indicatoren is dat het de mogelijkheid geeft om de resultaten van de onderneming in kwantitatieve termen uit te drukken in plaats van kwalitatieve (Leandri, 2001).

De vijf dimensies van bedrijfsprestaties die Tseng et al. (2007) identificeren en de overeenkomstige indicatoren, die de mogelijkheid geven om de prestaties te kwantificeren zijn als volgt.

Als eerste komt de concurrentiële prestatie voor. Deze dimensie meet hoe concurrentieel een onderneming is op basis van de volgende twee indicatoren, namelijk de groei in verkoop en het marktaandeel. Groei in verkoop refereert naar de jaarlijkse groei in de verkoopopbrengsten en het marktaandeel vertegenwoordigt het percentage van de verkopen in de totale markt waarin de onderneming concurreert.

Een tweede dimensie is de financiële prestaties. Deze kunnen worden gemeten gebruik makend van de indicatoren 'rendabiliteit', 'TOBINS Q', 'kapitaalstructuur', 'marktwaarde' en 'cash turnover ratio'. De rendabiliteit van een onderneming kan op drie manieren worden nagegaan. De 'return on assets' (ROA), de 'return on sales' (ROS) en de 'return on equity' (ROE) zijn de meest bekende rendabiliteitsratio's. De ROA kan op drie verschillende wijzen worden bepaald. Men kan het bekomen door de nettowinst te delen door het totaal der activa of door EBITDA te delen door weer het totaal der activa. Ook kan de men de winst voor belastingen vermeerderd met de financiële kosten delen door het totaal actief (Laveren et al., 2004). De ROS wordt verkregen door de nettowinst te delen door de verkopen. De ROE berekent men door het netto inkomen te delen door het totale eigen vermogen. Een andere manier om het te bepalen is door middel van de verhouding EBITDA en totale eigen vermogen (Anderson & Reeb, 2003). TOBINS Q kan worden bekomen door de marktwaarde van de onderneming te delen door de vervangingskosten van de tastbare activa (Villalonga & Amit, 2006). De kapitaalstructuur wordt gemeten op basis van de verhouding schulden en activa. De marktwaarde geeft een evaluatie van de investeringen en de cash turnover ratio als laatste geeft een aanduiding van het efficiënte gebruik van de aanwezige cash om een netto verkoop te genereren (netto verkoop/gemiddelde cash).

De productiecapaciteit, die de mogelijkheid om een verscheiden aantal producten met de juiste specificaties te produceren bepaalt, vormt de derde dimensie. De indicatoren die hiervoor kunnen worden gebruikt zijn productiviteit, kostefficiëntie, productie flexibiliteit en het productkwaliteitsniveau. De productiviteit bepaalt hoe goed de werknemers binnen het bedrijf worden ingezet. De kostenefficiëntie evalueert het gebruik van het kapitaal of de allocatie van de bronnen.

Innovatiecapaciteit, de vierde dimensie, is ook belangrijk omdat de huidige kenniseconomie vereist dat ondernemingen kunnen innoveren. Vier indicatoren kunnen worden beschouwd: aantal patenten in het bezit van de onderneming, de uitgaven aan R&D, de capaciteit om het productieproces te verbeteren en als laatste de mogelijkheid om patenten te verkrijgen.

Als laatste moeten de ondernemingen aandacht besteden aan de 'supply chain' relaties omdat ze vaak afhankelijk zijn van hun leveranciers voor het verkrijgen van de gewenste materialen en componenten.

Het gebruik en het belang van de opgesomde prestatiedimensies werden in grote mate onderzocht door Sousa et al. (2005) bij Portugese KMO's. Uit de resultaten blijkt een groot verschil tussen het belang en het gebruik van de maatstaven. Vele indicatoren zoals, productiviteit, klanttevredenheid, innovatie en financiële prestaties worden als belangrijk ervaren door de meerderheid van de KMO's. Het gebruik van de maatstaven wordt echter niet als wenselijk beschouwd. Voor een deel zit de verklaring in het feit dat de voordelen van het gebruik de kosten ervan niet verantwoorden. Wanneer naar de rangorde van de belangrijkste maatstaven wordt gekeken dan kan worden vastgesteld dat de Portugese KMO's vooral levering op tijd, kwaliteit van de inputs en éénheidskosten als de belangrijkste aangeven.

Leandri (2001) stelt andere prestatie-indicatoren voor. Ze gaat er immers van uit dat de bedrijven in de huidige samenleving één doelstelling delen, namelijk het produceren van producten met de hoogste kwaliteit tegen de laagst mogelijke kosten en binnen een korte tijdspanne. Hierdoor moeten bedrijven prestatie maatstaven kiezen die de kosten, kwaliteit en tijdsaspecten opnemen. Kosten-gebaseerde (financiële zijde van de prestaties), kwaliteitsgebaseerde (hoe goed de producten en diensten aan de wensen van de klanten voldoen) en tijd-gebaseerde (efficiëntie van een bedrijfsproces) maatstaven kunnen als hulpmiddel dienen om de bedrijfsprestaties op belangrijke punten te evalueren.

Als laatste spreken Bradley & Baron (1992) van de operationele efficiëntie als een maatstaf voor het meten van de bedrijfsprestatie in een onderneming die meer dan één product produceert. De operationele efficiëntie wordt gemeten door de totale output te delen door het totale gebruik aan bronnen. De kosten verbonden aan het gebruik van bronnen is een optelsom van expliciete kosten (energie, materiaal, lonen,...) en impliciete kosten (afschrijvingen, ...). Het vastleggen van de output verloopt moeilijker, omdat de verschillende producten in verschillende eenheden worden gemeten. Zij stellen als

oplossing de vermenigvuldiging van het aantal producten met hun marginale kosten voor.

Het probleem dat zich echter voordoet wanneer de ondernemingen de prestaties proberen te meten is dat men alles wat geen belang heeft ook probeert vast te leggen. Dit leidt ertoe dat het moeilijker wordt om de gewenste informatie op te vragen. Daarbij geeft het aanleiding tot het meten van activiteiten die niet zo relevant zijn voor de eigenlijke bedrijfsprestaties. Het gevolg is dat er teveel prestatie-indicatoren worden gebruikt, waardoor de effectiviteit ervan afneemt (Leandri, 2001).

Hoofdstuk V: De financiële staten en bedrijfsprestaties

In wat voorafging is de aandacht vooral gericht op het gebruik van accounting informatie en de bedrijfsprestaties zonder naar de eventuele relatie tussen de twee begrippen te kijken. In dit hoofdstuk zullen de verschillende empirische studies rond het onderwerp worden behandeld. Eerst en vooral krijgt het gebruik van de financiële staten de aandacht in sectie A. Dan worden er in sectie B de financiële staten als een instrument voor de planning en controle bekeken. Als laatste worden in sectie C de studies die werden uitgevoerd in verband met de directe relatie tussen de financiële rapporten en de bedrijfsprestaties besproken.

A. Het gebruik van financiële staten: de praktijk

Vooraleer er een kijkje wordt genomen op de relatie tussen de financiële staten en de bedrijfsprestaties, wordt er hier eventjes stilgestaan bij het gebruik van de financiële staten in de praktijk. Twee onderzoeken in verband hiermee worden besproken. Eerst en vooral hebben de auteurs Barker en Noonan (1996) zich de vraag gesteld welke criteria in acht moeten worden genomen om KMO's vrij te stellen van de toepassing van de accountingstandaarden, wie de belangrijkste gebruikers zijn van de financiële staten, voor welke doeleinden deze gebruikers de financiële staten aanwenden,... Hiervoor ondervragen ze de accountants via een gestandaardiseerde vragenlijst.

Hun resultaten tonen aan dat voor het al dan niet toepassen van de accountingstandaarden vooral de volgende vier criteria in rekening moeten worden gebracht, namelijk de omzet, het actief, het aantal werknemers en de eigendomsstructuur. De top vijf van de belangrijkste gebruikers van de financiële staten ziet er als volgt uit: op de eerste plaats komen de eigenaars/managers van de KMO, dan volgen de banken en deze worden gevolgd door de klanten, leveranciers en werknemers. De voornaamste gebruikers, de eigenaars en de banken, doen een beroep op de financiële staten om betere beslissingen te nemen, om de prestaties te controleren,... Verder hebben ze de verschillende kosten die verband houden met het in overeenstemming brengen van de boekhouding met de voorgeschreven standaarden vastgelegd. De volgende activiteiten van accountants kosten de KMO's het meest: voorbereiding van de financiële staten, het audit en het verkrijgen van financieel advies.

Maingot en Zenghal (2006) bouwen verder op het onderzoek uitgevoerd door Barker en Noonan (1996). Zij proberen de situatie in Canada in kaart te brengen en willen vooral weten welke modellen in verband met de GAAP (één enkele GAAP voor alle ondernemingen, één GAAP waarbij er uitzonderingen bestaan voor KMO's, aparte GAAP's

voor grote en kleine ondernemingen of een nieuwe verkorte vorm van de GAAP voor KMO's) de KMO's het meest interesseren. Zoals de voornoemde auteurs maken zij ook gebruik van gestandaardiseerde vragenlijsten waarmee zij de accountants bevragen. Hun resultaten wat betreft het gebruik van de financiële staten komen grotendeels overeen met die van Barker en Noonan (1996). De verschillen die er bestaan liggen enkel de rangschikking. Wat betreft het meest geprefereerde model besluiten zij dat de KMO's een GAAP willen waarbij er uitzonderingen mogelijk worden gemaakt voor de KMO's. De zwakheden verbonden aan de financiële staten worden ook bevraagd. De tijdrovendheid en de complexiteit worden als de belangrijkste zwakheden naar voren geschoven.

B. Financiële staten als een instrument voor de planning en controle

Het aantal studies dat het gebruik van de financiële staten voor de planning onderzoeken is nogal beperkt en uiteenlopend. Mckiernan en Morris (1994) onderzochten of ondernemingen met een formele planning beter presteren dan de gemiddelde onderneming. Hiervoor ondervragen ze de CEO's van de ondernemingen om te achterhalen of een onderneming een informele (steunen op ervaring en intuïtie bij de planning) of formele planning (vastleggen van doelen, berekenen van de targets,...) voeren. Zij tonen aan dat een formele planning niet gepaard gaat met betere prestaties (groei in verkopen, winstmarge, toegevoegde waarde werknemer,...).

De studie, uitgevoerd door Rue en Ibrahim (1998), toont wel een positieve relatie tussen de gesofisticeerdheid van de planning en prestaties. De gesofisticeerdheid wordt door verschillende criteria bepaald. Zo worden de respondenten gevraagd om éenzijds aan te geven of ze een strategisch plan opstellen en anderzijds of ze elementen als verkoopsopbrengsten, return on investment, marktaandeel en verkoop/opbrengsten ratio's kwantificeren in hun plan. Bijkomend vroeg men de respondenten om aan te geven of ze budgetten opstellen voor bijvoorbeeld de advertentie, R&D,... Als laatste werd hen gevraagd om aan te geven of hun plan externe factoren identificeert en of ze verschillen berekenen. Ze komen tot de conclusie dat KMO's met gesofisticeerde planningen een hogere groei in de verkopen vertonen. Er wordt geen significante relatie gevonden tussen de 'return on investments' en de gesofisticeerdheid van de planning.

Het gebruik van een gedetailleerd budget gaat gepaard met een hogere groei in verkopen dan een simpel budget of zelfs geen budget, concluderen Wijewardena et al. (2004). De vragen over het toegepaste budget (geen, simpel of gedetailleerd) meet de gesofisticeerdheid van de planning. Net als de voorgaande studie wordt er een correlatieve relatie gevonden, het gaat dus niet om een causale relatie.

Ook Yusuf en Safu (2005) vinden een significant positieve relatie tussen de planningsintensiteit van de onderneming en de groei in verkopen. Er wordt geen significante relatie vastgesteld tussen de planning en de winstgevendheid en de groei in marktaandeel. Verder tonen ze aan dat de invloed van de planningsactiviteiten op de prestaties van grote en kleine ondernemingen gelijk zijn. Verder helpt de planning de ondernemingen bij het verbeteren van de prestaties in turbulente economische condities.

Wat betreft de resultaten in verband met de financiële staten als controlemiddel zijn ook enkele empirische testen te vinden. Eerst en vooral onderzoeken Wijewardena et al. (2004) de relatie tussen de controle van de resultaten (vergelijken van de werkelijke resultaten met de geplande resultaten) en de prestaties van de kleine en middelgrote ondernemingen. De respondenten worden onderverdeeld in drie groepen volgens de manier waarop ze de budgetten controleren. Ten eerste zijn er de ondernemingen die verschillen (*variances*) tussen de werkelijke prestaties en gebudgetteerde prestaties niet berekenen. Ten tweede zijn er de ondernemingen die geen verschillen berekenen maar de werkelijke en gebudgetteerde resultaten vergelijken en proberen om de targets te behalen. Als laatste is er een derde groep die bestaat uit ondernemingen die regelmatig verschillen berekenen voor de verschillende operationele aspecten en de nodige acties ondernemen. De conclusie die ze trekken op basis van hun onderzoek is dat de gesofisticeerdheid van de controleactiviteiten bijdragen tot betere verkoopsprestaties in een industriële KMO.

Thomas en Evanson (1987) onderzoeken of het gebruik van financiële ratio's als controlemiddel het succes van ondernemingen beïnvloedt, in het bijzonder bij apotheken. Hun redenering is als volgt: wanneer de informatie in de financiële staten worden weergegeven als ratio's, kunnen managers meer inhoud halen uit deze nieuwe informatie. Dit leidt ertoe dat managers efficiënter tewerk kunnen gaan. Deze veronderstelling wordt echter niet bevestigd door middel van hun empirisch onderzoek. Ze voegen er wel aan toe dat het deels te wijten is aan het feit dat de onderzochte ondernemingen de ratioanalyse niet als een evaluatiemethode van de historische prestaties van het bedrijf aanwenden.

Enkele jaren later proberen McMahon en Davies (1994) aan te tonen dat een grondige financiële rapportering en financiële analyse zullen leiden tot een verbeterde financiële controle. Dit zal op haar beurt de kans van een kleine onderneming op groei verhogen. Helaas ondersteunen hun resultaten deze veronderstellingen niet en voegen er aan toe

dat het ook niet realistisch is om te verwachten dat de superieure financiële informatie op zich als een succesfactor van een onderneming kan worden beschouwd.

C. Informatie en bedrijfsprestaties

Kleine en middelgrote ondernemingen die frequent een beroep doen op informatie zien dat hun resultaten beter zijn dan deze die het niet doen. Lybaert (1998) toont aan dat er een relatie bestaat tussen het succes van een KMO en het gebruik van informatie aangaande R&D en de concurrenten. De ondernemingen waarvan de eigenaar/manager meer informatie gebruikt, behaalde betere resultaten in het verleden en is optimistischer over de toekomst.

McMahon (2001) onderzoekt de relatie tussen de financiële rapportering en de groei in de verkopen van kleine en middelgrote ondernemingen in Australië. Hij concludeert dat een veelomvattende financiële verslaggeving zowel het gevolg kan zijn van de ondernemingsgroei, alsook de reden kan zijn van de groei. Hij voegt er nog aan toe dat de financiële rapportering als een onderdeel van een groter geheel beschouwd moet worden, die samen met andere functionele capaciteiten zal leiden tot een efficiënter management.

Verder toont Argilés en Slob (2003) dat het gebruik van financiële rapporten voor de besluitvorming positief gerelateerd is met de bedrijfsprestaties van boerderijen. De uitdrukking van de bedrijfsprestaties in termen van output, efficiëntie en winstgevendheid leverde steeds hetzelfde resultaat.

Als afsluiter voor dit hoofdstuk kan men nog het onderzoek van Ismail en King (2005) aanhalen. Ze hebben een onderzoek gedaan naar de relatie tussen het gebruik van accounting informatiesystemen en de bedrijfsprestaties van kleine en middelgrote ondernemingen in Maleisië. De respondenten worden gevraagd om het belang van de karakteristieken (snelheid van rapportering, frequentie van rapportering, toekomstige gegevens,...) van accounting informatie aan te geven. Dan moeten ze ook aangeven tot op welk niveau hun computersystemen het ondersteunen. Als conclusie trekken ze dat er een positieve correlatieve relatie bestaat tussen een accounting informatiesysteem en de bedrijfsprestaties. De ondernemingen die hun behoeften aan accounting informatiesystemen goed overeenstemmen met hun capaciteiten (*AIS alignment*) scoren steeds beter op het gebied van winstgevendheid, groei in verkopen en imago.

Hoofdstuk VI: Opzet van het onderzoek

In de voorgaande hoofdstukken is er een overzicht gegeven van de literatuur in verband met de boekhoudkundige verplichtingen van KMO's, het gebruik van accounting informatie en de bedrijfsprestaties. Deze informatie vormt de basis voor de uitvoering van het eigenlijke praktijkonderzoek. Vooraleer er echter kan worden ingegaan op het opzet van het onderzoek, moeten de hypothesen worden opgesteld. De opzet van dit hoofdstuk is als volgt. De opstelling van de hypothesen wordt in sectie A besproken. In sectie B komt de totstandkoming van de vragenlijst aan bod. Sectie C handelt over de steekproef.

A. Hypothesen

Voor dit onderzoek worden twee hypothesen gehanteerd. Enerzijds wordt er onderzocht of er een positieve relatie bestaat tussen het gebruik van accounting informatie en de bedrijfsprestaties. Anderzijds wordt er ingegaan op de tevredenheid over de accountingregelgeving.

A.1 Relatie accounting informatie en bedrijfsprestaties

Alle ondernemingen die een economische activiteit uitvoeren moeten een boekhouding voeren. Sommige ondernemingen krijgen de mogelijkheid een vereenvoudigde boekhouding te voeren, anderen zijn verplicht om een volledige boekhouding te voeren. De opgestelde financiële staten worden door verschillende stakeholders maar ook door de internen opgevraagd om beslissingen te kunnen nemen naar de toekomst toe. De stakeholders kunnen bijvoorbeeld op basis daarvan beslissen of ze al dan niet verder gaan investeren in de onderneming,... De internen kunnen de financiële staten aanwenden voor verschillende doeleinden (zie hoger: hoofdstuk III).

Informatie en kennis worden in de huidige economie als één van de belangrijkste bronnen voor het succes van een onderneming beschouwd. Adequate informatie en een gezond informatiesysteem kunnen een competitief voordeel tot stand brengen. Het gebruik van waardevolle, relevante informatie kan leiden tot het nemen van optimalere beslissingen. De literatuur toont aan dat de financiële staten een belangrijke informatiebron zijn voor de interne gebruikers van ondernemingen. De vraag of het gebruik van accountinginformatie als een determinant van betere prestaties kan worden aangenomen voor de kleine ondernemingen is gesteld in landen als Ierland, Maleisië, Canada,... (Thomas & Evanson, 1987; McMahon & Davies, 1994; Mckiernan & Morris,

1994; Barker & Noonan, 1996; Rue & Ibrahim, 1998; Argilés & Slof, 2003; Wijewardena et al., 2004; McMahon, 2001; Yusuf & Safu, 2005; Ismail & King, 2005; Maingot & Zenghal, 2006). Deze onderzoeken proberen een correlatieve verband te leggen tussen het gebruik van de financiële staten en de prestaties. In België is er nog geen onderzoek gedaan naar het bestaan van deze relatie. Dit onderzoek wil deze leemte vullen en de relatie voor Belgische kleine ondernemingen achterhalen. Er wordt verondersteld dat de KMO's die gebruik maken van de aanwezige accounting informatie, betere resultaten zullen vertonen omdat ze een effectievere besluitvorming gaan hebben. Dat er een positieve causale relatie bestaat, gaat het uitgangspunt vormen.

De eerste hypothese is dan als volgt:

De KMO's die hun financiële staten aanwenden voor de besluitvorming vertonen betere prestaties dan deze die het niet doen.

A.2 Tevredenheid over de huidige accountingregelgeving

De Europese Commissie heeft de intentie om de administratieve lasten die zijn verbonden aan de opstelling van de financiële staten te reduceren. Hiervoor heeft ze verschillende maatregelen voorgesteld, die voor een vereenvoudiging moeten zorgen en uiteindelijk voor een verlaging van de kosten (zie hoofdstuk II). De Europese Commissie gaat er van uit dat de meerderheid van de kleine en middelgrote ondernemingen, alsook de micro-entiteiten baat hebben bij de introductie van deze maatregelen.

Er zijn zowel voorstanders als tegenstanders terug te vinden wat betreft de maatregelen, wat blijkt uit de publieke raadpleging van de Europese Commissie. Zo zijn sommigen (banken, accountants, verzekeringsmaatschappijen) tevreden over de introductie van micro-entiteiten, anderen zijn dan weer van mening dat de drempels moeten worden verhoogd. Reacties op de afschaffing op de publicatieplicht zijn in grote mate positief (Europese Commissie, 2007).

De reacties van kleine ondernemingen zijn niet te achterhalen. Met dit onderzoek wordt getracht om op kleine schaal hun mening naar voren te brengen. Het is daarbij dan ook belangrijk om na te gaan wat de onderliggende redenen voor de reacties op de maatregelen kunnen zijn. Brengen de ondernemingen het opstellen van de financiële staten in relatie met bepaalde zwakheden en of vinden ze dat de maatregelen een oplossing kunnen bieden voor deze problemen? Anderzijds rijst ook de vraag of de tevredenheid over de huidige accountingregelgeving een invloed heeft op het gebruik van

de financiële staten. Wij gaan hierbij van uit dat de ondernemingen die tevreden zijn over de huidige accountingregelgeving meer gebruik zullen maken van de financiële staten dan deze die minder tevreden zijn, omdat zij de baten verbonden aan het opstellen van de financiële staten hoger schatten dan de kosten.

De tweede hypothese is dus tweevoudig en luidt:

a) Ondernemingen die zwakheden verbinden aan de huidige accountingregelgeving, vinden dat de maatregelen een oplossing kunnen bieden voor deze zwakheden.

b) De ondernemingen die tevreden zijn over de huidige accountingregelgeving, zullen meer gebruik maken van de financiële staten dan deze die minder tevreden zijn.

B. Keuze van de gegevensvergaring

Het gebruik van accounting informatie door KMO's kan niet uit de aanwezige literatuur of databases worden afgeleid en moet dus via een enquête worden achterhaald. Hierbij wordt er gebruik gemaakt van gestandaardiseerde vragenlijsten waarbij naar het gebruik van accounting informatie van kleine ondernemingen en de tevredenheid over de accountingregelgeving wordt gepeild.

De vragenlijst is tot stand gekomen na een uitgebreid literatuuronderzoek in verband met het gebruik van accounting informatie. De vragenlijst is voornamelijk gebaseerd op een onderzoek dat reeds uitgevoerd is in Ierland door Maingot & Zenghal (2006). De wijze van bevraging is volledig vergelijkbaar, de verschillen liggen in de vragen die zijn aangepast aan het eigen literatuuronderzoek. De vragenlijst bestaat uit gesloten vragen, waarbij de mogelijkheid bestaat om deze eventueel aan te vullen door eigen bevindingen. In totaal bestaat de vragenlijst uit vijf vragen, waarbij de eerste vraag probeert te achterhalen voor welke doeleinden de financiële staten worden gebruikt. De vragen twee tot en met vijf polsen de tevredenheid van de respondenten in verband met de accountingregelgeving. Deze vragen worden voorafgegaan door algemene vragen over de respondent zelf. Een inleidende brief heeft de enquête vergezeld om de respondenten te informeren over het doel van de enquête. Tabel 6.1 geeft een overzicht van de verschillende vragen.

Tabel 6.1: Overzicht vragenlijst

Vragen	Onderverdeling	Antwoordmogelijkheden
Algemeen	- Opleiding	Secundair/Hogeschool/universiteit
	- Betrekking	(Mede-)eigenaar van de KMO/Boekhouder van de KMO/Manager van de KMO
	- Accountingervaring	<5 jaar/ 5 tot 15 jaar/ >15 jaar
V1: Gebruik financiële staten	<ul style="list-style-type: none"> - Behoeftte werkkapitaal vastleggen - Opstellen budget - Relatie met bank ondersteunen - Verkrijgen van kredieten - Investeringsbeslissingen - Beoordelen van uitgaven - Controle: ratioanalyse 	Helemaal akkoord/eerder akkoord/neutraal/eerder niet akkoord/helemaal niet akkoord
V2: Zwakheden financiële staten	<ul style="list-style-type: none"> - Te kostelijk - Te complex - Gebrek aan relevantie - Tijdrovendheid 	Helemaal akkoord/eerder akkoord/neutraal/eerder niet akkoord/helemaal niet akkoord
V3: Akkoord met maatregelen Europese Commissie	<ul style="list-style-type: none"> - Minder posten - Minder regels - Volledige vrijstelling micro-entiteiten - Afschaffing publicatieplicht 	Helemaal akkoord/eerder akkoord/neutraal/eerder niet akkoord/helemaal niet akkoord
V4: akkoord dat de maatregelen een oplossing kunnen bieden voor de volgende zwakheden	<ul style="list-style-type: none"> - Te kostelijk - Te complex - Gebrek aan relevantie - Tijdrovendheid 	Helemaal akkoord/eerder akkoord/neutraal/eerder niet akkoord/helemaal niet akkoord
V5: aantrekkelijkheid scenario's	<ul style="list-style-type: none"> - 1 boekhoudregelgeving voor alle ondernemingen - 1 boekhoudregelgeving voor alle ondernemingen, met uitzonderingen voor KMO's - 2 verschillende boekhoudregelgevingen 	Het meest/het minst

Bron: eigen verwerking

Er wordt geopteerd om te werken met een online-enquête. Een online-enquête wordt gekozen om de nodige respons te behalen en de snelheid van de gegevensverzameling te garanderen, gezien de omvang van de onderzoekseenheden (zie verder). Daarnaast heeft deze vorm van enquêtering het voordeel dat de gegevensverwerking minder tijdrovend wordt, aangezien de gegevens niet meer manueel ingegeven moeten worden. Als laatste is het voor de respondenten een manier om op een eenvoudige wijze hun mening aan te geven. Deze enquête is opgemaakt door beroep te doen op het softwarepakket SNAP, die na de opstelling online is gezet.

C. Steekproef

De onderzoekseenheden van dit onderzoek zijn de kleine ondernemingen met tussen de 10 en 50 werknemers. De definitie van de Europese Commissie wordt als uitgangspunt genomen. De cd-rom van de Belfirst is geraadpleegd om een lijst van de ondernemingen die aan dit criterium voldoen op te stellen. Na de uitvoering van een zoekopdracht gebruik makend van het werknemerscriterium, blijkt dat de volledige populatie uit meer dan 500.000 ondernemingen bestaat. Het is moeilijk om alle ondernemingen aan te spreken als gevolg van de grootte van de populatie en het tijdsgebrek. Hierdoor is er besloten om een steekproef te trekken uit de gevormde lijst van kleine ondernemingen. De gehanteerde criteria hiervoor zijn als volgt: de ondernemingen die tussen de 10 en 50 werknemers tewerkstellen, die het statuut van NV of BVBA hebben, die behoren tot de industriële KMO's en de groothandel (NACE-bel code 10 tot 32, 45 en 46), die het Nederlands als voertaal hebben en die als laatste een e-mail adres hebben. Dit laatste criterium is er aan toegevoegd omdat er wordt gewerkt met een online-enquête, die via het verzenden van e-mails wordt verspreid. Uiteindelijk zijn er 4.645 ondernemingen overgebleven die voor het onderzoek worden gebruikt.

Om een juiste uitspraak te kunnen doen over de relatie die bestaat tussen het gebruik van accounting informatie en de bedrijfsprestatie, moeten er genoeg enquêtes worden ingevuld. Hiervoor hebben we een minimum van 100 volledig ingevulde enquêtes als uitgangspunt genomen. Aangezien de response rate voor dit soort onderzoeken (online-enquête) rond de 10 procent ligt (Maingot & Zenghal, 2006), moesten er minimum 1000 mails worden verstuurd. Toch zijn alle ondernemingen die aan de criteria voldeden, aangesproken om te verzekeren dat het vooropgestelde aantal wordt bereikt. In de mail zelf wordt een inleidende brief opgenomen, waarbij de respondenten duidelijk is gemaakt dat de vragen terug te vinden zijn in de bijgevoegde link en dat de enquête niet meer dan 6 minuten duurt.

In eerste instantie zijn er iets meer dan 2000 mails rondgestuurd om een eerste reactie af te wachten. Nadat er een 60-tal antwoorden zijn binnengestroomd, is er besloten om de rest van de ondernemingen (2600) aan te spreken. Een groot aantal van de ondernemingen, ongeveer 700, konden niet worden benaderd. De e-mails die terug te vinden zijn op de cd-rom van de Belfirst blijken niet voor alle ondernemingen up-to-date te zijn. Een herinnering is gestuurd naar de onderneming die nog niet hebben geparticipeerd aan de enquête. Een tweede herinnering is ook gestuurd naar een 800-tal ondernemingen, maar deze heeft geen groot respons meer teweeggebracht. In totaal zijn

er uiteindelijk 4000 ondernemingen benaderd, waarvan er 124 de enquête hebben ingevuld. De response rate van 3,1 procent is lager dan verwacht.

De vijf vragen zijn volledig ingevuld door alle respondenten, waardoor ze allemaal in de univariate analyse zijn opgenomen. De algemene vragen zijn niet altijd ingevuld, waardoor enkele ondernemingen (15) uit de regressieanalyse zijn geweerd. Dit komt doordat enkele ondernemingen noch hun ondernemingsnummer noch hun adres hebben opgegeven, waardoor het niet meer mogelijk is om hun gebruik van accounting informatie te koppelen aan hun bedrijfsprestaties.

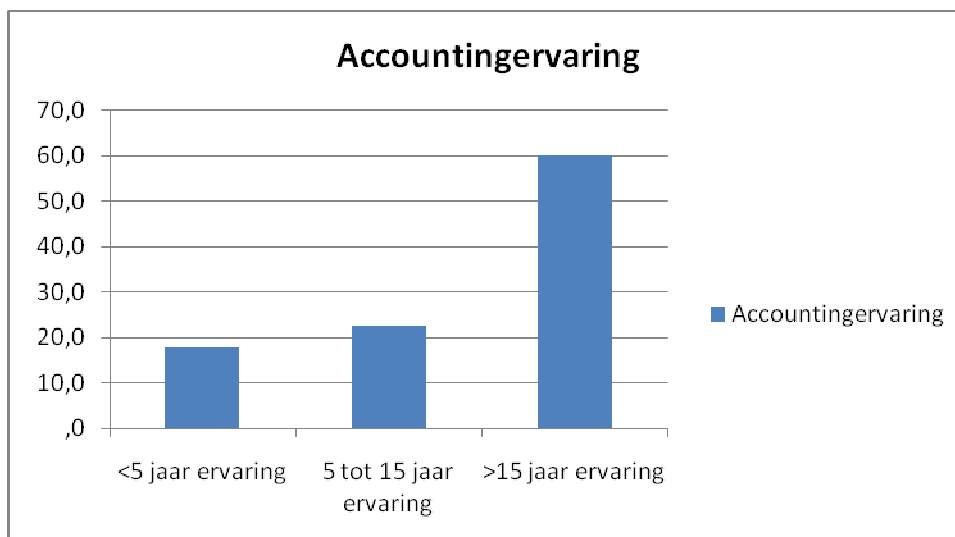
Hoofdstuk VII: Univariate analyse van de antwoorden

In dit hoofdstuk komen de resultaten van het empirisch onderzoek aan bod. Het empirisch onderzoek bestaat uit twee onderdelen, enerzijds zijn er de resultaten van het gevoerde enquêteonderzoek. Anderzijds wordt de relatie tussen het gebruik van accountinginformatie en de 'return on assets' en 'return on sales' aan de hand van een regressie getest. Deze laatste komt in het volgende hoofdstuk uitgebreid aan bod. In dit hoofdstuk worden de resultaten van de individuele enquêtevragen door middel van een univariate analyse besproken. Eerst en vooral worden de algemene kenmerken van de respondenten in sectie A in het kort bekeken. Daarna komt achtereenvolgens de resultaten van de individuele vragen aan bod (secties B,C,D,E,F).

A. Algemene kenmerken

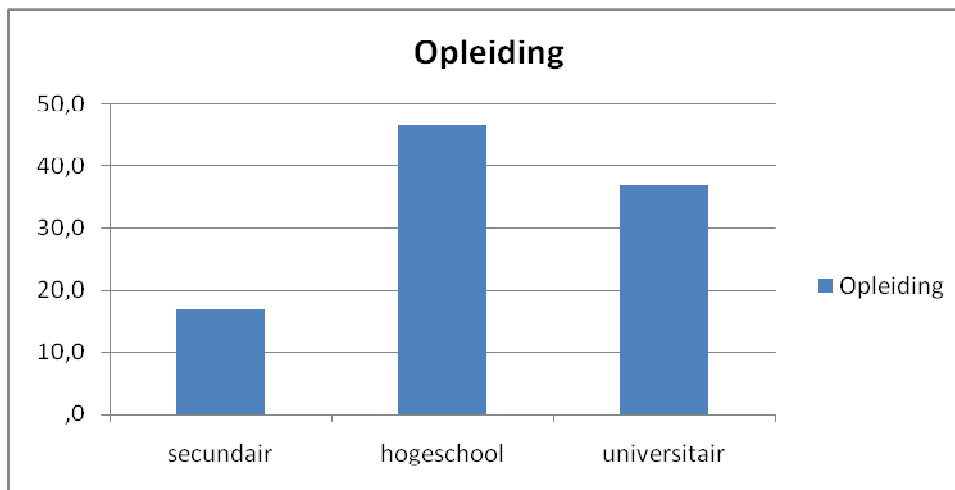
De respondenten werden gevraagd om aan te geven hoeveel jaar accounting ervaring ze hebben opgedaan, wat hun opleiding is en wat hun betrekking is. Zoals uit figuur 7.1 blijkt heeft meer dan 60 procent van de respondenten meer dan 15 jaar accountingervaring. De verdeling tussen minder dan 5 jaar ervaring en 5 tot 15 jaar ervaring is ongeveer gelijk (respectievelijk 17,3 procent en 22 procent). Dit kenmerk is vooral van belang om na te gaan of diegene die de enquête heeft ingevuld, ook daadwerkelijk kennis heeft van de boekhouding en de accountingregelgeving (n = 124).

Figuur 7.1: accountingervaring

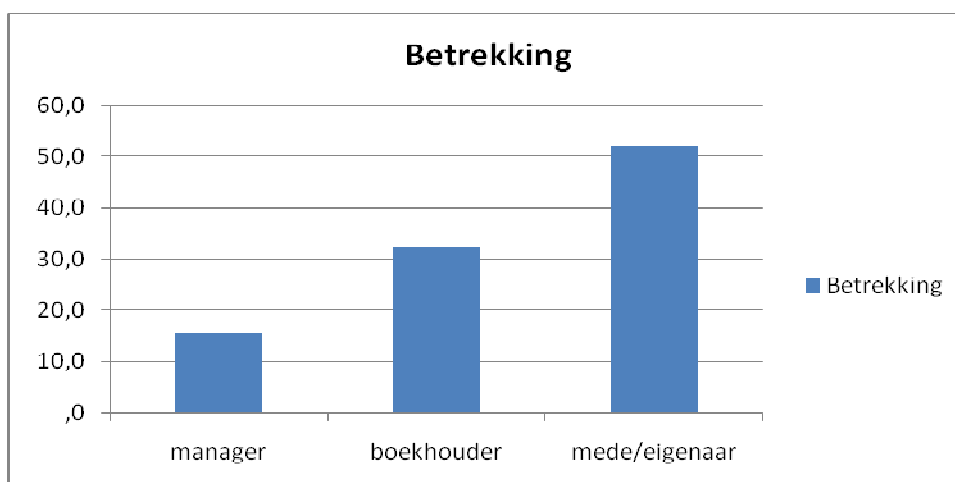
Wat betreft de opleiding (figuur 7.2) kan worden afgeleid dat ongeveer de helft (46,4 procent) van de respondenten hun studies aan een hogeschool hebben afgerond, dit aantal wordt gevolgd door diegene die een universitair diploma bezitten (36,8 procent). Deze worden gevolgd door de respondenten die een opleiding aan het secundair onderwijs hebben genoten (16,8 procent) (n = 124).

Figuur 7.2: opleiding

Als laatste kan er nog aan worden toegevoegd dat de enquêtes vooral ingevuld zijn door de (mede)eigenaren van de KMO zelf (52,1 procent) (figuur 7.3). Zij worden opgevolgd door de interne boekhouder van de onderneming (32,2 procent) en door de managers (15,7 procent). Voor dit onderzoek is het van groot belang dat de juiste personen worden aangesproken, zodat we het gebruik van accountinginformatie door de internen kunnen achterhalen. Onderstaande grafiek toont aan dat deze doelstelling is behaald (n = 121).

Figuur 7.3: betrekking

Wanneer dieper wordt ingegaan op de algemene kenmerken en een analyse wordt uitgevoerd om na te gaan welke verschillen in het niveau van accounting ervaring en opleiding bestaan tussen de respondenten die eigenaar, boekhouder en manager zijn, kunnen volgende conclusies worden getrokken (tabel 7.1). Het overgrote deel van de eigenaars (58,7 procent) en boekhouders (74,4 procent) hebben meer dan 15 jaar ervaring, terwijl de managers vooral tussen de 5 en 15 jaar accounting ervaring hebben. Er kan van worden uitgegaan dat de respondenten met kennis van zaken een antwoord hebben gegeven. Wat betreft de opleiding van de eigenaars kan er worden afgeleid dat de meesten een universitair diploma of een diploma van de hogeschool hebben behaald (39,7 procent ten opzichte van 38,1 procent). De boekhouders en de managers zijn vooral aan een hogeschool geschoold, maar bij deze laatste groep van respondenten komen universitair opgeleiden ook veel voor.

Tabel 7.1: Verschillen tussen eigenaar, manager, boekhouder

	betrekking					
	mede/eigenaar		boekhouder		manager	
	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %
accervaring <5 jaar ervaring	15	23,8%	2	5,1%	4	21,1%
5 tot 15 jaar ervaring	11	17,5%	8	20,5%	8	42,1%
>15 jaar ervaring	37	58,7%	29	74,4%	7	36,8%
opleiding secundair	14	22,2%	6	15,4%	1	5,6%
hogeschool	24	38,1%	24	61,5%	7	38,9%
universitair	25	39,7%	9	23,1%	10	55,6%

Bron: eigen verwerking

B. Het gebruik van accountinginformatie (vraag 1)

Uit de literatuur kwam naar voren dat de financiële staten verschillende aanwendingsmogelijkheden hebben. De kleine ondernemingen kunnen een beroep doen op de financiële staten voor allerlei beslissingen, maar ook om een zicht te krijgen op de stand van zaken, om controle uit te voeren op de prestaties, ... om deze bevindingen te kunnen bevestigen worden de kleine ondernemingen aangesproken. De volgende scores zijn toegekend aan de drie antwoordmogelijkheden: nooit (1), af en toe (2) en

regelmatig (3) (n= 124). Tabel 7.2 geeft de gemiddelde resultaten van de enquête voor deze vraag aan.

De antwoorden van de respondenten tonen aan dat de meerderheid vaak gebruik maakt van de financiële staten voor verschillende doeleinden. Uit tabel 7.2 kan worden afgeleid dat de financiële staten door de respondenten vooral worden aangewend voor de beoordeling van de uitgaven en investeringsbeslissingen (de twee met de hoogste score). In elke onderneming is het van groot belang om de juiste investeringen te doen, zodat de onderneming de activiteiten kan blijven uitvoeren. De kleine ondernemingen gebruiken hun financiële staten dan ook als middel om tot de juiste beslissingen te komen. De ratio-analyse, die als hulpmiddel dient bij de bepaling van de gezondheid van de onderneming, wordt ook door de meerderheid van de ondernemingen toegepast. Het is een eenvoudig instrument om een zicht te krijgen op de toestand van de onderneming. Daarnaast worden deze staten ook ingezet voor het opstellen van budgetten en bij de ondersteuning van de relatie met de bank. Het is blijkbaar een middel om het vertrouwen van de bank in de onderneming te versterken en wordt dus niet enkel voor het verkrijgen van kredieten benut.

Tabel 7.2: Het gebruik van de financiële staten: gemiddelden

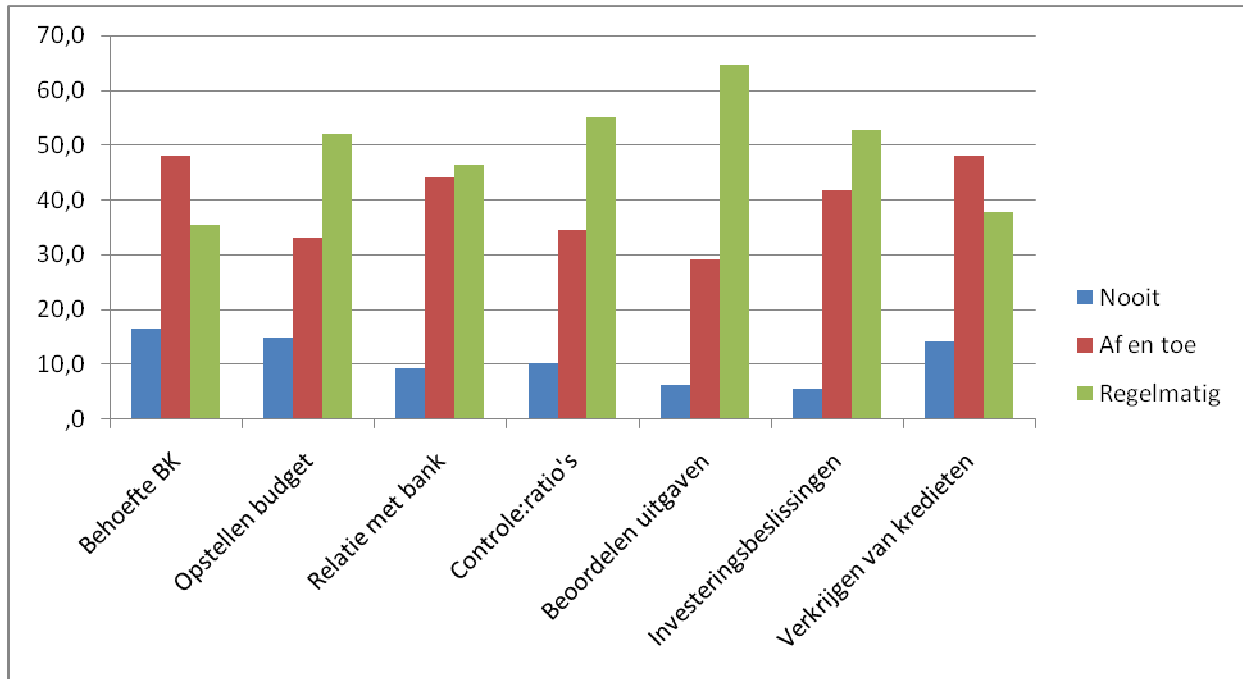
	Gemiddelde
Behoeftte aan BBK	2,20
Opstellen budget	2,39
Relatie met bank ondersteunen	2,36
Controle: ratioanalyse	2,46
Beoordeling uitgaven	2,59
Investeringsbeslissingen	2,48
Verkrijgen van kredieten	2,25

Bron: eigen verwerking

Figuur 7.4 toont ook heel goed aan dat de ondernemingen vaak gebruik maken van hun financiële staten voor verschillende doeleinden. Er zijn slechts weinig ondernemingen die de antwoordmogelijkheid nooit hebben ingevuld voor de verschillende mogelijkheden. De meerderheid duidt erop dat ze altijd wel eens een beroep doen op de opgestelde financiële staten, een groot gedeelte benut de jaarrekening zelfs regelmatig om beslissingen te nemen. Enkel voor het bepalen van de behoefte aan bedrijfskapitaal en

het verkrijgen van kredieten stijgt de antwoordmogelijkheid 'af en toe' boven de antwoordmogelijkheid 'regelmatig'.

Figuur 7.4: Gebruik accountinginformatie

Bron: eigen verwerking

Enkele respondenten hebben nog enkele andere gebieden opgesomd waarvoor de financiële staten worden aangewend. Deze zijn als volgt: de bedrijfsrevisie, de betalingen van klanten en aan de leveranciers in het oog houden, bijsturing, maandelijkse opvolging, evalueren van de stand van zaken, interne rapportering, analytisch opsplitsen van in- en uitgaande facturen, vergelijking met andere jaren en als laatste het opstellen van de boordtabel. Telkens werd erbij aangegeven dat deze vormen van gebruik op regelmatige basis voorkomen.

Als conclusie kan dus zeker gesteld worden dat de ondernemingen gebruiken de financiële staten voor verschillende doeleinden gebruiken en stellen het niet enkel op om aan de wettelijke verplichtingen te voldoen.

Een onderzoek naar de verschillen tussen de sectoren is ook uitgevoerd. Hieruit blijkt dat er geen grote verschillen bestaan tussen het gebruik van de financiële staten voor verschillende doeleinden. Enkel wat betreft het gebruik voor het opstellen van budgetten kan er een verschil worden vastgesteld. 61,5 procent van de handelsondernemingen geeft aan dat ze de balans en resultatenrekening benutten om een budget op te stellen,

terwijl dat 46,6 procent is voor de industriële ondernemingen. Dit verschil is significant op niveau ,05 (tabel 7.3). Verder vertellen 19 procent van de industriële ondernemingen dat ze de jaarrekening niet aanwenden om een krediet te verkrijgen, terwijl dit percentage slechts 7 procent is voor de handelsondernemingen. De handelsondernemingen benutten de jaarrekening meer om een krediet te kunnen verkrijgen. Hier kan er echter niet worden gesproken van een significant verschil (tabel 7.3).

Tabel 7.3: Significantie verschillen tussen sectoren per doeleinde

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
opstellenbudget					
Between Groups	2,553	1	2,553	4,891	,029
Within Groups	55,327	106	,522		
Total	57,880	107			
verkrijgenkrediet					
Between Groups	,593	1	,593	1,267	,263
Within Groups	49,657	106	,468		
Total	50,250	107			

Bron: eigen verwerking

Tabel 7.4: Significantie verschillen tussen sectoren algemeen

ANOVA

SOMSCORE

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	9,939	1	9,939	,995	,321
Within Groups	1059,357	106	9,994		
Total	1069,296	107			

Bron: eigen verwerking

Algemeen geeft de ANOVA-tabel aan dat de verschillen tussen het gebruik van accountinginformatie tussen de twee sectoren niet significant is. De industriële ondernemingen gaan niet meer of minder gebruik maken van de financiële staten in vergelijking met de handelsondernemingen.

C. Zwakheden van de accountingverplichtingen van toepassing op de KMO (vraag 2)

Enkele zwakheden die verbonden zijn aan de accountingverplichtingen zijn als volgt op te sommen: te kostelijk, te complex, gebrek aan relevantie en de tijdrovendheid (Maingot en Zenghal, 2006). De respondenten werden gevraagd om aan te geven of ze akkoord gaan met deze zwakheden of niet. De antwoordmogelijkheden kregen de volgende scores toegekend: helemaal akkoord (5), eerder akkoord (4), neutraal (3), eerder niet akkoord (2), helemaal niet akkoord (1). De gemiddelden van de antwoorden zijn terug te vinden in de volgende tabel (7.5) (n = 124, behalve voor tijdrovendheid n = 120).

Tabel 7.5: Zwakheden accountingverplichtingen

	Gemiddelde
Te kostelijk	3,40
Te complex	3,41
Gebrek aan relevantie	3,22
Tijdrovendheid	3,33

Bron: eigen verwerking

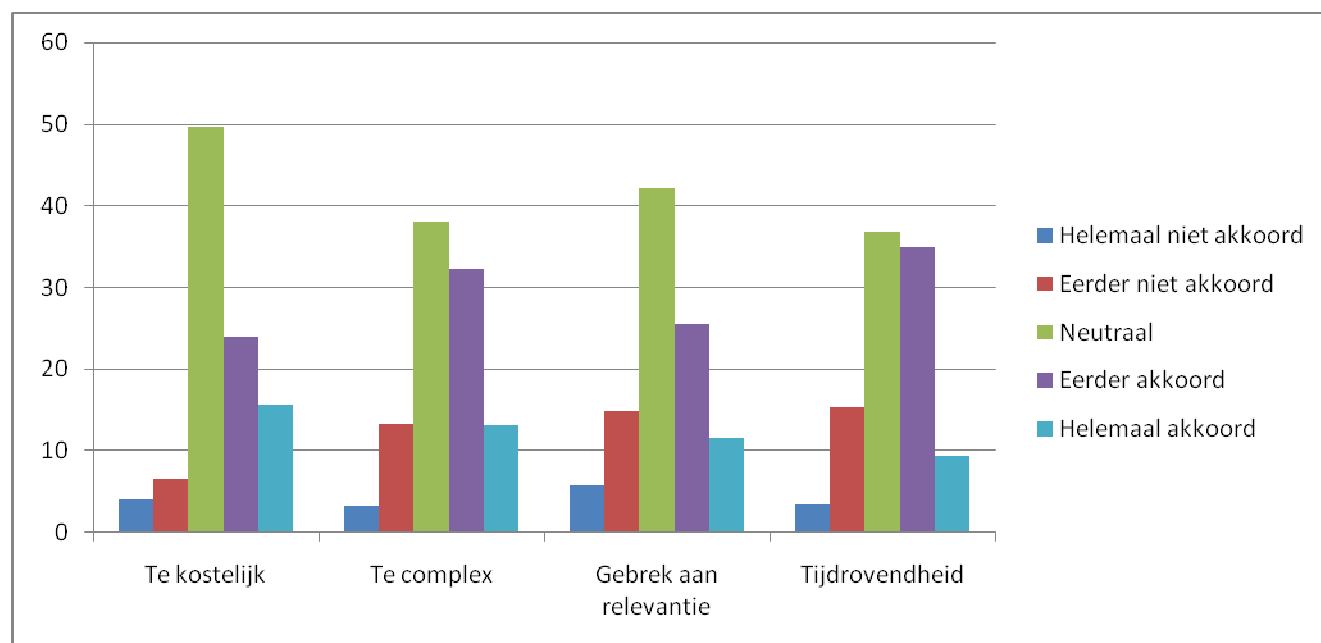
De resultaten tonen aan dat de meerderheid van de respondenten akkoord gaat met de opgesomde tekortkomingen. Wanneer er een kijkje wordt genomen op de gemiddelden, dan kan er worden besloten dat de respondenten akkoord gaan met de zwakheden van de accountingverplichtingen, maar de gemiddelden vertonen kleine verschillen. Dit is in overeenstemming met het uitgangspunt van de Europese Commissie, die vindt dat de administratieve lasten van de boekhoudkundige verplichtingen te hoog liggen voor de kleine ondernemingen. De complexiteit van de opstelling van de financiële staten en de kosten die verbonden zijn aan het opstellen van de financiële staten, staan bovenaan de ranglijst. De kleine ondernemingen ondervinden dat de wetgeving omtrent de boekhoudkundige verplichtingen te ingewikkeld is voor het voeren van hun boekhouding en dat er veel kosten mee gepaard gaan. Het gebrek aan relevantie en de tijdrovendheid sluiten de lijst af met een gemiddelde die niet sterk afwijkt van de eerste twee zwakheden.

Onderstaand figuur 7.5 geeft de percentages van de antwoorden op de verschillende vragen weer. Een groot aantal van de respondenten zijn eerder akkoord met de zwakheden verbonden aan het voeren van een boekhouding. Het is toch opmerkelijk dat het merendeel neutraal staat ten opzichte van de opgesomde problemen. Het feit dat de

meeste respondenten aangeven dat ze degelijk de financiële staten benutten, kan een verklaring zijn voor de matige reactie op de zwakheden.

Als conclusie kan hier worden getrokken dat de meerderheid van de KMO's wel degelijk zwakheden toeschrijven aan de huidige accountingverplichtingen, maar het niet als een zeer negatieve punt ervaren. Deze vaststelling kan als reden naar voren worden gebracht waarom de kleine ondernemingen akkoord gaan met de maatregelen van de Europese Commissie.

Figuur 7.5: zwakheden opstellen financiële staten

Bron: eigen verwerking

D. Noodzakelijkheid van de voorgestelde maatregelen van de Europese Commissie

De Europese Commissie heeft, zoals eerder is aangehaald in hoofdstuk II, verschillende maatregelen voorgesteld om de administratieve lasten en kosten van de KMO's te verminderen. Het pakket houdt verschillende maatregelen in die voor de kleine ondernemingen kunnen worden teruggebracht tot vier belangrijke maatregelen, namelijk: het verminderen van het aantal posten, het verminderen van het aantal accountingstandaarden, de afschaffing van de publicatieplicht voor de KMO en een het volledig vrijstellen van micro-entiteiten. De toegekende scores aan de antwoordmogelijkheden zijn als volgt: helemaal akkoord (5), eerder akkoord (4), neutraal (3), eerder niet akkoord (2), helemaal niet akkoord (1) (n = 124). In tabel 7.6 zijn de gemiddelden terug te vinden over de vraag of de maatregelen die door de Europese Commissie wordt voorgesteld noodzakelijk zijn.

Tabel 7.6: Maatregelen EC

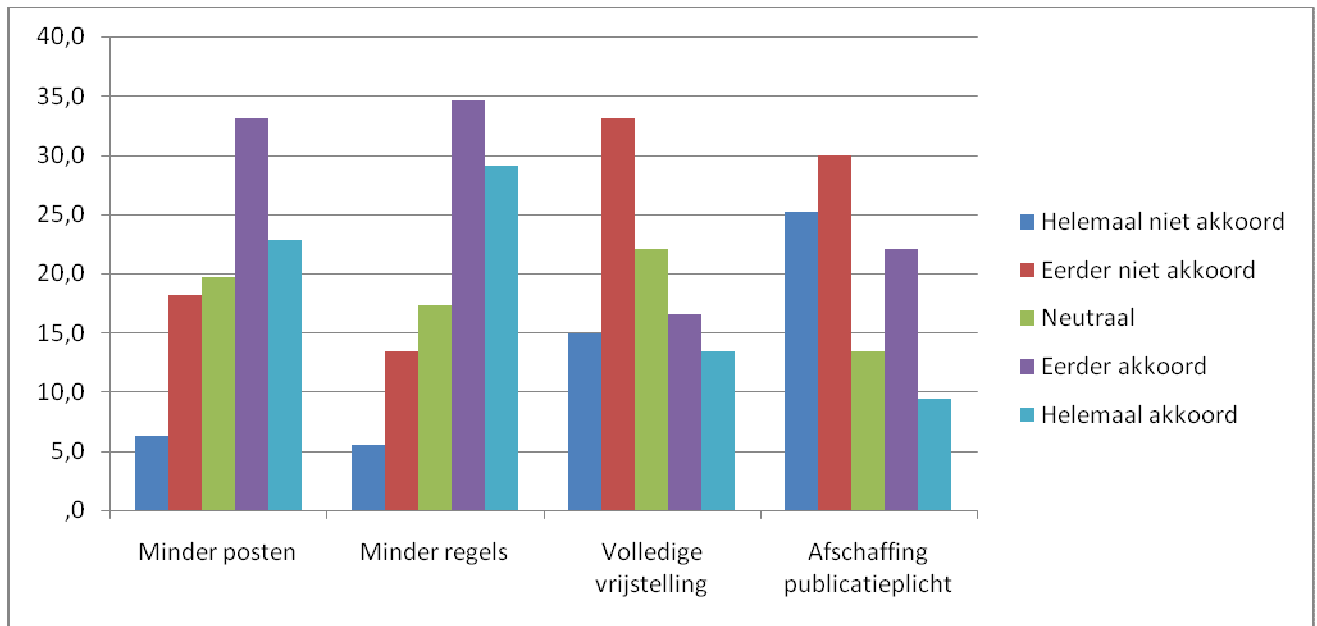
	Gemiddelde
Minder posten	3,48
Minder regels	3,69
Volledige vrijstelling van micro-entiteiten	2,81
Afschaffing publicatieplicht	2,59

Bron: eigen verwerking

Uit de enquête zijn duidelijke verschillen af te leiden. De kleine ondernemingen vinden vooral een vermindering van de huidige regels noodzakelijk. De mogelijkheid om de boekhoudkundige verplichtingen te verminderen door minder posten toe te passen is een tweede maatregel die aantrekkelijk is voor de kleine ondernemingen. De opgegeven voorkeuren kunnen in verband worden gebracht met de zwakheden van de boekhoudkundige verplichtingen. Aangezien de kleine ondernemingen een zekere mate van complexiteit (zie hoger) ervaren bij het voeren van hun boekhouding, is het logisch dat de maatregel 'minder regels' de voorkeur krijgt. Deze maatregel wordt gevolgd door 'minder posten', deze kan ook een oplossing bieden voor de complexiteit en de kosten van de ondernemingen verminderen, waardoor het ook de voorrang krijgt op de andere maatregelen. De volledige vrijstelling van de micro-entiteiten en de afschaffing van de publicatieplicht vertonen lagere gemiddelde waarden. De meeste respondenten vinden deze maatregelen niet noodzakelijk. Deze bevinding kan worden verklaard door de waarde van de financiële staten voor de ondernemingen.

De antwoorden die op de vragen gegeven zijn, zijn terug te vinden in figuur 7.6. De grafiek toont heel mooi aan dat de kleine ondernemingen een sterke voorstander zijn van minder posten en minder regels, maar het omgekeerde is vast te stellen bij de afschaffing van de publicatieplicht en een volledige vrijstelling. Het meest opmerkelijke aan deze gegevens is dat de meeste ondernemingen niet akkoord gaan met een afschaffing van de publicatieplicht. Dit kan worden verklaard door het belang van de financiële staten voor de kleine ondernemingen. Een afschaffing van de publicatieplicht zou immers de opstelling van de financiële staten ondermijnen, waardoor een belangrijk instrument voor de besluitvorming zou teloorgaan. Dit verklaart eveneens de lage waarde bij de maatregel 'volledige vrijstelling'.

Figuur 7.6: Maatregelen EC

Bron: eigen verwerking

E. Maatregel een antwoord op de zwakheden (vraag 4)

Verschillende zwakheden zijn opgesomd die verband houden met de financiële verslaggeving. Oplossingen kunnen worden opgesomd om deze te verminderen of zelfs volledig te elimineren, waaronder de maatregelen van de Europese Commissie. De respondenten werden gevraagd om aan te geven of ze al dan niet vinden dat de voorgestelde maatregelen deze zwakheden kunnen verminderen. De scores van de antwoordmogelijkheden zijn: helemaal akkoord (5), eerder akkoord (4), neutraal (3), eerder niet akkoord (2), helemaal niet akkoord (1) (n = 124).

Zoals uit tabel 7.7 blijkt, zijn de meeste respondenten van mening dat deze maatregelen een oplossing kunnen bieden voor de zwakheden. De voorgestelde oplossingen van de Europese Commissie kunnen volgens de respondenten vooral voor de complexiteit, de administratieve kosten en de tijdrovendheid een antwoord bieden. De maatregelen van de Europese Commissie is er grotendeels op gericht om de administratieve kosten te verminderen. Hierdoor is het te verwachten dat de kleine ondernemingen niet van mening zijn dat de voorgestelde oplossingen geen verhoging in de relevantie van de financiële staten zullen teweegbrengen.

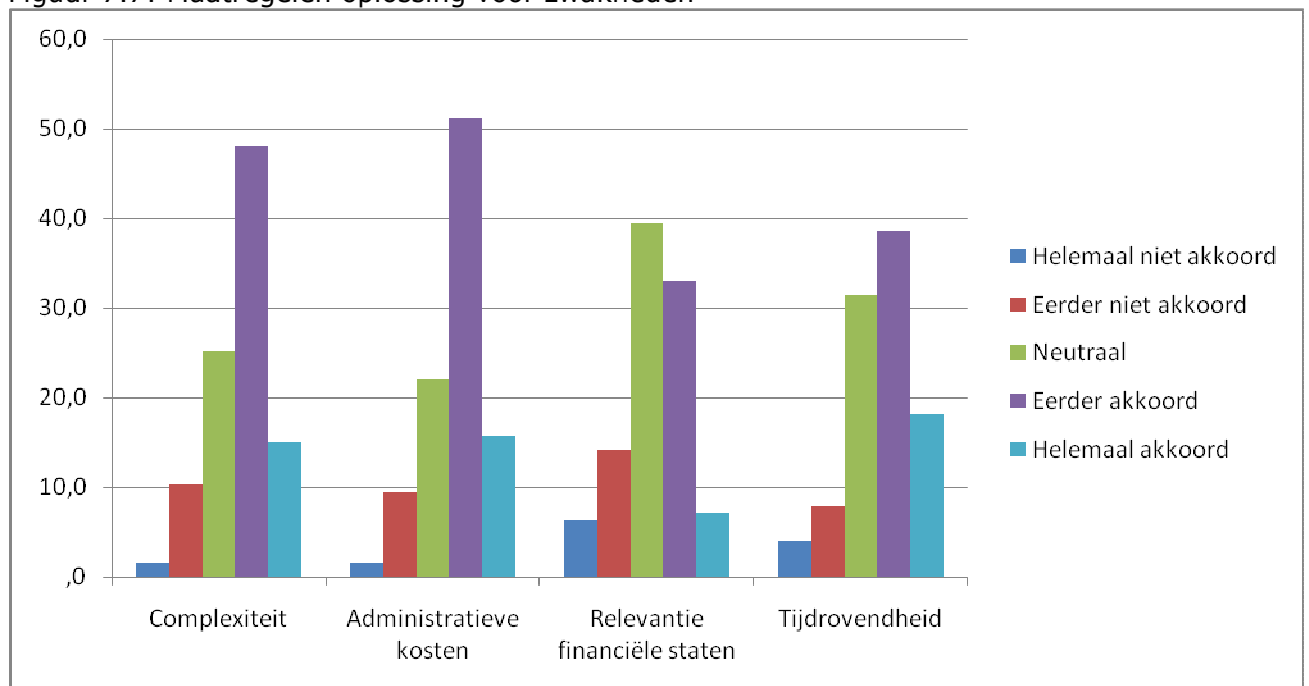
Tabel 7.7: Maatregelen oplossing voor de zwakheden

	Gemiddelde
Complexiteit	3,65
Administratieve kosten	3,70
Relevantie financiële staten	3,21
Tijdrovendheid	3,59

Bron: eigen verwerking

Figuur 7.7 beeldt duidelijk de pieken bij de zwakheden complexiteit en de administratieve lasten uit. De antwoordmogelijkheid helemaal akkoord is het meest ingevuld voor het tijdrovende aspect van het opstellen van de jaarrekening. De kleine ondernemingen zijn vooral van mening dat de Europese Commissie een oplossing kan bieden voor dit probleem.

Figuur 7.7: Maatregelen oplossing voor zwakheden

Bron: eigen verwerking

F. Keuze scenario's (vraag 5)

De huidige boekhoudregelgeving geeft de mogelijkheid aan de kleine ondernemingen om de jaarrekening op te stellen volgens het verkort schema. Dit betekent dat ze bepaalde posten niet gedetailleerd moeten weergeven zoals de grote ondernemingen, dat ze

bepaalde posten mogen samenvoegen tot één enkele post (bijvoorbeeld brutomarge), enzovoort (n = 124).

De respondenten werden gevraagd om aan te duiden welke van de opgesomde scenario's het meest of het minst hun voorkeur geniet (n = 124). Op deze manier kan men erachter komen of de kleine ondernemingen tevreden zijn met de huidige boekhoudregelgeving en of ze een andere aanpak zouden verkiezen boven de huidige. Verschillende respondenten vonden echter soms dat twee van de drie scenario's evenwaardig waren. Uit tabel 7.8 kan er worden afgeleid dat de ondernemingen 1 enkele Belgische boekhoudregelgeving de voorkeur geven. Het is opmerkelijk dat de kleine ondernemingen 1 boekhoudregelgeving met uitzonderingen voor KMO's het minst aantrekkelijk vinden, alhoewel dit scenario overeenkomt met de huidige situatie. De kleine ondernemingen zijn niet van mening dat er andere regels van toepassing moeten zijn op hun boekhouding. Als we deze resultaten koppelen aan de voorgaande vragen, dan kan er het volgende uit worden besloten. De kleine ondernemingen willen niet afwijken van de grote ondernemingen op het gebied van boekhouding, maar ze zijn wel van mening dat er algemeen wel een zekere vereenvoudiging nodig is om de kosten te kunnen drukken.

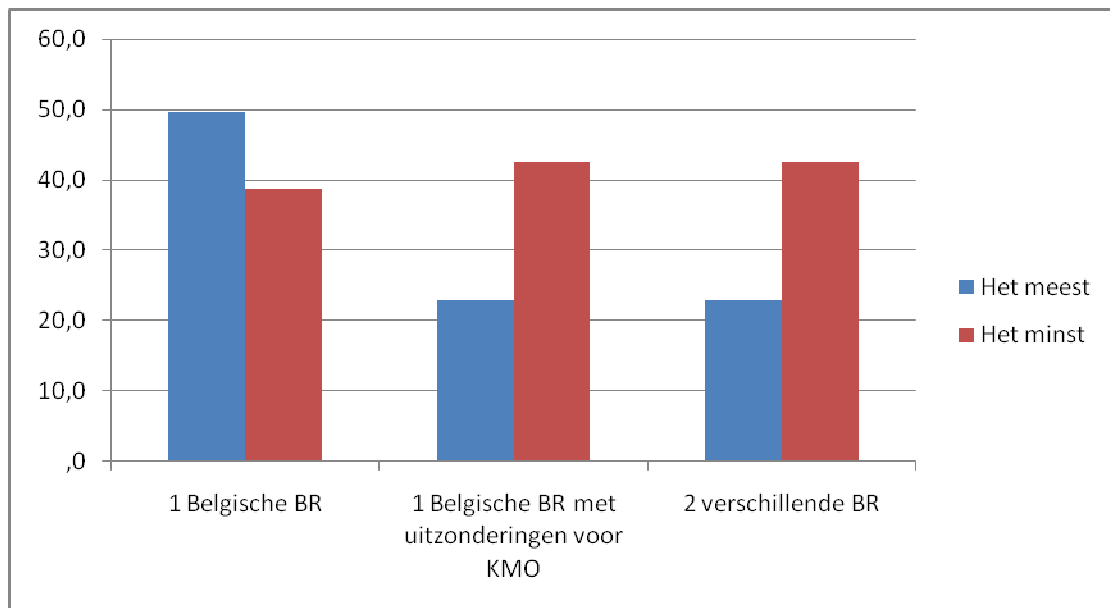
Tabel 7.8: Verschillende scenario's

	Het meest	Het minst
1 Belgische boekhoudregelgeving van toepassing op alle ondernemingen	49,6%	38,6%
1 Belgische boekhoudregelgeving met, weliswaar uitzonderingen voor KMO's	22,8%	42,5%
2 verschillende Belgische boekhoudregelgevingen (voor grote en kleine ondernemingen apart)	44,9%	37%

Bron: eigen verwerking

Figuur 7.8 beeldt de antwoorden op de vragen uit. Op de grafiek is duidelijk te zien dat de voorkeuren van de respondenten niet veel verschillen voor de verschillende scenario's. Voor scenario's 2 en 3 zijn er verschillen tussen de voorkeuren af te leiden. Hierbij vinden de respondenten klaarblijkelijk dat 1 Belgische boekhoudregelgeving, met uitzonderingen voor KMO's en 2 verschillende boekhoudregelgevingen niet aantrekkelijk zijn. Voor het eerste scenario zijn de antwoorden ongeveer gelijk verdeeld. Voor dit scenario kan niet van een uitgesproken voorkeur worden gesproken.

Figuur 7.8: de scenario's

Bron: eigen verwerking

Op basis van deze resultaten kan er een antwoord worden geformuleerd op de eerste hypothese. De ondernemingen vinden dat er zwakheden verbonden zijn aan de huidige accountingregelgeving, met name dat het te kostelijk en tijdrovendheid is voor de ondernemingen. Hierdoor zijn ze van mening dat de maatregelen die de Europese Commissie wil introduceren hun lasten kunnen verminderen. Hypothese 2 (a) kan worden aangenomen.

Hoofdstuk VIII: Toetsen van de hypothesen

In dit hoofdstuk wordt er getracht om een antwoord te formuleren op de gestelde hypothesen in hoofdstuk VI. De eerste hypothese betreft de relatie tussen het gebruik van accountinginformatie en de bedrijfsprestaties. In de tweede hypothese wordt het verband tussen het gebruik van de financiële staten en de tevredenheid over de accountingregelgeving onder de loep genomen. Dit hoofdstuk is dan ook als volgt opgebouwd. In eerste instantie komt in sectie A de bespreking van de regressiemodellen en de overeenkomstige variabelen aan bod. Deze wordt gevolgd door de univariate analyse van de variabelen die in de regressie worden opgenomen (sectie B). Sectie C gaat dieper in op de elementen die een invloed uitoefenen op het juist schatten van een regressielijn. In sectie D wordt de regressieanalyse opgenomen. Op basis van de gevonden resultaten worden er conclusies getrokken in verband met de eerste hypothese. Het hoofdstuk wordt afgesloten met het formuleren van een antwoord op de tweede hypothese (sectie E).

A. Het regressiemodel en de variabelen

Om de invloed van het gebruik van accountinginformatie op de bedrijfsprestaties, zijnde hypothese één, te testen wordt geopteerd voor het gebruik van een regressieanalyse. Deze methode is het meest geschikt om een causale relatie te kunnen achterhalen.

In hoofdstuk IV is aangehaald dat de bedrijfsprestaties verschillende dimensies hebben en dat de onderneming moet beslissen op welke dimensie ze excellent wil presteren. De productiecapaciteit, de concurrentiële prestaties en de financiële prestaties zijn hier enkele voorbeelden van. Deze verschillende dimensies kunnen vervolgens op basis van verschillende indicatoren worden gemeten.

Onze literatuurstudie toont aan dat het gebruik van financiële prestaties ter evaluatie van de onderneming het meest wordt gehanteerd door de studies die eenzelfde onderzoeksopzet als ons hebben (Anderson & Reeb, 2003; Barontini & Caprio, 2006; Callen & Thomas; 2009). Onder de noemer van de financiële prestaties kunnen er verschillende maatstaven worden teruggevonden. TOBINS Q, de 'return on assets', de 'return on sales' en de 'return on equity' kunnen worden opgesomd als eventuele maatstaven van de financiële prestaties. Voor dit onderzoek zijn de 'return on sales' (ROS) en 'return on assets' (ROA) weerhouden. De verklaring hiervoor is terug te vinden in de in hoofdstuk V opgesomde onderzoeken. Op basis van de reeds uitgevoerde onderzoeken blijkt immers dat het gebruik van accountinginformatie een invloed heeft op

de groei van verkopen, winstgevendheid van de onderneming, efficiëntie, ... Hierdoor lijkt het ons aangewezen om verder te bouwen op de bestaande onderzoeken en dieper in te gaan op de relatie tussen het gebruik van accounting informatie en de ROA en de ROS. De tot nu toe uitgevoerde onderzoeken hebben steeds een correlatieve relatie nagestreefd. Wij willen een causale relatie vastleggen en de bestaande onderzoeken aanvullen.

Dit betekent dus dat hypothese 1 wordt getest aan de hand van de volgende twee regressievergelijkingen, waarbij de invloed van het gebruik van accounting informatie op de 'return on sales' en de 'return on assets' wordt nagegaan:

$$1) \text{ ROS} = \beta_0 + \beta_1 \text{ ACCINFO} + \beta_2 \text{ LEVERAGE} + \beta_3 \text{ GROEI} + \beta_4 \text{ GROOTTE} + \beta_5 \text{ SECTOR} \\ + \beta_6 \text{ PKOTW} + \varepsilon$$

$$2) \text{ ROA} = \beta_0 + \beta_1 \text{ ACCINFO} + \beta_2 \text{ LEVERAGE} + \beta_3 \text{ GROEI} + \beta_4 \text{ GROOTTE} + \beta_5 \text{ SECTOR} \\ + \beta_6 \text{ GROEITVA} + \varepsilon$$

De afhankelijke variabele is zoals aangehaald de **financiële prestaties**, die worden gemeten door de ROS (nettowinst over de brutomarge) (Anderson & Reeb, 2003) en de ROA (winst voor belastingen vermeerderd met de financiële kosten over het totaal actief) (Laveren et al., 2004).

De onafhankelijke variabele is het **gebruik van accounting informatie** (ACCINFO in het model). Een waarde voor deze variabele wordt achterhaald door middel van de vragenlijst, omdat deze informatie niet publiek voor handen is. Zoals bleek uit hoofdstuk VI probeert vraag 1 het gebruik van accounting informatie door middel drie antwoordmogelijkheden, namelijk: nooit, af en toe en regelmatig te meten. De drie antwoordmogelijkheden krijgen respectievelijk de waarde 1, 2 en 3 toegewezen. Op deze manier bekomen de ondernemingen minstens de waarde 7 en hoogstens de waarde 21. Hoe hoger de waarde voor een onderneming, hoe hoger het gebruik voor deze onderneming is.

Er wordt voor deze variabele een positieve relatie met de prestaties verwacht. Hoe meer de ondernemingen gebruik maken van de financiële staten, hoe beter de beslissingen zullen zijn en dit zal een positieve invloed hebben op de prestaties.

De controlevariabelen moeten worden opgenomen in de regressie om het effect van het gebruik van accounting informatie op de financiële prestaties op een zuivere manier vast te leggen, zonder vertekeningen. De controlevariabelen hebben als voornaamste functie om de bedrijfs- en sectorgerelateerde kenmerken op te vangen in het regressiemodel. Een eerste bedrijfsgerelateerde variabele is het **niveau van schulden** (LEVERAGE), die wordt bekomen door de lange termijn schulden te delen door het totaal actief. Deze variabele controleert de invloed van de hefboomwerking op de prestaties van de onderneming (Anderson & Reeb, 2003). Voor deze variabele wordt er een negatieve relatie met de prestaties verwacht.

De **groei van een bedrijf** (GROEI) wordt uitgedrukt door gebruik te maken van het percentage dat de verkoop in het betreffende jaar is gestegen in vergelijking met het voorgaande jaar (Anderson & Reeb, 2003; Barontini & Caprio, 2006). De ondernemingen die een verkort schema opstellen hebben de mogelijkheid om de opbrengsten en de kosten samen te brengen tot één post, namelijk de 'brutomarge'. Als gevolg hiervan wordt de groei bepaald door de procentuele toename of afname van de brutomarge te berekenen. De groei heeft een positieve invloed op de prestaties van de onderneming, dit kan uit het Dupont model worden afgeleid (Laveren et al., 2004).

Een derde variabele is de **bedrijfs grootte** (GROOTTE) die wordt gemeten door de natuurlijke logaritme van het balanstotaal te nemen (Barontini & Caprio, 2006). We verwachten een positieve relatie met de bedrijfsprestaties voor deze variabele.

De sector (SECTOR) waarin de onderneming actief is, wordt ook als een controlevariabele opgenomen in verschillende onderzoeken (Callen & Thomas, 2009; Claver et al., 2002). In dit onderzoek wordt een dummyvariabele gebruikt, waarbij 1 staat voor een industriële onderneming en 0 voor een handelsonderneming. Het verwachte teken voor deze variabele is negatief.

Het personeel van een onderneming is een belangrijke asset die ertoe kan leiden dat de onderneming beter presteert dan de andere ondernemingen. In welke mate de personeelskost determinerend is voor de winstgevendheid van de onderneming wordt nagegaan door de variabele '**personeelskosten over de toegevoegde waarde**' (PKOTW) toe te voegen aan het model. Deze variabele wordt opgenomen in het model met de ROS als afhankelijke variabele omdat deze een sterke positieve correlatie heeft met de ROS (Laveren et al., 2004).

Om de invloed op de ROA na te gaan, wordt niet voor de PKOTW gekozen, maar voor de groeiopportunity. De groeiopportunity (ook R&D intensiteit genoemd) wordt ook in de analyse opgenomen. Voor grote ondernemingen wordt deze variabele berekend door de R&D uitgaven uit te zetten ten opzichte van de verkopen. In het verkort schema is het echter niet mogelijk om deze gegevens af te leiden. Daarom wordt ervoor geadviseerd om de groeiopportunities te berekenen door de **procentuele groei van het vast actief** (GROEITVA). Voor deze variabele wordt er een positieve relatie verwacht: hoe meer investeringen een onderneming maakt hoe beter de prestaties zijn.

Tabel 8.1 geeft een overzicht van de verschillende variabelen die in de regressie worden opgenomen.

Tabel 8.1: Overzicht variabelen

Variabelen	<i>Definitie</i>	<i>Verwacht teken</i>
Afhankelijke variabele		
ROA	(Winst voor belastingen + financiële kosten/het totaal actief)*100	
ROS	(Nettowinst/brutomarge)*100	
Onafhankelijke variabele		
ACCINFO	Het gebruik van accountinginformatie met een score gaande van 7 tot 21	+
Controlevariabelen		
LEVERAGE	(VV >1j /Totaal actief)*100	-
GROEI	(Brutomarge dit jaar-brutomarge vorig jaar)/brutomarge vorig jaar	+
GROOTTE	Natuurlijk logaritme van het totaal actief	+
SECTOR	Dummyvariabele, waarbij 1 staat voor een industriële onderneming en 0 voor een handelsonderneming	-
PKOTW	Personeelskosten/Toegevoegde waarde	+
GROEITVA	{(TVA dit jaar – TVA vorig jaar)/MVA vorig jaar}*100	+

Bron: eigen verwerking

Zoals in hoofdstuk VI is aangegeven worden de gegevens nodig voor de bepaling van de variabele ACCINFO uit de enquête afgeleid. De waarde van de afhankelijke- en de controlevariabelen worden bepaald aan de hand van de jaarrekeningen van 2008 van de ondernemingen. Deze laatste worden vanuit de Balanscentrale opgevraagd. In totaal zijn er 109 ondernemingen die in de analyse kunnen worden opgenomen. De resterende 15 ondernemingen hebben hun gegevens in verband met hun onderneming niet volledig

ingevuld, waardoor ze uit de analyse zijn geweerd. De twee opgestelde modellen zijn aan de hand van het softwarepakket SPSS uitgetest.

B. Univariate analyse van de variabelen

Vooraleer het regressiemodel wordt besproken, wordt er ingegaan op de bespreking van de gemiddelde- en mediaanwaarden van de verschillende variabelen. Deze waarden zijn terug te vinden in tabel 8.2.

Tabel 8.2: Beschrijvende statistieken van de variabelen (n = 109)

	Gemiddelde	Mediaan	Minimum	Maximum
ROS	12,82	8,27	-89,50	257,60
ROA	8,81	6,88	-24,86	46,38
ACCINFO	16,66	17,00	7	21
LEVERAGE	16,01	11,63	0,00	104,29
GROEI	-6,87	4,11	-1532,05	291,5
GROOTTE	3.978.600	2.601.000	158.000	77.156.000
SECTOR	0,52	1	0,00	1,00
PKOTW	74,42	65,78	-3,49	808,65
GROEITVA	11,80	0,17	-39,79	189,26

Bron: eigen verwerking

Als we een kijkje nemen op de afhankelijke variabelen (ROA en ROS), dan kan er worden besloten dat de gemiddelde onderneming een positieve rendabiliteit heeft. De ROS van de ondernemingen is gemiddeld 12,82 terwijl de ROA lager ligt (8,81). De ROS vertoont een hoge maximumwaarde (257,60), wat de gemiddelde waarde hoger heeft geduwd. Voor de ROA zijn er geen extreme waarden.

Verder kan er op basis van tabel 8.2 worden afgeleid dat het gebruik van accounting informatie door ondernemingen een gemiddelde van 16,66 vertoont. Dit betekent dat de meerderheid van de ondernemingen een hoog gebruik van accounting informatie hebben, indien we de maximum haalbare waarde in acht nemen (=21). De mediaanwaarde komt overeen met het gemiddelde wat op een gelijke spreiding van de scores voor deze variabele duidt.

Het leverage niveau van ondernemingen is gemiddeld 16,01 procent. De meerderheid van de ondernemingen hebben weliswaar een kleinere waarde, indien de mediaanwaarde voor ogen wordt gehouden. De gemiddelde waarde duidt erop dat de ondernemingen niet veel schulden op lange termijn hebben. De maximumwaarde geeft aan dat er een uitzonderingsgeval aanwezig is. Een onderneming heeft zelfs meer schulden op lange

termijn dan het totaal actief, wat duidt op een negatief eigen vermogen. Er is blijkbaar een duidelijke spreiding in de waarden van het leverage niveau.

Wat betreft de groei kan er worden vastgesteld dat de brutomarge van de ondernemingen gemiddeld 6,87 procent is afgenomen. Wel moet er aan worden toegevoegd dat één zeer sterk ingekrompen onderneming de gemiddelde waarde omlaag heeft getrokken (minimumwaarde van -1532,05), want de mediaanwaarde toont dat de meeste ondernemingen een groei hebben gerealiseerd. Het actief van de gemiddelde onderneming is 3.978.600 EUR. Het totaal actief van de ondernemingen wijkt niet veel af van deze waarde, maar er is duidelijk een onderneming die hiervan afwijkt (maximumwaarde = 77.156.000). Vermits we de werknemerscriteria hebben gebruikt bij de selectie van kleine ondernemingen (en niet het balanstotaal < 10.000.000 EUR) is deze onderneming ondanks de hoge waarde voor het actief in de analyse opgenomen.

De gemiddelde waarde van de dummyvariabele sector geeft aan dat de industriële en de handelsondernemingen ongeveer gelijkmatig verdeeld zijn. In totaal zijn er 57 industriële ondernemingen en 52 handelsondernemingen in de analyse opgenomen. De personeelskosten over de toegevoegde waarde is gemiddeld 74 procent. De ondernemingen hebben hoge personeelskosten in verhouding met de toegevoegde waarde. Uit de minimum- en maximumwaarden voor deze variabele blijkt dat er een grote spreiding bestaat. Er zijn ondernemingen die zeer hoge personeelskosten hebben in verhouding met de toegevoegde waarde.

De groei in totale vaste activa heeft een gemiddelde waarde van 11,66 procent. Op basis van de mediaanwaarde kan er worden besloten dat de meerderheid van de ondernemingen toch een kleinere groei hebben gekend. Er zijn enkele uitschieters die de gemiddelde waarde omhoog hebben gestuwd (maximumwaarde = 189,26).

C. Outliers, multicollineariteit en autocorrelatie

In deze paragraaf worden de problemen die zich kunnen voordoen bij een regressieanalyse besproken. Meer specifiek wordt het probleem van outliers, de aanwezigheid van multicollineariteit en het probleem van 'autocorrelatie' behandeld.

C.1 Outliers

Enkele ondernemingen hebben voor sommige variabelen hogere dan normale waarden (zie de maximumwaarden tabel 8.2), waardoor het aangewezen is om na te gaan of deze waarden als outliers kunnen worden beschouwd.

Outliers kunnen in een dataset voorkomen en moeten in acht worden genomen wanneer een regressieanalyse wordt gestart. Een outlier is een observatie die een waarde heeft die sterk verschilt van de waarden van de rest van de observaties. Er wordt aangenomen dat wanneer de waarde drie standaarddeviaties van de gemiddelde waarde van alle observaties is verwijderd het als een extreme waarde moet worden beschouwd (Moore & McGabe, 1999). De tabellen 8.3 en 8.4 tonen de outliers aan voor de twee afhankelijke variabelen. De cases met een standaardafwijking groter dan 3 of kleiner dan -3 worden als outliers aangeduid.

Tabel 8.3: Outlier voor het model met ROS als afhankelijke variabele (n = 109)

Case Number	Std. Residual	ROS	Predicted Value	Residual
2	7,979	257,60	38,3772	219,22198

a. Dependent Variable: ROS

Bron: eigen verwerking

Tabel 8.4: Outlier voor het model met ROA als afhankelijke variabele (n = 109)

Case Number	Std. Residual	ROA	Predicted Value	Residual
86	4,286	46,38	9,6572	36,72361

a. Dependent Variable: ROA

Bron: eigen verwerking

De voorgaande tabellen geven de outliers weer die enkel betrekking hebben op de afhankelijke variabelen. Gebruikmakend van SPSS is voor de controlevariabelen LEVERAGE, GROEI, GROOTTE, PKOTW en GROEITVA ook onderzocht of sommige

waarden als outliers kunnen worden beschouwd. De standaardscores zijn voor deze variabelen berekend en de waarden die weer buiten het interval [-3; +3] liggen zijn als extreme waarden aangeduid. In totaal zijn er voor beide regressiemodellen drie ondernemingen uit de analyse weggefilterd, waarvan één onderneming verschillend was voor de twee modellen, zoals ook te zien is in de tabellen 8.3 en 8.4.

Nadat de outliers zijn weggefilterd, is er opnieuw een tabel (8.5) met de beschrijvende statistieken van de variabelen opgesteld. We kunnen nu zien dat er geen sprake meer is van extreme waarden voor de verschillende variabelen. De gemiddelden liggen in de buurt van de mediaan.

Tabel 8.5: Beschrijvende statistieken van de variabelen na filtering

	Gemiddelde	Mediaan	Minimum	Maximum
ROS	9,51	7,88	-89,50	77,90
ROA	8,66	6,88	-24,86	39,82
ACCINFO	16,66	17,00	7	21
LEVERAGE	15,68	11,11	0,00	104,29
GROEI	8,05	4,20	-89,38	291,5
GROOTTE	3.255.800	2.561.000	158.000	13.946.000
SECTOR	0,52	1	0,00	1,00
PKOTW	73,55	65,95	0,85	808,65
GROEITVA	11,89	0,17	-39,79	189,26

Bron: eigen verwerking

C.2 Multicollineariteit

Om ervoor te zorgen dat de geschatte regressielijn geen vertekend beeld geeft van de bestaande relatie tussen de afhankelijke en de onafhankelijke variabele, moet er worden nagegaan of er tussen de onafhankelijke- en controlevariabelen sprake is van multicollineariteit. Dit begrip wijst op de lineaire relatie tussen de verklarende variabelen onderling. Een sterke lineaire relatie tussen de verklarende variabelen leidt tot slechtere schattingen van de regressiecoëfficiënten, met een lagere betrouwbaarheid tot gevolg (Stock & Watson, 2007).

Het bestaan van multicollineariteit kan op verschillende manieren worden geverifieerd. Een eerste manier is om de correlaties tussen de verschillende verklarende variabelen te berekenen. Er wordt dan gesproken van multicollineariteit wanneer de correlaties tussen de variabelen hoger liggen dan 0,8 (Gujarati, 2003).

Zoals uit tabel 8.6 blijkt, liggen de correlaties tussen de variabelen onder de norm van 0,8. De allerhoogste correlatie tussen twee variabelen is 0,266 (tussen de variabelen LEVERAGE en GROOTTE). Het overgrote deel van de correlaties tussen twee variabelen ligt zelfs onder 0,10. De correlaties tussen de controlevariabelen en de afhankelijke variabelen liggen hoger. Dit is ook te verwachten omdat deze variabelen de afhankelijke variabelen moeten verklaren. Er kan dus worden besloten op basis van deze test dat multicollineariteit niet van toepassing is.

Tabel 8.6: Correlaties tussen de variabelen (n = 106)

	ROS	ROA	ACCINFO	LEVERAGE	GROEI	GROOTTE	SECTOR	PKOTW	GROEITVA
ROS	1								
ROA	,408**	1							
ACCINFO	,135	,162	1						
LEVERAGE	-,378**	-,015	-,015	1					
GROEI	-,493**	,254**	,058	-,088	1				
GROOTTE	,235*	,007	,212*	-,294**	,062	1			
SECTOR	-,026	-,191	-,060	,063	-,088	-,075	1		
PKOTW	,196*	,037	-,069	-,082	,022	-,088	,108	1	
GROEITVA	,175	,188	,116	-,072	,074	,132	-,187	-,019	1

** Correlatie is significant op het niveau 0,01

* Correlatie is significant op het niveau 0,05

De correlaties geven een indicatie van de afwezigheid van multicollineariteit, maar zijn niet doorslaggevend om te concluderen dat multicollineariteit helemaal geen probleem vormt voor de resultaten van de regressieanalyse. De Tolerance en de VIF-waarden geven een indicatie van de mate van multicollineariteit van een regressiemodel. De gehanteerde norm voor de Tolerance-waarde is 0,2. Een waarde kleiner dan 0,2 wijst op de aanwezigheid van multicollineariteit en het model moet dan worden aangepast (O'Brien, 2007).

De VIF-waarde (variance inflation factor) is de inverse van de Tolerance-waarde. Deze indicator berekent de toename in de variantie van een gegeven verklarende variabele als gevolg van multicollineariteit. Een VIF-waarde kleiner dan 5 duidt op de afwezigheid van multicollineariteit (O'Brien, 2007). De tabellen 8.7 en 8.8 tonen de Tolerance-waarden en de VIF-waarden van de verklarende variabelen.

Tabel 8.7: Tolerance- en VIF-waarden voor het model met ROS als afhankelijke variabele (n = 106)

	Tolerance-waarden	VIF-waarden
ACCINFO	,953	1,049
LEVERAGE	,876	1,141
GROEI	,879	1,137
GROOTTE	,854	1,171
SECTOR	,977	1,023
PKOTW	,857	1,167

Bron: eigen verwerking

Tabel 8.8: Tolerance- en VIF-waarden voor het model met ROA als afhankelijke variabele (n = 106)

	Tolerance-waarden	VIF-waarden
ACCINFO	,944	1,059
LEVERAGE	,898	1,114
GROEI	,949	1,054
GROOTTE	,862	1,160
SECTOR	,959	1,043
GROEITVA	,909	1,100

Bron: eigen verwerking

Uit deze tabellen kan er worden afgeleid dat er geen sprake is van multicollineariteit. De Tolerance-waarden zijn steeds hoger dan de norm van 0,2 en de VIF-waarden zijn steeds lager dan 5 en schommelen rond de waarde 1. Er kan dus worden geconcludeerd dat in

dit model multicollineariteit niet van toepassing is en dat het model niet moet worden aangepast.

C.3 Autocorrelatie

Autocorrelatie is een ander probleem dat van invloed kan zijn op de regressieresultaten. Het duidt op de onderlinge correlatie tussen opeenvolgende waarnemingen. Dit probleem doet zich vooral voor wanneer de afhankelijke variabele de tijd weergeeft. Omdat in dit onderzoek geen gebruik wordt gemaakt van waarnemingen over verschillende jaren heen is het te verwachten dat autocorrelatie niet van invloed is op het gehanteerde model. Om er toch zeker van te zijn, wordt de Durbin-Watson statistiek berekend. De Durbin-Watson statistiek geeft een indicatie van de bestaande autocorrelatie in een regressie. Indien de waarde dichtbij 2 ligt, is er geen sprake van autocorrelatie. Een waarde dichtbij 0 betekent dat autocorrelatie een probleem vormt.

Tabellen 8.9 en 8.10 geven een indicatie over het al of niet bestaan van autocorrelatie in dit onderzoek. De Durbin-Watson waarden liggen steeds dichtbij 2 voor de verschillende verklarende variabelen, zodat er in dit onderzoek geen maatregelen moeten worden genomen voor het probleem van autocorrelatie.

Tabel 8.9: Durbin-Watson statistiek voor het model met ROS als afhankelijke variabele (n = 106)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,605 ^a	,366	,328	13,41268	2,067

Bron: eigen verwerking

Tabel 8.10: Durbin-Watson statistiek voor het model met ROA als afhankelijke variabele (n = 106)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,472 ^a	,223	,176	7,79603	1,893

Bron: eigen verwerking

D. Meervoudige regressieanalyse

De relatie tussen het gebruik van accountinginformatie en de prestaties van de onderneming wordt gemeten aan de hand van de twee modellen die in sectie A zijn besproken. Elk model gaat de invloed van het gebruik van accounting informatie op een andere prestatemaatstaf na. De resultaten van de analyse worden besproken in het licht van de gestelde hypothese.

Het eerste model is:

$$1) \text{ ROS} = \beta_0 + \beta_1 \text{ ACCINFO} + \beta_2 \text{ LEVERAGE} + \beta_3 \text{ GROEI} + \beta_4 \text{ GROOTTE} + \beta_5 \text{ SECTOR} + \beta_6 \text{ PKOTW} + \varepsilon$$

De resultaten van dit model zijn terug te vinden in tabel 8.11.

Tabel 8.11: Regressiemodel met ROS als afhankelijke variabele (n = 106)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,605 ^a	,366	,328	13,41268	2,067

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	10301,273	6	1716,879	9,544	,000 ^a
	Residual	17810,101	99	179,900		
	Total	28111,374	105			

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	-68,083	27,800		-2,449	,016
ACCINFO	,835	,434	,158	1,924	,057
LEVERAGE	-,345	,080	-,368	-4,311	,000
GROEI	,040	,040	,086	1,012	,314
GROOTTE	4,426	1,868	,205	2,369	,020
SECTOR	-2,649	2,638	-,081	-1,004	,318
PKOTW	,068	,018	,325	3,761	,000

Bron: eigen verwerking

Uit het bovenstaande regressiemodel kan worden afgeleid dat ondernemingen die gebruik maken van hun financiële staten betere prestaties vertonen dan deze die het niet doen. Zo zal een verhoging van de score aangaande de aanwending van de financiële staten met 1 ertoe leiden dat de ROS toeneemt met 0,835. Deze relatie blijkt significant te zijn op het niveau van ,10 (p-waarde = 0,057).

Wanneer er wordt nagegaan of de controlevariabelen de verwachte invloed hebben op de ROS, dan kan er worden besloten dat de LEVERAGE, GROOTTE en PKOTW een significante relatie hebben met de afhankelijke variabele. De LEVERAGE heeft een negatieve relatie met de ROS. Een toename van de LEVERAGE leidt tot een afname van de ROS met 0,345. Wanneer de GROOTTE met een eenheid toeneemt, zal de ROS met 4,426 toenemen. Deze positieve relatie geldt ook voor de andere variabele. De ROS zal stijgen met 0,068 wanneer de PKOTW met een eenheid toeneemt. Deze variabelen hebben een significante relatie met de ROS, wat blijkt uit hun p-waarden die respectievelijk 0,000; 0,020 en 0,000 zijn. De andere variabelen GROEI en SECTOR hebben geen significante negatieve relatie met de `return on sales' (p-waarden zijn respectievelijk 0,314 en 0,318) en is in tegenstelling tot wat er wordt verwacht geen determinant van de prestaties gemeten door de ROS.

Er moet wel op worden gewezen dat de onafhankelijke- en controlevariabelen samen 36,6 procent van de afhankelijke variabele verklaren. Het model is significant voor zover deze variabelen de ROS verklaren (p-waarde = 0,000).

Op basis van dit model kan worden besloten dat het gebruik van accounting informatie een positieve invloed heeft op de prestaties van de onderneming gemeten door de 'return on sales'. Hypothese 1 kan dus worden aanvaard op basis van dit meervoudige lineaire regressiemodel: *KMO's die hun financiële staten aanwenden voor de besluitvorming vertonen betere bedrijfsprestaties (gemeten door ROS) dan deze die het niet doen.*

Het tweede model met de 'return on assets' als afhankelijke variabele is:

$$1) \text{ ROA} = \beta_0 + \beta_1 \text{ ACCINFO} + \beta_2 \text{ GROOTTE} + \beta_3 \text{ SECTOR} + \beta_4 \text{ LEVERAGE} + \beta_5 \text{ GROEI} + \beta_6 \text{ DUMMYSECTOR} + \varepsilon$$

2)

De resultaten van dit model zijn opgenomen in tabel 8.12.

Tabel 8.12: Regressiemodel met ROA als afhankelijke variabele (n = 106)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,472 ^a	,223	,176	7,79603	1,893

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1723,839	6	287,306	4,727	,000 ^a
	Residual	6017,033	99	60,778		
	Total	7740,872	105			

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	34,068	16,126		2,113	,037
ACCINFO	,484	,253	,174	1,911	,059
LEVERAGE	-,187	,046	-,381	-4,076	,000
GROEI	,023	,022	,094	1,037	,302
GROOTTE	-2,025	1,100	-,176	-1,841	,069
SECTOR	-2,089	1,548	-,122	-1,350	,180
GROEITVA	,024	,019	,116	1,253	,213

Bron: eigen verwerking

Tabel 8.12 toont aan dat er een positieve significante relatie bestaat tussen het gebruik van accounting informatie en de prestaties gemeten door de 'return on assets'. Deze significante relatie betekent dat een toename van de score van het gebruik van accounting informatie met 1 de 'return on assets' vermeerderd met 0,484 (p-waarde = 0,059).

Wanneer er een kijkje wordt genomen op de andere variabelen waarvan verwacht wordt dat ze de ROA verklaren, kan er worden gesteld dat de LEVERAGE en GROOTTE een significante invloed hebben op de ROA. Een toename van de LEVERAGE met 1 eenheid leidt tot een afname van de ROA met 0,187 (p-waarde = 0,000) en een toename van de GROOTTE met 1 leidt tot een vermindering van de ROA met 2,025 (p-waarde = 0,069). De variabelen GROEI, GROEITVA en SECTOR hebben nagenoeg geen significante relatie met de ROA (p-waarden zijn respectievelijk ,0302 0,213 en 0,180), maar ze vertonen wel de vooropgestelde richting.

De variabelen verklaren samen slechts 22,3 procent van de afhankelijke variabele en voor zover deze variabelen de ROA verklaren zal dit model significant zijn. Dit kan uit de p-waarde (0,000) worden afgeleid.

Als conclusie kan er worden gesteld dat het gebruik van accounting informatie een significante invloed heeft op de prestaties gemeten door de ROA. De hypothese kan dus

worden aangenomen. *De KMO's die hun financiële staten aanwenden voor de besluitvorming gaan een hogere ROA vertonen dan deze die het niet doen.*

E. Contingentietabel

In hoofdstuk VII hebben we de bevindingen van de respondenten in verband met de huidige accountingregelgeving en hun gebruik van de financiële staten kunnen vaststellen. Zo wordt er aangegeven dat enkele voorgestelde maatregelen van de Europese Commissie de ondernemingen bevallen. Daarnaast wordt het duidelijk dat de overgrote meerderheid van de ondernemingen regelmatig gebruik maakt van hun financiële staten voor verschillende doeleinden. Het is dan interessant om na te gaan of de tevredenheid over de huidige accountingregelgeving een invloed uitoefent op het gebruik van de financiële staten. We verwachten dat ondernemingen die vinden dat de huidige accountingregelgeving voldoet aan de wensen van de KMO'er, het nut van de financiële staten beter inzien en meer gebruik maken van de financiële staten.

De tweede hypothese stelt dan dat de KMO's die tevreden zijn over de huidige accountingregelgeving meer gebruik maken van de financiële staten. Om dit na te gaan is er een contingentietabel in SPSS aangemaakt. Hierbij zijn de waarden voor de gebruikers (gemeten door vraag 1 uit de enquête, zie hoofdstuk VI) en tevredenheid (gemeten door vraag 2 en 3 uit de enquête, zie hoofdstuk VI) teruggebracht tot 3 waarden, wat terug te vinden is in de onderstaande tabel 8.13. Om tot deze waarden te komen zijn eerst de totaalscores voor beide variabelen berekend. Hierna zijn er op basis van de frequentietabellen beide variabelen onderverdeeld. Bij de onderverdeling van de variabelen in een laag-midden-hoog groep, wordt er naar gestreefd om deze drie groepen even groot te maken. De regel van 33-33-33 procent wordt toegepast.

Voor de variabele 'tevredenheid over huidige accountingregelgeving' variëren de scores tussen 8 en 40. De ondernemingen met een score kleiner dan en gelijk aan 23 behoren tot de groep van tevreden ondernemingen. De ondernemingen met een score hoger dan 29 zijn in de groep van minder tevreden KMO'ers opgenomen. De resterende ondernemingen zijn in de groep van gemiddeld tevreden ondernemingen terug te vinden. Voor de variabele 'gebruik van accounting informatie' liggen de scores tussen 7 en 21. Hierbij zijn de ondernemingen met een score kleiner dan en gelijk aan 15 als de minder sterke gebruikers bestempeld. De ondernemingen met een score hoger dan 18 zijn de sterke gebruikers. De ondernemingen met een score tussen 15 en 18 zijn in de groep van gemiddelde gebruikers opgenomen.

Na de onderverdeling van de twee variabelen in drie subcategorieën, is een contingentietabel opgesteld om de tweede hypothese te testen. Deze is terug te vinden in tabel 8.13. Op basis van tabel 8.13 kan er worden besloten dat 31 procent van de ondernemingen die tevreden zijn over de huidige accountingregelgeving, weinig gebruik maken van de financiële staten. 32,6 procent van de KMO'ers die niet tevreden zijn over de huidige regelgeving, gaan weinig gebruik maken van de jaarrekening. Dit ondersteunt het positieve verband, maar is toch wel een zwak verband. 50 procent van de tevreden ondernemingen, maken veel gebruik van hun financiële staten, terwijl 34,8 procent van de minder tevreden ondernemingen veel gebruik maken van accounting informatie. Dit ondersteunt eveneens de positieve richting. De significantietest duidt er echter op dat deze positieve relatie niet significant is, zelfs niet onder de minder strenge norm van ,10 (p-waarde = 0,51, zie tabel 8.14).

Tabel 8.13 : Contingentietabel aangaande hypothese 2b

		Tevredenheid					
		Minder tevreden		gemiddeld tevreden		tevreden	
		Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %
Gebruik accounting informatie	weinig gebruik	15	32,6%	9	25,0%	13	31,0%
	gemiddeld gebruik	15	32,6%	11	30,6%	8	19,0%
	veel gebruik	16	34,8%	16	44,4%	21	50,0%

Bron: eigen verwerking

Tabel 8.14: Significantietest hypothese 2b op basis van Chi square test

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,297 ^a	4	,509
Likelihood Ratio	3,428	4	,489
Linear-by-Linear Association	,899	1	,343
N of Valid Cases	124		

Bron: eigen verwerking

Op basis van de contingentietabel en de significantietest kan het volgende worden besloten in verband met hypothese 2b. Het positieve verband dat we hadden verwacht tussen de tevredenheid over de huidige accountingregelgeving en het gebruik van accounting informatie bestaat. De ondernemingen die tevreden zijn over de huidige accountingregelgeving, gaan meer gebruik maken van accounting informatie dan deze die minder tevreden zijn. De variabelen zijn afhankelijk van elkaar, maar de relatie is helaas niet significant.

Hoofdstuk IX: Conclusie

Met dit onderzoek hebben we twee doelstellingen nagestreefd. Enerzijds hebben we geprobeerd om met dit onderzoek na te gaan in welke mate de ondernemingen akkoord gaan met de vereenvoudigingsmaatregelen van de Europese Commissie betreffende de boekhouding. Anderzijds hebben we getracht om te bepalen of kleine ondernemingen die gebruik maken van hun financiële staten betere prestaties vertonen dan deze die het niet doen.

De maatregelen van de Europese Commissie zijn op te sommen als volgt: minder regels voor de KMO'er, minder posten die in de jaarrekening moeten worden opgenomen, vrijstelling van de micro-entiteiten van de opstelling van een jaarrekening en de afschaffing van de publicatieplicht. Deze maatregelen worden geïntroduceerd omdat de Europese Commissie van mening is dat de administratieve lasten van het opstellen van een jaarrekening voor de KMO te hoog liggen en deze maatregelen de lasten kunnen verzachten.

Verschillende definities zijn terug te vinden in verband met kleine en middelgrote ondernemingen. De onderzoekseenheden van dit onderzoek zijn enkel de kleine ondernemingen. De definitie die in dit onderzoek van toepassing is, is de definitie die de Europese Commissie hanteert. Zij stelt dat kleine ondernemingen de ondernemingen zijn met minder dan 50 werknemers tewerkstellen en die een balanstotaal of omzet hebben die kleiner is dan 10.000.000 EUR. De werknemerscriteria is gebruikt om de juiste ondernemingen voor het onderzoek te kiezen. De criteria van het balanstotaal hebben we niet als criteria opgegeven bij de keuze van de onderzoekseenheden, waardoor de ondernemingen die deze criteria overschreden in de analyse zijn behouden.

Met een enquête is nagegaan of de financiële staten worden aangewend en wat de mening is over de voorstellen van de Europese Commissie. Om na te gaan of de ondernemingen de stappen van de Europese Commissie steunen worden drie vragen gesteld. Ten eerste worden de ondernemingen gevraagd welke zwakheden zij verbinden aan het voeren van een boekhouding. Ten tweede worden ze gevraagd wat ze vinden in verband met de voorgestelde maatregelen van de Europese Commissie. En als laatste worden ze gevraagd of ze vinden dat deze maatregelen een oplossing kunnen bieden voor deze zwakheden. Een eerste analyse van de resultaten van de enquête bracht het volgende aan het licht. De meeste ondernemingen zijn van mening dat de grootste zwakheden verbonden aan de huidige accountingregelgeving de kosten en de complexiteit zijn. Ze voegen er aan toe dat maatregelen een oplossing kunnen bieden

voor deze zwakheden, maar zijn geen voorstander van een volledige afschaffing van de publicatieplicht en de volledige vrijstelling van de micro-entiteiten van de opstelling van de jaarrekening.

Na de uitgebreide analyse van de vragen, is de relatie tussen het gebruik van accounting informatie en de prestaties achterhaald. De literatuur wees uit dat de financiële staten voor verschillende doeleinden kunnen worden gebruikt. Een eerste daarvan is het gebruik van de financiële staten voor het opstellen van de budgetten. Een andere mogelijkheid is om de financiële staten in te zetten bij het maken van de juiste investeringsbeslissingen. Ook ratio-analyses op basis van de financiële staten is een gekende aanwending van de jaarrekening. De relaties met de bank ondersteunen en het verkrijgen van kredieten zijn weer andere mogelijkheden. Als laatste was er nog het gebruik van de financiële staten voor het bepalen van de behoefte aan bedrijfskapitaal en de beoordeling van de uitgaven.

De enquête bevestigde de bevindingen inzake de doeleinden van de financiële staten. De meerderheid van de ondernemingen maken duidelijk dat ze de financiële staten voor de opgesomde doeleinden op regelmatige basis aanwenden. Slechts weinig ondernemingen delen mee dat ze de financiële staten nooit (voor één van de doeleinden) gebruiken. Dat de lijst van aanwendingsmogelijkheden niet exhaustief is, wordt duidelijk met de invulling van de open vragen. Hiermee voegen de respondenten er aan toe dat ze de financiële staten ook inzetten om de evolutie van de onderneming na te gaan, om een bordtabel op te stellen, voor de bijsturing, interne rapportering,...

Om een antwoord te formuleren op de vraag of er een relatie bestaat tussen accounting informatie en de prestaties, is er een regressieanalyse uitgevoerd. Voor de afhankelijke variabele (bedrijfsprestaties) worden twee maatstaven gebruikt, namelijk de 'return on sales' en de 'return on assets'. De controlevariabelen (leverage, groei, grootte, sector, groei totaal vast actief, personeelskost over toegevoegde waarde) zijn gekozen op basis van al uitgevoerde onderzoeken. Elke onderneming heeft voor de onafhankelijke variabele (het gebruik van accountinginformatie) op basis van de gevoerde enquête een score gekregen. De jaarrekeningen zijn aangewend om de waarde van de controlevariabelen te berekenen. Twee modellen werden opgesteld die dan via SPSS zijn uitgetest.

De resultaten van de regressieanalyse tonen aan dat er een positieve significante relatie bestaat tussen het gebruik van accounting informatie en de bedrijfsprestatie gemeten door ROS (significant op niveau ,05) en ROA (significant op niveau ,10). Ondernemingen die hun financiële staten gebruiken voor verschillende doeleinden, vertonen betere resultaten dan deze die het niet doen. Deze resultaten stemmen overeen met de resultaten van de auteurs die dit topic (positieve relatie tussen het gebruik van accounting informatie en de prestaties) ook hebben onderzocht. De meeste auteurs hebben een positieve relatie met de groei in verkopen kunnen vaststellen. Wij hebben kunnen aantonen dat er een positieve causale relatie tussen het gebruik van accounting informatie en de bedrijfsprestaties (gemeten door ROS en ROA) bestaat voor de Belgische KMO's.

Op basis van deze resultaten hebben we dus een antwoord kunnen formuleren op de centrale onderzoeksvraag. *De KMO's die hun financiële staten aanwenden, gaan daadwerkelijk betere bedrijfsprestaties vertonen dan deze die het niet doen.*

Als laatste is er gepoogd om te achterhalen of er een relatie bestaat tussen de tevredenheid over de huidige accountingregelgeving en het gebruik van accounting informatie. Deze relatie is op basis van een contingentietabel onderzocht, waarbij de twee variabelen op basis van een frequentietabel in een laag-midden-hoog groep is verdeeld. De richting van de relatie komt overeen met de veronderstelling. Diegene die tevreden zijn over de huidige accountingregelgeving, gaan meer gebruik maken van hun financiële staten dan diegene die minder tevreden zijn. Toch kan er niet besloten worden dat deze relatie significant is.

Wat betreft de aanbevelingen voor verder onderzoek kan er het volgende worden toegevoegd. In dit onderzoek zijn er slechts 109 ondernemingen bruikbaar om een regressieanalyse uit te voeren, waarvan er uiteindelijk ook nog eens 3 zijn weggefilterd. In de toekomst is een onderzoek met meerdere ondernemingen aangewezen om tot betere conclusies te komen. Verder is het ook belangrijk om te streven naar een nog beter model. Het model met de ROA als afhankelijke variabele verklaart slechts 23 procent van de afhankelijke variabele.

Voor de tweede hypothese is er geen significant verband vastgelegd, de positieve relatie bestaat echter wel. Om de tevredenheid van de respondenten te meten zijn er slechts twee vragen gebruikt. Dit kan misschien een verklaring zijn voor deze niet significante relatie. Er dienen misschien meerdere vragen te worden gesteld om een beter beeld over

de tevredenheid te verkrijgen en betere conclusies te kunnen trekken. De intentie was om een eerste indicatie over de relatie aan te geven en het kan interessant zijn om het in de toekomst meer in detail te ontleden.

Tevens werd het op basis van de enquête duidelijk dat de financiële staten voor nog andere doeleinden worden gebruikt dan de opgesomde. Deze kunnen in een later onderzoek worden opgenomen. Ook is het misschien interessant om verschillen tussen handels- en industriële ondernemingen te achterhalen. In dit onderzoek is dit niet mogelijk, omdat het aantal van beide groepen ondernemingen te laag is. Een onderzoek naar de verschillen in dit onderzoek zou niet representatief kunnen zijn voor de hele populatie.

Lijst van geraadpleegde werken

Aanbeveling van de Europese Commissie van 6 mei 2003. (2003) (online). Opgevraagd op 25 januari 2008, via http://www.iwt.be/downloads/algemeen/steun/kmo/KMO_definitie_EU_06052003.pdf.

Advies van 5 oktober van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren met betrekking tot de Mededeling van de Europese Commissie over een vereenvoudiging van het ondernemingsklimaat op het gebied van vennootschapsrecht, financiële verslaggeving en controle van jaarrekeningen (online) (2007). Opgevraagd op 14 oktober 2008 via http://www.accountancy.be/ned/downloads/Advies_IBR_Mededeling_Europese_Commissie.pdf.

Anderson, R.C. en Reeb, D.M. (2003). The Effect of Family Control on Firm Value and Performance: Evidence from Continental Europe. *Journal of Finance*, 58:3, 1301-1328.

Argilés, J.M. en Slof, E.J. (2003). The use of financial accounting information and firm performance: an empirical quantification for farms. *Accounting and business research*, 33:4, 251-273.

Argyris, C. (1991). Teaching smart people how to learn. *Harvard business review*, 4:2, 4-15.

Barker, P. En Noonan C. (1996). Small Company Compliance with Accounting Standards: The Irish Situation. *DCU Business School reasearch Paper Series*, nr. 10.

Barontini, R. en Caprio, L. (2006). The Effect of Family Control on Firm Value and Performance: Evidence from Continental Europe. *European Financial Management*, 12:5, 689-723.

Bradley, M.D. en Baron, D.M. (1992). Measuring performance in a multi product firm: an application to the U.S postal service. *Operations Research*, 41:3, 450-458.

Bragard, L. (1992). *KMO en informatie: strategische kennis verwerven en gebruiken*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Berger, A.N. en Udell, G.F. (1998). The economics of small business finance: the roles of private equity and debt markets in the financial growth cycle. *Journal of Banking & Finance*, 22, 613:673.

Broeckmans, J., *Methoden van onderzoek en rapportering*. Syllabus, Diepenbeek: academiejaar 2006-2007.

Bodnar, G.H. en Hopwood, W. (1998). *Accounting information systems*. New Jersey: Prentice Hall.

Boter, H. en Lundström A, (2005). SME perspectives on business support services: the role of company size, industry and location. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 12, 244-258.

Bushman, R.M. en Smith, J.A. (2003). Transparency, Financial Accounting Information and Corporate Governance. *Economic Policy Review*, 9:1,65-87.

Delmotte, J., Lamberts M., Sels L. En Van Hootehem G. (2002). Wat weten we over KMO's en over personeelsbeleid in KMO's. *Cahier 1 Vakgroep Arbeids- en Organisationsociologie*.

De nieuwe definitie van KMO's: informatiebrochure en modelverklaring (2006) Opgevraagd op 2 februari 2009, via http://www.senternovem.nl/mmfiles/Uitleg%20MKB-definitie_tcm24-268703.pdf.

De programmawet tot bevordering van het zelfstandig ondernemerschap, Belgisch staatsblad, gepubliceerd op 21/02/1998.

Donckels, R. (1989). *Te koop: familiale ondernemingen, opvolgingsproblematiek in bedrijven*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Europa overweegt afschaffing publicatie jaarrekening. Opgevraagd op 2 oktober 2008, via http://www.sdi.be/PDF_NL/NL_01_2008_PDF/13_sdi_01_08_nl-2.pdf.

Europa zet afschaffing jaarrekening toch door (2008). Opgevraagd op oktober 2008, via http://www.tijd.be/ondernemen/artikel/Europa_zet_afschaffing_jaarrekening_toch_door.8083863-1383.art.

Financial Accounting Standards Board (2008). *Statement of Financial Accounting Concepts No. 2: Qualitative Characteristics of Accounting Information*. Opgevraagd op 20 december 2008, via http://72.3.243.42/pdf/aop_CON2.pdf.

Garengo, P., Biazzo, S. en Bititci, U.S. (2005). Performance measurement systems in SME's: a review for a research agenda. *International Journal of management reviews*, 7:1, 25-47.

Gibson C.H. en Frischkoff, P.A. (1983). *Financials statement analysis*. Boston: Kent Publishing Company.

Gooderham, P.N., Tobiassen, A., Doving, E. en Nordhaug, O. (2004). Accountants as sources of business advice for small firms. *International small business Journal*, 22:1, 5-22.

Gujarati, D. (2003). *Basic econometrics*. New York: McGraw-Hill.

Hamilton, B. (2005). Accurate financial data needed. *Accounting today*.

Hamilton, R.T en Fox, M.A. (1998). The financing preferences of small firm owners. *International journal of entrepreneurial behaviour*, 4:3, 239-248.

Horngren, C.T., Datar, S.M. en Foster, G. (2006). *Cost accounting. A managerial emphasis*. New Jersey: Pearson Education inc.

Hvolby, H-H and Thorstenson, A. (2000). Performance measurement in small and medium-sized enterprises. *Proceeding of the International Conference on Stimulating Manufacturing Excellence in SMEs*.

Hvolby H-H en Thornston, A. (2001). Indicators for performance measurement in small and medium-sized enterprises. *Proceedings of the institution of mechanical engineers*, 215, 1143-1146.

- Hudson, M., Lean, J. En Smart, P.A. (2001). Improving control trough effective performance measurement in SME's. *Production planning and control*, 12:8, 804-813.
- Ibrahim, A.B. en Ellis, W.H. (1990). *Entrepreneurship and Small business management*. Iowa: Kendal/Hunt publishing company.
- Ismail, N.A. & King, M. (2005). Firm performance and AIS alignment in Malaysian SMEs. *International Journal of Accounting Information Systems*, 6, 241– 259.
- Kieft, R.A. (2006) 'De treasuryfunctie', *Praktijkboek financieel management*, 80, 1-39.
- Johnson, S., Webber, D.J. en Thomas, W. (2007). Which SMEs use external business advice? A multivariate subregional study. *Environment and planning*, 39, 1981-1997.
- Jorissen, A. (1994). *Prestatiemeting: naar een betere beheersing van bedrijfsactiviteiten*. Antwerpen: Maklu Uitgevers.
- Laudon, K.C. en Laudon J.P. (2006). *Bedrijfsinformatiesystemen*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.
- Laveren, E., Engelen, P.J, Limère, A. en Vandemaele, S. (2004). *Handboek Financieel Beheer*. Antwerpen: Intersentia.
- Leandri, S.J. (2001). Measures that matter: how to fine tune your performance measures. *The Journal for Quality and Participation*, 39-41.
- Maingot, M. en Zenghal D. (2006).Financial Reporting of Small Business Entities in Canada. *Journal of Small Business Management*, 44:4, 513–530.
- McMahon, R.G.P. (2001). Business Growth and Performance and the Financial Reporting Practices of Australian Manufacturing SMEs. *Journal of Small Business Management*,39:2, 152-164.
- Mededeling van de Europese Commissie (2007). Opgevraagd op 1 oktober 2008, via http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/simplification/com2007_394_nl.pdf.
- Mercken, R. (2004). *Investeringsbeslissingen: een beleidsgerichte analyse*. Antwerpen: Garant.
- Moore, D. S. en McCabe, G. P. (1999). *Introduction to the Practice of Statistics*. New York: W. H. Freeman.
- O'Brien, R. M. (2007). A Caution Regarding Rules of Thumb for Variance Inflation Factors. *Quality and Quantity* ,41:5, 673-690.
- Peterson, M.A. en Rajan, R.G. (1994). The benefits of lending relationships: evidence from small business data. *International small business journal*, 13:1, 80-83.
- Pincus, K.V. (1995). *Concepts of accounting information*. New York: McGraw Hill.
- Rauch, A. en Frese M. (2007). Let's put the person back into entrepreneurship research: A meta-analysis on the relationship between business owners personality traits, business creation, and success. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 16:4, 353 – 385.

Rue, L.W. en Ibrahim, N.A. (1998). The Relationship between Planning Sophistication and Performance in Small Businesses. *Journal of Small business management*, 24-32.

Robbins, S.P. en Coulter, M. (2003). *Management*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Sarapaivanich, N. en Kotey, B. (2006). The effect of financial information quality on ability to access external funds and performance of SME in Thailand. *Journal of enterprising culture*, 14:3, 219-239.

Scott, G.M. (1987). *Principles of management information systems*, New York: McGraw-Hill.

Smith, J.K. en Smith, R.L. (2004). *Entrepreneurial Finance*. New Jersey: Wiley.

Sousa, S.D., Aspinwall, E., Sampaio, P.A. en Rodrigues, A.G. (2005). Performance measures and quality tools in Portuguese small and medium sized enterprises: survey results. *Total Quality Management*, 16:2, 277-307.

Stock, J.H. en Watson, M.W. (2007). *Introduction to econometrics*. Boston: Pearson Education.

Synthesis of the reactions received to the commission communication on a simplified business environment for companies in the areas of company law, accounting and auditing (COM(2007)394) (2007). Opgevraagd op 15 februari 2009, via http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/simplification/consultation_report_20071219_en.pdf.

Thomas, J. En Evanson, R.V. (1987). An empirical investigation of association between financial ratio use and small business success. *Journal of business finance and accounting*, 14:4, 555-571.

Tjosvold, D. En Poon, M. (1998). Using and valuing accounting information: joint decision making between accountants and retail managers. *Group decision and negotiation*, 7, 327-345.

Tseng, F.M, Chiu, Y.J and Chen J.S (2005). Measuring business performance in high-tech manufacturing industry: a case study of Taiwans large-sized TFT-LCD panel companies. *The International Journal of management science*, 686-697.

Unizo KMO-barometer (z.d.). Opgevraagd op 12 december 2008, via <http://www.unizo.be/statistieken/>.

Unizo KMO-barometer (z.d.). Opgevraagd op 12 december 2008, via http://www.unizo.be/statistieken/images/res370802_2.pdf.

Van de Wiele, P. en Reyens, C. (1996). *De boekhouding en de jaarrekening volgens het verkort schema als informatie-instrument bij het financieel beleid in de middelgrote onderneming*. Antwerpen: Working paper UFSIA.

Van Hulle, K. en Lybaert, N. (2005). *Boekhoud- en jaarrekeningrecht*. Brugge: Die Keure.

Vierde Richtlijn van de Raad van 25 juli 1978.

Villalonga, B., & Amit, R. (2006). How do family ownership, control and management affect firm value?. *Journal of Financial Economics*, 80, 385–417.

Wet van 17 juli 1975.

Wetboek van Vennootschappen.

Wijewardena, H., De Zoysa, A. en Fonseka, T. (2004). The Impact of Planning and Control Sophistication on Performance of Small and Medium-Sized Enterprises: Evidence from Sri Lanka. *Journal of Small business management*, 42:2, 209-217.

Yusuf, A. En Saffu, J. (2005). Planning and performance of small and medium enterprise operators in a country in transition. *Journal of Small business management*, 43:4, 480-497.